PRZEWODNIK DO PROWADZENIA DOCHODZEŃ W SPRAWIE WYZYSKIWANIA, WYKORZYSTYWANIA I NĘKANIA SEKSUALNEGO

Zalecana praktyka dla sektora działań humanitarnych i rozwojowych

Opracowanie we współpracy z:

www.chsalliance.org

SPIS TREŚCI

01 WPROWADZENIE

0 ETAP PIERWSZY
PLANOWANIE DOCHODZENIA

03 ETAP DRUGI
BADANIE MATERIAŁÓW DOTYCZĄCYCH KONTEKSTU I GROMADZENIE DOWODÓW

04 ETAP TRZECI
AKTUALIZACJA PLANU DOCHODZENIA

05 ETAP CZWARTY
PRZEPROWADZANIE ROZMÓW

06 ETAP PIĄTY
ANALIZA I SPORZĄDZENIE SPRAWOZDANIA Z DOCHODZENIA

07 ETAP SZÓSTY
ZAKOŃCZENIE DOCHODZENIA

08 PROWADZENIE DOCHODZENIA ZDALNEGO

PODZIĘKOWANIA

Ten przewodnik stanowi podstawę Programu szkolenia kwalifikacyjnego dla osób prowadzących dochodzenia (Investigator Qualification Training Scheme, IQTS). Program IQTS jest finansowany przez rząd Zjednoczonego Królestwa i jest wspólnym projektem CHS Alliance, Humentum i brytyjskiego Biuro Spraw Zagranicznych, Wspólnoty Narodów i Rozwoju (Foreign and Commonwealth Development Office, FCDO) mający na celu opracowanie nowego programu szkoleń w celu poprawy jakości dochodzeń w zakresie safeguarding prowadzonych przez organizacje pozarządowe i organy międzynarodowe.

SPECJALNA PODZIĘKOWANIA DLA NASTĘPUJĄCYCH OSÓB:

Jules Frost, były Kierownik programów i partnerstw CHS Alliance, który opracował wniosek: *Poprawa safeguarding: Ochrona przed wyzyskiwaniem, wykorzystywaniem i nękaniem seksualnym* w celu wyposażenia organizacji i agencji pomocowych w wiedzę, umiejętności i wzorce zachowań umożliwiające zarządzanie i ochronę przed wyzyskiwaniem, wykorzystywaniem i nękaniem seksualnym oraz, w razie potrzeby, prowadzenie wysokiej jakości dochodzeń ukierunkowanych na osoby pokrzywdzone.

Dr Mary Thompson, Starsza doradczyni ds. rozwoju społecznego, Zespół ds. polityki w zakresie safeguarding FCDO (FCDO Safeguarding Policy Team) oraz jej współpracownicy w Jednostce ds. safeguarding FCDO (FCDO Safeguarding Unit).

KLUCZOWI UCZESTNICY

Opracowanie tego przewodnika jest wynikiem współpracy pomiędzy FCDO, CHS Alliance, Humentum i następującymi uczestnikami współpracy:

Programu szkolenia kwalifikacyjnego dla osób prowadzących dochodzenia – techniczna grupa robocza
Specjalną zasługą członków Technicznej grupy roboczej Programu IQTS jest wkład do projektu w postaci ich nieocenionej wiedzy i doświadczenia, przeglądu przewodnika oraz przekazanie informacji zwrotnych.

Lucy Stoner, Director Safeguarding and PSEAH (Dyrektor ds. safeguarding i PSEAH), Care International
Tanya Wood, Executive Director (Dyrektor Wykonawczy), CHS Alliance
Genevieve Cyvoct, Training Manager (Kierownik ds. szkoleń), CHS Alliance
Dominique Smyth, Investigations Manager (Kierownik ds. dochodzeń), Concern Worldwide
Colin Picard de Gennes, Global Code of Conduct Investigator (Globalny specjalista ds. kodeksów zachowań), Danish Refugee Council (Duńska Rada ds. Uchodźców)
Mary Thompson, Senior Social Development Advisor (Starszy doradca ds. rozwoju społecznego) – Safeguarding Policy Team (Zespół ds. polityki w zakresie safeguarding), FCDO
Gerard Walsh, Investigations Manager (Kierownik ds. dochodzeń), GOAL
Chris Proulx, Global Director – Member Engagement and Learning (Dyrektor Globalny ds. zaangażowania członków i edukacji), Humentum
Andre Caria, Head of Investigations (Kierownik ds. dochodzeń), IFRC
Xara Church, Global Safeguarding Manager (Globalny kierownik ds. safeguardingu), Oxfam GB
Shaun McKillop, Safeguarding and Investigations Manager (Kierownik ds. safeguarding i dochodzeń), Tearfund
Dusan Janc, Investigation Manager (Kierownik ds. dochodzeń), UNICEF
Susan Pascocello, Dyrektor Law of International Development Initiative, O'Neill Institute, Georgetown University Law Center oraz Senior Advisor (Starzy doradca), Office of the General Counsel (Biuro Radcy Generalnego), USAID*
Elizabeth Pender, Team Lead for Safe and Accountable Programming (Kierownik zespołu ds. bezpiecznego i odpowiedzialnego opracowywania programów), BHA/USAID*

* Opinie wyrażone w Przewodniku niekoniecznie są poglądami USAID.

Konsultanci
Dziękujemy trzem ekspertom, którzy podzielili się swoją wiedzą i doświadczeniem, dokonując przeglądu przewodnika i przekazując informacje zwrotne:

Lucy Heaven-Taylor, Humanitarian and Development Safeguarding Consultant (Konsultantka ds. safeguarding w kontekście pomocy humanitarnej i rozwojowej)
Richard Powell, Director (Dyrektor) – Safe for Children
Aneeta Williams, Safeguarding Gender and Human Rights Consultant (Konsultantka ds. safeguarding w zakresie płci i praw człowieka)

Personel projektu IQTS
Humentum: Ross Coxon, kierownik projektu; Juliette Doddo-Siddo, kierownik ds. zaangażowania klientów; Amanda Fleetwood, autor i redaktor.

CHS Alliance: Andrew McLoughlin, kierownik projektu, współ-autor/redaktor.

WYDAWCA

© Prawa autorskie 2022 CHS Alliance

Licencja na te prace udzielana jest na podstawie licencji Creative Commons Attribution NonCommercial 4.0 International License (międzynarodowa licencja - uznanie autorstwa – użycie niekomercyjne). Z kopią tej licencji można zapoznać się pod adresem: http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/.

Użytkownicy mogą kopiować/redystrybuować oraz dostosowywać/przekształcać materiał do celów niekomercyjnych.

WERSJA

Jest to przewodnik dotyczący dochodzeń w sprawie wyzyskiwania, wykorzystywania i nękania seksualnego: zalecane praktyki dla sektora humanitarnego i pomocy rozwojowej

wydanie pierwsze, marzec 2022 r.

01

WPROWADZENIE

1.1 Cel przewodnika
1.2 Dla kogo jest ten przewodnik?
1.3 Struktura przewodnika
1.4 Podstawy prowadzenia dochodzeń w sprawie wyzyskiwania, wykorzystywania i nękania seksualnego
1.5 Zasady prowadzenia dochodzeń w sprawie wyzyskiwania, wykorzystywania i nękania seksualnego

1.1 Cel przewodnika

Wyzyskiwanie seksualne jest szerokim pojęciem obejmującym szereg czynności, w tym seks transakcyjny, zabieganie o seks transakcyjny oraz relacje oparte na wyzysku. Seks transakcyjny obejmuje oferowanie pieniędzy, zatrudnienia, towarów lub usług w zamian za seks, czy też inne przysługi seksualne bądź inne formy poniżającego, upokarzającego lub uprzedmiotawiającego zachowania.[2]

Przewodnik ten stanowi podstawę Programu szkolenia kwalifikacyjnego dla osób prowadzących dochodzenia (Investigator Qualification Training Scheme, IQTS) i objaśnia ustrukturyzowane procesy w ramach dochodzenia niezbędne do profesjonalnego badania przypadków wyzyskiwania, wykorzystywania i nękania seksualnego (Sexual Exploitation, Abuse and Harassment, SEAH) w sektorze pomocy humanitarnej i rozwojowej. Przedstawia wytyczne, narzędzia i działania dotyczące najlepszych praktyk w zakresie prowadzenia ukierunkowanych na potrzeby osób pokrzywdzonych dochodzeń w sprawie wyzyskiwania, wykorzystywania i nękania seksualnego.

Program szkolenia kwalifikacyjnego i niniejszy przewodnik zawierają następujące definicje wyzyskiwania seksualnego, wykorzystywania seksualnego i nękania seksualnego:

Wyzyskiwanie seksualne: to jakiekolwiek faktyczne wykorzystanie lub usiłowanie wykorzystania szczególnych potrzeb innej osoby, swojej dominującej pozycji lub też zaufania w celach seksualnych.
Wyzyskiwanie seksualne obejmuje czerpanie chwilowych, społecznych lub politycznych korzyści z seksualnego wyzyskiwania innej osoby. Zgodnie z przepisami ONZ wyzyskiwanie seksualne obejmuje transakcyjny stosunek płciowy, zabieganie o taki stosunek i relacje oparte na wyzysku.[1]

Wykorzystywanie seksualne to jakakolwiek rzeczywista lub zagrażająca fizyczna ingerencja o charakterze seksualnym, dokonana siłą lub w warunkach nierówności lub przymusu. Wykorzystywanie seksualne obejmuje napaść na tle seksualnym (usiłowanie gwałtu, całowanie/dotykanie, zmuszenie kogoś do seksu oralnego/dotykania), a także gwałt. Zgodnie z przepisami ONZ wszelkie czynności seksualne z udziałem dziecka (poniżej 18 roku życia) uznaje się za wykorzystywanie seksualne.[3]

Nękanie seksualne to niechciane zachowania o charakterze seksualnym. Nękanie seksualne może mieć miejsce w odniesieniu do dowolnej płci i mieć charakter fizyczny (np. dotykanie), werbalny (np. obraźliwe komentarze lub rozmowy telefoniczne) lub inny niż werbalny (np. wyświetlanie obraźliwych materiałów). Nękanie seksualne może obejmować wzorzec zachowania lub pojedyncze zdarzenie. [4]

Definicje gwałtu, napaści na tle seksualnym, czynności seksualnej z małoletnim, seksu transakcyjnego oraz relacji opartej na wyzysku można znaleźć w Słowniku ONZ dotyczącym wyzyskiwania i wykorzystywania seksualnego.

Odniesienia: 1 Słownik ONZ dotyczący wyzyskiwania i wykorzystywania seksualnego (United Nations. UN Glossary on Sexual Exploitation and Abuse). (2017). [online] dostępny pod adresem: https://hr.un.org/materials/un-glossary-sexual-exploitation-and-abuse-english. 2 ibid. 3 Ibid. 4 Źródło: Bond. Safeguarding definitions and reporting mechanisms for UK NGOs. (Definicje pojęcia safeguarding i mechanizmy raportowania dla organizacji pozarządowych w Wielkiej Brytanii) [online] Dostępne pod adresem: https://www.bond.org.uk/resources- support/uk-ngo-safeguarding-definitions-and-reporting-mechanisms.

1.2 Dla kogo jest ten przewodnik?

Przewodnik ten został opracowany dla szerokiej publiczności, w tym pracowników organizacji humanitarnych i organizacji działających na rzecz rozwoju, osób prowadzących dochodzenia i innych specjalistów zaangażowanych w dochodzenia w sprawie wyzyskiwania, wykorzystywania i nękania seksualnego w kontekście pomocy humanitarnej lub rozwojowej. Będzie on pomocy dla następujących grup osób:

- Zewnętrzni specjaliści prowadzący dochodzenia, którzy obecnie prowadzą dochodzenia w sprawie wyzyskiwania, wykorzystywania i nękania seksualnego.
- Wewnętrzne specjaliści prowadzący dochodzenia w organizacjach, którzy obecnie prowadzą dochodzenia w sprawie wyzyskiwania, wykorzystywania i nękania seksualnego.
- Osoby, które pragną zostać specjalistami prowadzącymi dochodzenia w sprawach wyzyskiwania, wykorzystywania i nękania seksualnego.
- Osoby, w tym specjaliści i eksperci, uczestniczące w dochodzeniach w sprawie wyzyskiwania, wykorzystywania i nękania seksualnego.
- Pracownicy organizacji humanitarnych i organizacji działających na rzecz rozwoju, którzy pragną uzyskać lepsze rozumienie dochodzeń w sprawie wyzyskiwania, wykorzystywania i nękania seksualnego oraz poszerzyć swoją wiedzę w tym zakresie.

1.3 Struktura niniejszego przewodnika

We wstępie określono podstawy dochodzeń w sprawie wyzyskiwania, wykorzystywania i nękania seksualnego, w tym kluczowe definicje, cel dochodzeń, proces, role i obowiązki w ramach dochodzenia oraz zasady prowadzenia dochodzeń.

Następnie w przewodniku zarysowano sześć chronologicznych etapów dochodzenia: planowanie dochodzenia, badanie dostępnych materiałów i gromadzenie dowodów, aktualizacja planów dochodzenia, przeprowadzanie rozmów, analiza, sporządzenie raportu z dochodzenia oraz zakończenie dochodzenia.

Należy pamiętać, że opisane procesy w ramach dochodzenia są częścią szerszego protokołu postępowania w przypadkach wyzyskiwania, wykorzystywania i nękania seksualnego, który obejmuje również etapy przed rozpoczęciem dochodzenia, a także procesy po zakończeniu dochodzenia. Więcej informacje na temat standardów i protokołów zapobiegania wyzyskiwaniu, wykorzystywaniu i nękaniu seksualnemu można znaleźć tutaj.

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

1.3 Struktura niniejszego przewodnika

CZYM JEST ŚWIADOMA ZGODA?

Świadomą zgodę tworzą trzy elementy: zrozumienie, dobrowolność i wyrażona zgoda.

Zrozumienie: Osoby pokrzywdzone otrzymują wszystkie informacje związane z dochodzeniem, sposobem wykorzystania informacji, potencjalnymi zagrożeniami i korzyściami oraz potwierdziły, że rozumieją przekazane im informacje. Należy zachęcać osoby pokrzywdzone do zadawania pytań i udzielać na nie odpowiedzi.

Dobrowolność: Osoby pokrzywdzone dobrowolnie wyrażają zgodę bez wpływu lub przymusu ze strony innych osób i mogą zmienić zdanie o uczestnictwie w dochodzeniu w dowolnym momencie bez konieczności udzielania wyjaśnień.

Wyrażona zgoda: Osoby pokrzywdzone wyrażają ustną lub pisemną zgodę na kontynuowanie dochodzenia.

Dostosowane na podstawie: brytyjskie Biuro Spraw Zagranicznych, Wspólnoty Narodów i Rozwoju. (Wydanie drugie: marzec 2017 r.). International Protocol on the Documentation and Investigation of Sexual Violence in Conflict (Międzynarodowy protokół w sprawie dokumentacji i dochodzeń dotyczących przemocy seksualnej w sytuacji konfliktu)

Należy również wziąć pod uwagę, że kontekst, w którym prowadzone są dochodzenia, może się znacznie różnić i każde z dochodzeń stanowi odrębny przypadek. Zestaw narzędzi zawierający dodatkowe wytyczne jest dostępny tutaj i zawiera:

- **Informacje dotyczące wytycznych** zawierające szczegółowe informacje na temat konkretnych narzędzi i procesów w ramach dochodzeń w sprawie wyzyskiwania, wykorzystywania i nękania seksualnego.
- **Szablony** procesów i procedur.
- **Studia przypadków** pokazujące dochodzenia prowadzone w różnych prawdziwych kontekstach oraz sposób wykorzystania procesów opisanych w niniejszym przewodniku.
- **Zasoby** przedstawiające szczegółowe informacje na temat konkretnych tematów związanych z dochodzeniami w sprawach w wyzyskiwania, wykorzystywania i nękania seksualnego.

PODEJŚCIE ZORIENTOWANE NA POTRZEBY OSÓB POKRZYWDZONYCH

Podczas dochodzenia należy przyjąć podejście **skoncentrowane na potrzebach osób pokrzywdzonych,** aby dopilnować, by osoby pokrzywdzone pozostały priorytetem w ramach dochodzenia, tworząc środowisko, które zapewnia bezpieczeństwo i wspiera osoby pokrzywdzone w podejmowaniu decyzji w ramach dochodzenia. Osoby prowadzące dochodzenie powinny zawsze mieć na uwadze potencjalne skutki, jakie może mieć każde dochodzenie dla osób pokrzywdzonych i ich społeczności.[5]

Podejście zorientowane na potrzeby osób pokrzywdzonych to podejście, w którym w ramach dochodzenia na pierwszym miejscu stawia się godność, doświadczenia, względy, potrzeby, życzenia i odporność osoby pokrzywdzonej. W miarę możliwości należy uwzględniać poglądy i życzenia osób pokrzywdzonych przy podejmowaniu wszelkich działań, przy czym osoba pokrzywdzona powinna udzielić świadomej zgody na kontynuowanie dochodzenia oraz potencjalne wykorzystanie lub ujawnienie dotyczących jej informacji. Osoba pokrzywdzona powinna zostać poinformowana o tym, jak będzie przebiegać dochodzenie i na bieżąco otrzymywać informacje o postępach w ramach dochodzenia. W sytuacji braku zgody osoby pokrzywdzonej dochodzenie powinno być prowadzone wyłącznie w skrajnych okolicznościach, po nawiązaniu kontaktu z osobą pokrzywdzoną w celu zapewnienia jej bezpieczeństwa i dobrostanu, a także z uwzględnieniem możliwej utraty relacji i dodatkowych zagrożeń, jakie mogą wyniknąć z takiej sytuacji.

Odniesienia: 5 „Społeczność zapewniająca opiekę" obejmuje organy i osoby wskazane przez osobę pokrzywdzoną jako osoby, które najlepiej zapewnią jej pomoc potrzebną do powrotu do zdrowia. Społeczność ta może, lecz nie musi, obejmować krewnych lub lokalne agencje.

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

1.3 Struktura niniejszego przewodnika

KWESTIE DOTYCZĄCE POKRZYWDZONYCH DZIECI

Dzieci pokrzywdzone (osoby w wieku poniżej 18 lat) często nie są w stanie odpowiednio wyrazić lub wyartykułować doświadczenia wyzyskiwania, wykorzystywania i nękania seksualnego , które je spotkało. W przypadku gdy skarga dotyczy pokrzywdzonego dziecka (lub dzieci) należy skonsultować się z przeszkolonymi ekspertami i w miarę możliwości poprosić ich o pomaganie osobom prowadzącym dochodzenie. Eksperci przeszkoleni w zakresie postępowania z dziećmi, które doświadczyły traumatycznych przeżyć oraz w zakresie safeguardingu dzieci, mogą zapewnić cenne wytyczne dla osób prowadzących dochodzenia, w szczególności w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa, ochrony, oraz dobrostanu pokrzywdzonych dzieci oraz w zakresie wsparcia w gromadzeniu dowodów i przeprowadzania rozmów w ramach dochodzenia.

Osoby, które mają kontakt z osobą pokrzywdzoną i/lub zajmują się informacjami dotyczącymi zarzutu, powinny zachować wszelkie informacje w poufności, zapewnić bezpieczeństwo osobie pokrzywdzonej i przestrzegać zasad podejścia zorientowanego na potrzeby osoby pokrzywdzonej, które obejmują zapewnienie bezpieczeństwa, poufności, szacunku i niedyskryminacji.[6] W przypadku gdy osobą pokrzywdzoną jest dziecko, takie podejście musi mieć na względzie najlepszy interes dziecka, a także należy nawiązać kontakt z odpowiednią osobą dorosłą lub opiekunem dziecka, najlepiej tym wskazanym przez dziecko. Należy ocenić, czy nawiązać kontakt z określoną osobą dorosłą lub opiekunem, aby upewnić się, że taki kontakt leży w najlepszym interesie dziecka.

Istotne jest, aby osoby prowadzące dochodzenie posiadały odpowiednie postawy, wiedzę i umiejętności, aby priorytetowo traktować doświadczenie i informacje od osoby pokrzywdzonej. Stosując to podejście, osoby prowadzące dochodzenie mogą stworzyć wspierające środowisko, w którym szanowane są prawa osoby pokrzywdzonej i jest ona traktowana z godnością i szacunkiem.

Odniesienia: 6 Bond. Survivor-centred approach (Podejście zorientowane na potrzeby osób pokrzywdzonych). [online] Dostępne pod adresem: https://safeguarding-tool.bond.org.uk/large-ngo/sections/survivor-centred-approach/step1.

1.3 Struktura niniejszego przewodnika

Podejście zorientowane na potrzebach osoby pokrzywdzonej pomaga we wspieraniu powrotu do zdrowia i dobrostanu osoby pokrzywdzonej oraz wzmacnianiu jej zdolności do podejmowania decyzji o możliwych interwencjach. [7]
Tabela nr 1 porównuje pozytywne skutki podejścia zorientowanego na potrzeby osób pokrzywdzonych z negatywnymi skutkami, jakie zazwyczaj odczuwają osoby pokrzywdzone.[8]

Pozytywne skutki podejścia zorientowanego na potrzeby osób pokrzywdzonych	Negatywne skutki odczuwane najczęściej przez osoby pokrzywdzone
Traktowanie z godnością i szacunkiem	Postawa obwiniająca ofiarę
Wybór sposobu działania	Poczucie bezsilności
Prywatność i poufność	Wstyd i stygmatyzacja
Niedyskryminacja	Dyskryminacja ze względu na płeć, pochodzenie etniczne itp.
Wyczerpujące informacje umożliwiające samodzielne podjęcie decyzji	Bycie pouczanym
	Zwiększone ryzyko ponownej wiktymizacji / wykorzystywania

Tabela 1: Pozytywne skutki podejścia zorientowanego na potrzeby osób pokrzywdzonych w porównaniu ze skutkami negatywnymi.

7 UN Women. Wirtualne centrum wiedzy stworzone, by położyć kres przemocy wobec dziewcząt. [online] Dostępne pod adresem: https://www.endvawnow.org/en/articles/1499-survivor-centred-approach.htm L. 8 Dostosowane na podstawie: UN Women. Wirtualne centrum wiedzy stworzone, by położyć kres przemocy wobec dziewcząt i kobiet.
2013. Podejście zorientowane na potrzeby osób pokrzywdzonych. [online] Materiały dostępne pod adresem: https://www.endvawnow.org/en/ articles/1499-survivor-centred-approach.html.

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

1.3 Struktura niniejszego przewodnika

JAK WYGLĄDA PODEJŚCIE ZORIENTOWANE NA POTRZEBY OSÓB POKRZYWDZONYCH?

Podejście zorientowane na potrzeby osób pokrzywdzonych to podejście, w którym w ramach dochodzenia na pierwszym miejscu stawia się godność, doświadczenia, względy, potrzeby i odporność osoby pokrzywdzonej.

SPRAWIEDLIWOŚĆ PROCEDURALNA

Sprawiedliwość proceduralna wymaga, by osoba prowadząca dochodzenie:[9]

- poinformowała osobę będącą przedmiotem skargi o charakterze skargi;
- zapewniła wszystkim stronom możliwość przedstawienia swojego opisu wydarzeń;
- zapewniła wszystkim stronom możliwość przedstawienia dowodów i udzielenia odpowiedzi na wszelkie dowody;
- umożliwiła osobie pokrzywdzonej zdefiniowanie szkód fizycznych, emocjonalnych i społecznych, jakich osoba ta doświadczyła w trakcie i w wyniku zarzucanego czynu;
- przeprowadziła uzasadnione badania lub rozpytania przed podjęciem decyzji;
- rozważyła wszystkie istotne czynniki i nie brała pod uwagę czynników nieistotnych;
- dopilnowała, aby w żadnej sprawie decyzji nie podejmowała osoba, w której w danej sprawie ma bezpośredni interes;
- postępowała sprawiedliwie i bez uprzedzeń;
- przeprowadziła dochodzenie bez zbędnej zwłoki.

Należy zauważyć, że podejście zorientowane na potrzeby osób pokrzywdzonych nie wpływa na sprawiedliwość proceduralną.

Referencje: 9 Ombudsman New South Wales, 2019. Rozpatrywanie skarg. Stan Nowa Południowa Walia.

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

1.4 Podstawy prowadzenia dochodzeń w sprawie wyzyskiwania, wykorzystywania i nękania seksualnego

CZYM JEST DOCHODZENIE ADMINISTRACYJNE W SPRAWIE WYZYSKIWANIA, WYKORZYSTYWANIA I NĘKANIA SEKSUALNEGO?

Na potrzeby niniejszego przewodnika dochodzenie jest procesem ustalania faktów obejmującym poszukiwanie, gromadzenie i badanie informacji w celu ustalenia faktów. Jest to jeden z etapów procesu decyzyjnego, który rozpoczyna się od otrzymania skargi i kończy podjęciem decyzji.

1.4.1 CEL DOCHODZENIA

Dochodzenie w sprawie wyzyskiwania, wykorzystywania i nękania seksualnego opisane w niniejszym przewodniku dotyczy dochodzeń administracyjnych w sprawie potencjalnych przypadków wyzyskiwania, wykorzystywania i nękania seksualnego z naruszeniem polityki organizacji w kontekście pomocy humanitarnej lub pomocy rozwojowej.

W każdym dochodzeniu administracyjnym osoba prowadząca dochodzenie ma dwa kluczowe zadania:

- Ustalenie wszystkich istotnych faktów związanych ze skargą, w tym w zakresie doznanych krzywd.
- Zgłoszenie wszystkich ustaleń na koniec etapu ustalania faktów. Sprawozdanie powinno zawierać uzasadnienie ustaleń i odniesienie do materiału, na którym takie ustalenia się opierają. W stosownych przypadkach sprawozdanie powinno zawierać odpowiednie zalecenia.

Należy podkreślić, że dochodzenia administracyjne w sprawie wyzyskiwania, wykorzystywania i nękania seksualnego nie są prowadzone z takim samym standardem dowodowym jak dochodzenia karne. Standard dowodowy w dochodzeniach administracyjnych w sprawie wyzyskiwania, wykorzystywania i nękania seksualnego zasadniczo opiera się na zasadzie „przewagi dowodów” lub czasami na „oczywistych i przekonujących dowodach”, w przeciwieństwie do standardu dowodowego w sprawach karnych, gdzie stosuje się zasadę „ponad rozsądną wątpliwość”.

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

1.4 Podstawy prowadzenia dochodzeń w sprawie wyzyskiwania, wykorzystywania i nękania seksualnego

Chociaż dochodzenia prowadzone w sprawie wyzyskiwania, wykorzystywania i nękania seksualnego mają charakter administracyjny, obejmują one również:

- stworzenie mechanizmów zapewniających osobom pokrzywdzonym i osobom, które poniosły szkodę, dostęp do usług i zasobów koniecznych do wspierania ich procesu powrotu do równowagi i do przywrócenia im dobrego samopoczucia;
- stworzenie mechanizmów zapewniających rozliczanie pracowników organizacji humanitarnych i rozwojowych w przypadku naruszenia polityki dotyczącej zapobiegania wyzyskiwaniu, wykorzystywaniu i nękaniu seksualnemu;
- pomoc w doskonaleniu polityki dotyczącej zapobiegania wyzyskiwaniu, wykorzystywaniu i nękaniu seksualnemu – w ramach procesu raportowania osoby prowadzące dochodzenie przedstawiają zalecenia i wnioski dla organizacji w celu usprawnienia jej systemów zapobiegania wyzyskiwaniu, wykorzystywaniu i nękaniu seksualnemu i celem ograniczenia ryzyka wystąpienia kolejnych przypadków wyzyskiwania, wykorzystywania i nękania seksualnego;
- wpisują się w koncepcję „nie szkodzić”, zgodnie z którą organizacje starają się zminimalizować niezamierzone negatywne konsekwencje udzielania pomocy humanitarnej. Dochodzenia w sprawach wyzyskiwania, wykorzystywania i nękania seksualnego wzmacniają tę koncepcję, oferując formalny proces kontroli i rozliczenia w przypadku wystąpienia nieprawidłowości oraz zapewniając zaspokojenie potrzeb i życzeń osób pokrzywdzonych.

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

1.4 Podstawy prowadzenia dochodzeń w sprawie wyzyskiwania, wykorzystywania i nękania seksualnego

1.4.2 PIERWSZEŃSTWO DOCHODZEŃ KARNYCH PRZED DOCHODZENIAMI ADMINISTRACYJNYMI

Dochodzenie administracyjne w sprawie wyzyskiwania, wykorzystywania i nękania seksualnego określa, czy osoba będąca przedmiotem skargi naruszyła kodeks postępowania organizacji lub politykę organizacji dotyczącą wyzyskiwania, wykorzystywania i nękania seksualnego lub też inną powiązaną politykę. Dochodzenie karne natomiast określa, czy doszło do naruszenia prawa i może skutkować wniesieniem formalnego oskarżenia wobec osoby będącej przedmiotem skargi.

Dochodzenie karne zawsze ma pierwszeństwo przed dochodzeniem administracyjnym. W przypadku dochodzenia karnego dochodzenie administracyjne powinno zostać odroczone lub zawieszone do czasu zakończenia dochodzenia karnego, aby nie zaszkodzić postępowaniom w ramach dochodzenia karnego. W pewnych okolicznościach jednak właściwe może być przeprowadzenie „równoległego” dochodzenia. Powinno to nastąpić wyłącznie po uważnym rozpatrzeniu sprawy i w porozumieniu z organem prowadzącym dochodzenie karne oraz z osobą pokrzywdzoną. Jednym z powodów, dla których za właściwe można uznać prowadzenie równoległego dochodzenia jest czas trwania dochodzenia karnego.

Osoby prowadzące dochodzenie powinny zawsze przestrzegać polityk i procedur prawnych obowiązujących w organizacji w zakresie zgłaszania skargi do właściwego organu. Polityki te mogą się jednak różnić w zależności od organizacji, a osoby pokrzywdzone powinny zostać o tym poinformowane – to pozwali im podjąć świadomą decyzję co do dalszego postępowania ze skargą.

Jeżeli dochodzenia administracyjne i karne prowadzone są równolegle, nie powinny one się przecinać, a dochodzenie administracyjne nie powinno być podejmowane w celu uzyskania informacji wyłącznie do celów postępowania karnego.[10]

Odniesienia: 10 Perscaud, S. 1997. Parallel Investigations Between Administrative and Law Enforcement Agencies: A Question of Civil Liberties. (Równoległe dochodzenia prowadzone przez organy administracyjne i organy ścigania: kwestia wolności obywatelskich.) Uniwersytet Stanu Floryda.

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

1.4 Podstawy prowadzenia dochodzeń w sprawie wyzyskiwania, wykorzystywania i nękania seksualnego

W zależności od lokalnych przepisów każda wymiana informacji z organem ścigania powinna być rozważona i zatwierdzona przez osobę pokrzywdzoną (oraz, w przypadku dziecka, właściwą osobę dorosłą) i radcę prawnego. Należy pamiętać, że informacji uzyskanych z rozmów przeprowadzonych w ramach dochodzenia administracyjnego nie należy przekazywać, zważywszy że: a) osoba będąca przedmiotem skargi jest informowana podczas rozmowy, że rozmowa nie może być wykorzystana w postępowaniu karnym (zob. pkt 2.2.8.3); oraz b) podejście zorientowane na potrzeby osoby pokrzywdzonej wymaga, aby osoby pokrzywdzone wyraziły zgodę na ewentualne wykorzystanie i ujawnienie przekazanych przez nie informacji.

Należy również pamiętać, że dany przypadek wyzyskiwania, wykorzystywania i nękania seksualnego mógł zostać również zgłoszony organowi ścigania w celu wszczęcia dochodzenia karnego (np. policji) przez osobę pokrzywdzoną lub osobę trzecią w imieniu osoby pokrzywdzonej, po uprzednim zgłoszeniu zdarzenia organizacji osoby będącej przedmiotem skargi lub po tym, jak dokonana oceny lub wstępne dochodzenie ujawniło wiarygodne dowody potwierdzające popełnienie przestępstwa.

Sprawy powinny być kierowane do wszczęcia dochodzenia karnego wyłącznie przez radcę prawnego organizacji, w porozumieniu z osobą pokrzywdzoną i osobą kierującą dochodzeniem.

Radca prawny organizacji powinien współpracować z organem ścigania. Po zakończeniu dochodzenia karnego, jeśli skarga była **uzasadniona** (w porozumieniu z osobą kierującą dochodzeniem), radca prawny wraz z osobą pokrzywdzoną (a w przypadku dziecka – odpowiednią osobą dorosłą) powinien ustalić, czy należy przeprowadzić dochodzenie administracyjne. Po zakończeniu dochodzenia karnego, jeśli skarga była **nieuzasadniona**, wszelkie dostępne informacje powinny zostać zweryfikowane przez radcę prawnego organizacji w celu ustalenia, czy dochodzenie administracyjne jest konieczne lub właściwe.

Należy zauważyć, że nawet jeśli w ramach dochodzenia karnego stwierdzono, że skarga nie była uzasadniona, dochodzenie administracyjne może być wskazane ze względu na niższy standard dowodowy oparty na zasadzie „przewagi dowodów” w porównaniu ze standardem dowodowym w sprawach karnych, gdzie stosuje się zasadę „ponad rozsądną wątpliwość”. Wynikiem dochodzenia administracyjnego może nadal być stwierdzenie, że osoba będąca przedmiotem skargi naruszyła kodeks postępowania lub inną politykę organizacji i powinna podlegać sankcjom.

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

1.4 Podstawy prowadzenia dochodzeń w sprawie wyzyskiwania, wykorzystywania i nękania seksualnego

OKREŚLENIE NAJLEPSZEGO INTERESU DZIECKA

Rozważając rozpoczęcie dochodzenia w sprawie wyzyskiwania, wykorzystywania i nękania seksualnego, które dotyczy pokrzywdzonego dziecka, organizacja musi wskazać odpowiednią osobę dorosłą do reprezentowania dziecka i jego praw oraz określenia najlepszego interesu dziecka. Określenie najlepszego interesu dziecka jest procesem w zakresie safeguardingu dziecka, w którym bierze się pod uwagę wiele czynników przy podejmowaniu decyzji mających wpływ na życie dziecka. Dodatkowe informacje na temat określania najlepszego interesu dziecka można znaleźć tutaj.

1.4.3 KIEDY PROWADZONE SĄ DOCHODZENIA

Ważną zasadą zarządzania sprawami wyzyskiwania, wykorzystywania i nękania seksualnego jest to, że dochodzenia są zorientowane na potrzeby osoby pokrzywdzonej – są bezpieczne, poufne, prowadzone z szacunkiem i niedyskryminacyjne. Dochodzenie może być kontynuowane, jeśli:

- ustalono, że polityka dotycząca wyzyskiwania, wykorzystywania i nękania seksualnego została przypuszczalnie naruszona;
- ustalono, że w najlepszym interesie osoby pokrzywdzonej leży przeprowadzenie dochodzenia i dochodzenie nie narazi osoby pokrzywdzonej na żadne dalsze zagrożenia ani krzywdy;
- osobie pokrzywdzonej zapewniono pełne i przejrzyste wyjaśnienie procedury i jej możliwych konsekwencji.

W celu rozpatrzenia skargi należy uzyskać świadomą zgodę osoby pokrzywdzonej oraz jej świadomą zgodę na wykorzystywanie i udostępnianie wszelkich danych osobowych. Jednakże w skrajnych okolicznościach dochodzenie może nadal być prowadzone w przypadku braku lub wycofania zgody osoby pokrzywdzonej.
W przypadkach wyzyskiwania, wykorzystywania i nękania seksualnego nie należy narzucać postawy „zero tolerancji", jeżeli taka postawa zagraża bezpieczeństwu lub najlepszym interesom osoby pokrzywdzonej.

Osoba kierująca dochodzeniem musi następnie określić dostępne zasoby i przeprowadzić wstępną ocenę zagrożeń przed rozpoczęciem dochodzenia.

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

1.4 Podstawy prowadzenia dochodzeń w sprawie wyzyskiwania, wykorzystywania i nękania seksualnego

1.4.4 PROCEDURA DOCHODZENIA

Dochodzenia w sprawie wyzyskiwania, wykorzystywania i nękania seksualnego składa się z sześciu etapów. Każde dochodzenie stanowi osoby przypadek, w związku z czym czas i zasoby wymagane na każdym etapie będą różne dla każdego dochodzenia.
Etapy mogą również różnić się w zależności od kontekstu dochodzenia. Chociaż procedura dochodzenia opisana w niniejszym przewodniku przedstawia dobrą praktykę, mogą zaistnieć okoliczności, w których procedura będzie musiała zostać przyspieszona lub dostosowana do kontekstu działań. Główne zasady prowadzenia dochodzeń w sprawie wyzyskiwania, wykorzystywania i nękania seksualnego są jednak zawsze takie same. Dalsze wskazówki dotyczące sposobu dostosowywania procedury do kontekstu można znaleźć w wytycznych i studiach przypadku tutaj.

Przed rozpoczęciem dochodzenia osoba kierująca dochodzeniem, osoby prowadzące dochodzenie i członkowie lokalnego zespołu powinni przeprowadzić wstępną ocenę lokalnego kontekstu.
Ma to kluczowe znaczenie, aby zapewnić, że:

- nie wyrządza się żadnej dodatkowej krzywdy osobie pokrzywdzonej, świadkom ani osobie będącej przedmiotem skargi w związku z dochodzeniem;
- jest jasność co do środowiska prawnego i przepisów prawa pracy, w ramach których prowadzone będzie dochodzenie, w tym wszelkich przepisów ustawowych i wykonawczych związanych z wyzyskiwaniem, wykorzystywaniem i nękaniem seksualnym oraz z uznawaniem szczególnych praw chroniących dzieci, jeśli osoba pokrzywdzona nie ukończyła 18. roku życia;
- osoba pokrzywdzona lub wskazany rodzic/opiekun udzielił świadomej zgody na prowadzenie dochodzenia;
- osoby prowadzące dochodzenie rozumieją kontekst społeczny, kulturowy, prawny, prawo zwyczajowe i kontekst religijny, w którym prowadzone będzie dochodzenie, oraz powiązane zagrożenia.

Przed rozpoczęciem dochodzenia pomocne jest również przeprowadzenie mapowania usług w celu ustalenia lokalnych usług dostępnych w celu wsparcia osób pokrzywdzonych i innych osób zaangażowanych w dochodzenie. Ze względu na wymóg poufności zespół prowadzący dochodzenie nie będzie w stanie uzyskać dalszych informacji od podmiotów świadczących usługi na rzecz osoby pokrzywdzonej. W ramach podejścia zorientowanego na potrzeby osób pokrzywdzonych osoba kierującą dochodzeniem i zespół prowadzący dochodzenie powinni przekazywać informacje na temat dostępnych usług wsparcia i kierować osoby pokrzywdzone do takich usług. Więcej informacji na temat ram podstawowych usług można znaleźć tutaj.

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

1.4 Podstawy prowadzenia dochodzeń w sprawie wyzyskiwania, wykorzystywania i nękania seksualnego

1.4.5 ROLE I OBOWIĄZKI

1.4.5.1 Zespół prowadzący dochodzenie

Dochodzenia w sprawie wyzyskiwania, wykorzystywania i nękania seksualnego muszą być oparte na współpracy, z jasno określonymi rolami i obowiązkami. Dochodzenia mogą być prowadzone przez właściwe podmioty zewnętrzne lub wewnętrznie, jeżeli dostępny jest wykwalifikowany personel (zob. tabela nr 2).

Zazwyczaj w skład podstawowego zespołu prowadzącego dochodzenie wchodzi osoba kierująca dochodzeniem, osoby prowadzące dochodzenie oraz, w razie potrzeby, eksperci/specjaliści, obserwatorzy, tłumacze, osoby pokrzywdzone oraz osoby udzielające wsparcia podczas rozmów. W zależności od kontekstu i lokalizacji konieczni mogą być dodatkowi członkowie zespołu. Na przykład w przypadku rozmów z dziećmi, niektóre dochodzenia mogą wymagać specjalistów IT w celu zebrania dowodów elektronicznych, specjalistów ds. wsparcia psychospołecznego lub ekspertów ds. ochrony dzieci. Skład zespołu zależy od wymogów badania, dostępnych zasobów i dostępu do miejsca zdarzenia. Niezależnie od okoliczności wszyscy członkowie zespołu bezpośrednio zaangażowani w dochodzenie w sprawie wyzyskiwania, wykorzystywania i nękania seksualnego powinni posiadać wymagane umiejętności, szkolenia, wiedzę i doświadczenie.

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

Członek zespołu	Opis roli
Osoba kierująca dochodzeniem	• Odpowiedzialna za zarządzanie, wytyczne i nadzór nad dochodzeniem. • Opracowuje zakres zadań osób prowadzących dochodzenie i w razie potrzeby rekrutuje nowych członków zespołu. • Zapewnia rzetelne i przejrzyste prowadzenie dochodzenia. • Zatwierdza plan dochodzenia (i wszelkie jego zmiany), plan rozmów oraz sprawozdanie końcowe. • Dopilnowuje, by osoby pokrzywdzone otrzymały informacje na temat usług wsparcia i w razie potrzeby otrzymały pomoc w uzyskaniu dostępu do tych usług. • Po zakończeniu dochodzenia przeprowadza przegląd jakości dochodzenia.
Osoba lub osoby prowadzące dochodzenie	• Prowadzi dochodzenie zgodnie z wymogami określonymi w zakresie zadań. • Określa linie analizy i podejmuje funkcje w ramach dochodzenia. • Współpracuje z osobą kierującą dochodzeniem i zespołem prowadzącym dochodzenie w celu dostarczenia wysokiej jakości sprawozdania zawierającego ustalenia i zalecenia oparte na wymaganym standardzie dowodowym. • Opracowuje plan dochodzenia, ocenia zagrożenia, gromadzi dowody. • Przeprowadza rozmowy z osobami pokrzywdzonymi, świadkami i osobą będącą przedmiotem skargi.
Tłumacz (w razie potrzeby)	• Zapewnia tłumaczenie podczas rozmów z osobą pokrzywdzoną, świadkami i/lub osobą będącą przedmiotem skargi, w razie potrzeby i w wymaganym zakresie. • Przygotowuje tłumaczenia wszelkich pisemnych dokumentów i/lub dokumentacji cyfrowej.
Specjaliści/eksperci (w zależności od potrzeb – od specjalistów ds. ochrony dzieci do specjalistów IT)	• Zapewniają specjalistyczną wiedzę fachową w zakresie wspierania dochodzeń i gromadzenia dowodów.
Osoba wspierająca osoby pokrzywdzone	• Udziela wsparcia osobie pokrzywdzonej podczas dochodzenia. • Zapewnia dostępność linii komunikacji między osobą pokrzywdzoną a zespołem prowadzącym dochodzenie. • Osoba ta jest powoływana przez osobę prowadzącą dochodzenie.

Tabela nr 2: Role i obowiązki zespołu prowadzącego dochodzenie.

Istotne jest, aby co najmniej jeden członek zespołu prowadzącego dochodzenie pochodził z podobnego kontekstu kulturowego i lokalizacji geograficznej co kontekst i lokalizacja, w której będzie prowadzone dochodzenie. Taka osoba może zapewnić wgląd w kontekst dochodzenia i niuanse kulturowe, które mają istotne znaczenie w ramach dochodzenia. Włączenie członka lokalnego zespołu jest niezbędne, gdy osoba kierująca dochodzeniem pracuje w innym miejscu niż miejsce zdarzenia.[11]

Odniesienia: 11 CHS Alliance. (2014). Wytyczne dotyczące prowadzenia dochodzenia: Przewodnik dla organizacji humanitarnych dotyczący przyjmowania i prowadzenia dochodzenia w sprawie zarzutów wykorzystywania, wyzyskiwania, nadużyć finansowych lub korupcji ze strony pracowników takich organizacji.

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

1.4 Podstawy prowadzenia dochodzeń w sprawie wyzyskiwania, wykorzystywania i nękania seksualnego

1.4.6 STANDARD DOWODOWY W DOCHODZENIACH ADMINISTRACYJNYCH

Standardy dowodowe dochodzeń mogą się różnić w zależności od wymogów organizacyjnych (zob. tabela nr 3). Na przykład niektóre organizacje określają standard dowodowy jako **„przewagę dowodów”**, a inne stosują zasadę „**oczywistych i przekonujących dowodów**”.

W większości dochodzeń w sprawie wyzyskiwania, wykorzystywania i nękania seksualnego, ze względu na ich administracyjny charakter, skargi muszą zostać udowodnione w oparciu o zasadę „przewagi dowodów” – tj. wystąpienie uchybienia musi być po prostu bardziej prawdopodobne niż nieprawdopodobne. Jest to użyteczne ze względu na powszechne wyzwania związane z ograniczeniami czasowymi, budżetowymi, uprawnieniami do egzekwowania uczestnictwa w dochodzeniu oraz dostępem do osób pokrzywdzonych/świadków.

Wymagany standard dowodowy musi być jasno określony w zakresie zadań w ramach dochodzenia oraz w sprawozdaniu z dochodzenia.

Standard dowodu	Opis
Przewaga dowodów	• Bardziej prawdopodobne niż nieprawdopodobne – tj. więcej dowodów potwierdza to ustalenie, niż jest z nim sprzeczne. • Klasyczne wyrażenie: „zasadnie jest wnioskować”. • Jest to powszechny standard dowodowy stosowany w dochodzeniach w sprawie wyzyskiwania, wykorzystywania i nękania seksualnego.
Oczywiste i przekonujące dowody	• Znacznie bardziej prawdopodobne niż nieprawdopodobne – tj. bardzo solidne dowody na poparcie ustaleń; znacznie więcej dowodów potwierdza ustalenia, a jedynie ograniczona ilość informacji sugeruje, że jest inaczej. • Klasyczne wyrażenie: „oczywistym jest, że”. • Ten standard jest czasami wymagany w przypadku dochodzeń w sprawie wyzyskiwania, wykorzystywania i nękania seksualnego, w zależności od organizacji.
Ponad rozsądną wątpliwość	• Rozstrzygające lub wysoce przekonujące dowody potwierdzające ustalenia. • Klasyczne wyrażenie: „jest to przytłaczające, jest to niezaprzeczalne”. • Standard ten jest stosowany w dochodzeniach karnych.

Tabela nr 3: Standardy dowodowe[12]

Odniesienia: 12 Wilkinson, S. (n.d.) Standards of Proof in International and Human Rights Fact Finding and Inquiry Missions (Standardy dowodowe w międzynarodowych misjach informacyjnych i dochodzeniowych dotyczących praw człowieka) Geneva Academy of International Human Rights Law and Human Rights.

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

1.5 Zasady prowadzenia dochodzenia w sprawie wyzyskiwania, wykorzystywania i nękania seksualnego

Zasady prowadzenia dochodzenia w sprawie wyzyskiwania, wykorzystywania i nękania seksualnego są kluczowym elementem dochodzeń i uzupełniają procesy, narzędzia i szablony zawarte w niniejszym przewodniku. Zasady te powinny być włączone do każdego etapu dochodzenia i stanowić wytyczne dla członków zespołu prowadzącego dochodzenia w ich ogólnym podejściu. Istnieją cztery podstawowe zasady prowadzenia dochodzeń w sprawie wyzyskiwania, wykorzystywania i nękania seksualnego (zob. rysunek nr 1). Każda z tych zasad obejmuje zasady cząstkowe, które zapewniają dokładniejsze wytyczne dotyczące włączania zasad ogólnych w proces prowadzenia dochodzenia.

Rysunek nr 1: Zasady prowadzenia dochodzenia w sprawie wyzyskiwania, wykorzystywania i nękania seksualnego

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

1.5 Podstawy prowadzenia dochodzeń w sprawie wyzyskiwania, wykorzystywania i nękania seksualnego

1.5.1 NIE SZKODZIĆ

„Nie szkodzić" jest przekrojową zasadą etyczną, która powinna zostać włączona do każdego procesu dochodzenia. Zasada „nie szkodzić" oznacza, że osoby prowadzące dochodzenie są świadome potencjalnego negatywnego wpływu dochodzenia na osoby pokrzywdzone, świadków, osobę będącą przedmiotem skargi i sam zespół prowadzący dochodzenia. Zagrożenia i krzywdy, które mogłyby wyniknąć z dochodzenia, należy wszechstronnie ocenić i udokumentować, wprowadzając środki mające na celu zmniejszenie ryzyka ich wystąpienia i ich potencjalnego wpływu.[13]

1.5.2 ZORIENTOWANIE NA POTRZEBY OSOBY POKRZYWDZONEJ[14]

Bezpieczeństwo: osoby pokrzywdzone i świadkowie[15] mogą obawiać się odwetu lub zagrożeń dla ich bezpieczeństwa. Organizacje i zespoły prowadzące dochodzenie powinny uczynić wszystko, co możliwe w ramach ograniczeń, aby zapewnić, że osoby pokrzywdzone i świadkowie nie poniosą żadnej dodatkowej krzywdy w wyniku dochodzenia.
W dochodzeniu zasadnicze znaczenie mają potrzeby w zakresie zdrowia i dobrostanu osób pokrzywdzonych i świadków.
Kwestie te są przedstawiane osobie kierującej dochodzeniem, która może w sposób poufny koordynować dostęp do usług w celu zaspokojenia tych potrzeb przez cały czas trwania dochodzenia.

Poufność: Są dwa aspekty poufności w dochodzeniach w sprawie wyzyskiwania, wykorzystywania i nękania seksualnego. Pierwszy dotyczy osoby pokrzywdzonej, która musi być w pełni poinformowana o wszystkich aspektach procedury dochodzenia i wyrazić zgodę na dzielenie się wszelkimi informacjami lub opowiadanie swojej historii. Drugi aspekt dotyczy dostępu i rozpowszechniania informacji. Zespół prowadzący dochodzenie powinien zapewnić dostęp do wymaganych informacji osobom upoważnionym na zasadzie wiedzy koniecznej.

Odniesienia: 13 Brytyjskie Biuro Spraw Zagranicznych, Wspólnoty Narodów i Rozwoju. (Wydanie drugie: marzec 2017 r.). International Protocol on the Documentation and Investigation of Sexual Violence in Conflict (Międzynarodowy protokół w sprawie dokumentacji i dochodzeń dotyczących przemocy seksualnej w sytuacji konfliktu) 14 Wytyczne dotyczące zorientowania na potrzeby osób pokrzywdzonych zostały zaczerpnięte z Międzyagencyjnych minimalnych standardów dotyczących programowania działań w odpowiedzi na przemoc ze względu na płeć (Inter-Agency Minimum Standards for Gender-Based Violence in Emergency Programming) UNFPA. (2019). IRC, Inter-Agency Minimum Standards for Gender-Based Violence in Emergencies Programming.
15 Należy zauważyć, że osoby będące przedmiotem skargi, mogą również obawiać się działań odwetowych lub zagrożeń dla ich bezpieczeństwa.

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

1.5 Podstawy prowadzenia dochodzeń w sprawie wyzyskiwania, wykorzystywania i nękania seksualnego

Szacunek: W ramach dochodzenia należy szanować prawa, wybory i godność osoby pokrzywdzonej. Osoba pokrzywdzona musi otrzymać informacje dotyczące dochodzenia i wszelkich usług wsparcia oraz zdecydować, czy chce kontynuować dochodzenie lub skorzystać z danych usług. Chociaż ważne jest poinformowanie osoby pokrzywdzonej o dochodzeniu, nie oznacza to, że osoba pokrzywdzona ma dostęp do wszystkich informacji związanych z dochodzeniem, ale jest raczej informowana o ogólnym procesie, który ma miejsce.

Niedyskryminacja: Wszystkie osoby pokrzywdzone otrzymują równe i sprawiedliwe traktowanie bez względu na ich pochodzenie etniczne, płeć lub tożsamość płciową, rasę, religię, niepełnosprawność itp.

1.5.3 PRZEJRZYSTOŚĆ I SPRAWIEDLIWOŚĆ

Sprawiedliwość proceduralna: Wszystkie dochodzenia muszą być prowadzone w sposób zapewniający przestrzeganie praw wszystkich zainteresowanych stron. Dochodzenia muszą zawsze być przejrzyste, obiektywne i sprawiedliwe.

Bezstronność: Osoby prowadzące dochodzenie powinny być świadome wszelkich podejrzewanych uprzedzeń lub konfliktów interesów (potencjalnych i faktycznych), które mogą zakłócić dochodzenie oraz zgłosić takie uprzedzenia i konflikty interesów osobie kierującej dochodzeniem, przed rozpoczęciem dochodzenia lub w dowolnym momencie dochodzenia, jeżeli stwierdzą w danym momencie taki konflikt interesów.

Oparcie w faktach: Ustalenia z dochodzenia powinny opierać się na dostępnych dowodach, zarówno obciążających (dowody pokazujące lub wskazujące na udział danej osoby w czynie), jak i uniewinniających (dowody, które mogą udowodnić niewinność danej osoby), zgodnie z wymaganym standardem dowodowym.

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

1.5 Podstawy prowadzenia dochodzeń w sprawie wyzyskiwania, wykorzystywania i nękania seksualnego

1.5.4 PROFESJONALIZM

Najlepsze praktyki: Dochodzenia w sprawie wyzyskiwania, wykorzystywania i nękania seksualnego powinny być zgodne z najlepszymi praktykami i standardami określonymi w niniejszym przewodniku.

Terminowość: Dochodzenia powinny być rozpoczęte jak najszybciej po otrzymaniu skargi i uzyskaniu świadomej zgody od osoby pokrzywdzonej. W przypadku braku/wycofania zgody decyzję o kontynuowaniu dochodzenia podejmuje się na podstawie szczegółowej oceny zagrożeń. Harmonogram prowadzenia dochodzenia może się różnić. Dochodzenie i zgłaszanie muszą jednak uwzględniać wymogi dotyczące określenia zakresu dochodzenia, rodzajów zagrożeń, budżetu i dostępnych zasobów oraz wszelkie inne ewentualne ograniczenia.

Koordynacja: Zespół prowadzący dochodzenie musi koordynować działania z odpowiednimi specjalistami, ekspertami i członkami zespołu w celu skutecznego przeprowadzenia dochodzenia.

Jeżeli skarga dotyczy wielu agencji, osoby prowadzące dochodzenie powinny skoordynować swoje działania z innymi organizacjami, które mogą być wskazane w skardze. W takich przypadkach właściwe może być wspólne dochodzenie w celu ograniczenia liczby powtarzających się rozmów z osobą pokrzywdzoną i świadkami oraz powielających się działań w zakresie gromadzenia dowodów.

Kwalifikacje: Członkowie zespołu prowadzącego dochodzenie powinni być odpowiednio przeszkoleni i doświadczeni w prowadzeniu dochodzeń w sprawie wyzyskiwania, wykorzystywania i nękania seksualnego.

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

1.5 Podstawy prowadzenia dochodzeń w sprawie wyzyskiwania, wykorzystywania i nękania seksualnego

1.5.5 STRUKTURYZOWANIE

Dokładność: Dochodzenia powinny być prowadzone w sposób staranny, kompletny, ukierunkowany i rygorystyczny, aby zapewnić uzyskanie i ocenę wszystkich istotnych dowodów (w tym dowodów, które mogą zarówno obciążyć, jak i uniewinnić osobę będącą przedmiotem skargi

Zorientowanie na proces: Chociaż żadne dwa dochodzenia nie są takie same, każde dochodzenie powinno przebiegać zgodnie z tą samą procedurą, z uwzględnieniem każdego etapu w sposób kompleksowy i z odpowiednią starannością wymaganą do sformułowania ustaleń w oparciu o dowody i fakty.

Odpowiednia dokumentacja: Sprawozdania z dochodzenia i wnioski w nich zawarte muszą być poparte odpowiednią dokumentacją. Dlatego też osoby i zespoły prowadzące dochodzenie powinny odpowiednio i dokładnie udokumentować proces, dowody, rozmowy i wszelkie inne istotne aspekty dochodzenia.

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

02

PLANOWANIE DOCHODZENIA

2.1 Identyfikacja rodzajów zagrożeń
2.2 Planowanie dochodzenia
2.3 Planowanie dochodzenia w praktyce

2 Planowanie dochodzenia

Planowanie dochodzenia jest pierwszym etapem w ramach dochodzenia (zob. tabela nr 4). Przed formalnym rozpoczęciem dochodzenia osoba kierująca dochodzeniem i organizacja powinny przeprowadzić kilka wstępnych kroków. Wyniki tych wstępnych etapów muszą zostać udostępnione osobom prowadzącym dochodzenie jako dane wejściowe do etapu oceny zagrożeń i planowania. Dostępność tych informacji dla osoby prowadzącej dochodzenie pomaga przyspieszyć wstępną analizę i sporządzenie planu dochodzenia.

Dane wejściowe do dochodzenia	Opis
Szczegóły skargi/zarzutu	Osoba kierująca dochodzeniem gromadzi szczegółowe informacje na temat skargi/zarzutu, w tym między innymi: • naruszenie lub pogwałcenie kodeksu postępowania, polityki, procedura organizacji itp.; • oryginalną skargę, w tym informacje, kiedy i w jaki sposób skarga została złożona, kto ją złożył, kto ją otrzymał itp.; • kiedy miało miejsce zdarzenie, w tym czy nadal ono trwa; • informacje o osobie pokrzywdzonej lub osobie składającej skargę (jeżeli skargi nie składa osoba pokrzywdzona), w tym (jeżeli dostępne): imię i nazwisko, dane kontaktowe, relacje z organizacją; • informacje o zidentyfikowanej osobie lub osobach będących przedmiotem skargi, w tym ich imiona i nazwiska, dane kontaktowe oraz aktualne stanowisko w organizacji; • wstępny wykaz świadków dostarczonych przez osobę pokrzywdzoną lub ujawnionych przez osobę kierującą dochodzeniem; • lokalne kwestie prawne i proceduralne; • kodeks postępowania organizacji.
Dowody wstępne	Dowody wstępne obejmują wszelkie dowody dostarczone przez osobę pokrzywdzoną (wiadomości tekstowe, wiadomości głosowe, wiadomości e-mail, zdjęcia) oraz wszelkie wstępne dowody zgromadzone przez osobę prowadzącą dochodzenie i organizację.
Dokumentacja administracyj na	Osoba kierująca dochodzeniem powinna zgromadzić wszelką dostępną dokumentację administracyjną (taką jak dokumentacja z wydziału kadr) dotyczącą osoby będącej przedmiotem skargi (oraz osoby pokrzywdzonej, jeżeli osoba pokrzywdzona jest członkiem personelu) w celu dokonania ich przeglądu i analizy przez osoby prowadzące dochodzenie.
Informacje kontekstowe i dotyczące bezpieczeństwa	Aby ułatwić proces oceny zagrożeń i planowania dochodzenia, osoby kierujące dochodzeniem powinny poinformować osoby prowadzące dochodzenie o kontekście i wszelkich ograniczeniach, obawach lub protokołach bezpieczeństwa, które muszą zostać uwzględnione w planach lub strategii ograniczania ryzyka. Na przykład w przypadku świadków zlokalizowanych w terenie, na którym istnieje wysokie ryzyko działań powstańczych, osoby prowadzące dochodzenie mogą stanąć przed koniecznością rozważenia innych sposobów dotarcia do świadków, co należy uwzględnić w planie dochodzenia.

Tabela nr 4: Planowanie dochodzenia

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

2.1 Identyfikowanie rodzajów zagrożeń

ZAGROŻENIA ZWIĄZANE Z PROWADZENIEM DOCHODZENIA

Przed rozpoczęciem dochodzenia osoba prowadząca dochodzenie powinna ocenić zagrożenia i określić, czy nie są one zbyt duże, aby kontynuować dochodzenie. Na etapie planowania dochodzenia zagrożenia są poddawane ponownej ocenie (i powinny być oceniane w trakcie całego dochodzenia) oraz w miarę poznawania nowych informacji uwzględniane są kolejne zagrożenia. Na tym etapie i po przeprowadzeniu kompleksowej oceny zagrożeń zespół prowadzący dochodzenie powinien ponownie rozważyć, czy zagrożenia nie są zbyt duże, aby kontynuować dochodzenie.

Po rozpoczęciu dochodzenia osoby prowadzące dochodzenie powinny kontynuować ocenę powiązanych zagrożeń. Zagrożenia to kwestie, które mogą mieć wpływ na uczestniczące w dochodzeniu osoby lub samo dochodzenie. Zespół prowadzący dochodzenie musi dokładnie rozważyć:

- co może się wydarzyć;
- prawdopodobieństwo wystąpienia takich wydarzeń;
- stopień potencjalnego wpływu; oraz
- działania lub strategie, które można wykorzystać w celu zmniejszenia zagrożeń lub potencjalnego wpływu konkretnego zagrożenia.

Osoby prowadzące dochodzenie powinny również posiadać informacje na temat kontekstu, w jakim prowadzone będzie dochodzenie, przed przeprowadzeniem analizy zagrożeń i planowaniem dochodzenia. Normy społeczne i kulturowe oraz kontekst prawny mogą stwarzać zagrożenia lub ograniczenia dla dochodzenia, dlatego też posiadanie tych informacji przed przeprowadzeniem oceny zagrożeń i planowaniem dochodzenia jest istotne, aby w analizie zagrożeń i w planowaniu mogły zostać uwzględnione wszelkie środki łagodzące ryzyko wystąpienia zagrożeń.

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

2.1 Identyfikowanie rodzajów zagrożeń

NAJWAŻNIEJSZE PYTANIA KONTEKSTOWE DO PRZEANALIZOWANIA

Jaka jest dynamika płci na terenie, gdzie złożono skargę? Jakie są tradycyjne i kulturowe przekonania społeczności w odniesieniu do ról związanych z płcią? W jaki sposób może to wpłynąć na zdolność osób pokrzywdzonych do zgłaszania przypadków wyzyskiwania, wykorzystywania i nękania seksualnego i na dostęp do wymiaru sprawiedliwości?

Jak społeczność rozumie różne formy przemocy ze względu na płeć, w tym wobec dzieci, osób z niepełnosprawnościami, mniejszości rasowych, społeczności rdzennej lub członków społeczności LGBTIQ? Jakie są ewentualne konsekwencje dla osób pokrzywdzonych? Jak zareagowałaby społeczność lub rodzina, jeżeli zostaną poinformowani o przestępstwie wyzyskiwania, wykorzystywania i nękania seksualnego popełnionym przeciwko członkowi ich społeczności? Czy ta reakcja różniłaby się w zależności od wieku lub płci osoby pokrzywdzonej?

Jakie są różne formy wymiaru sprawiedliwości, zarówno formalne, jak i nieformalne, dostępne dla osób pokrzywdzonych?

Dostosowane na podstawie: brytyjskie Biuro Spraw Zagranicznych, Wspólnoty Narodów i Rozwoju. (Wydanie drugie: marzec 2017 r.). International Protocol on the Documentation and Investigation of Sexual Violence in Conflict (Międzynarodowy protokół w sprawie dokumentacji i dochodzeń dotyczących przemocy seksualnej w sytuacji konfliktu)

Ponadto osoby prowadzące dochodzenie powinny mieć na uwadze, że wraz ze wzrostem skali i złożoności dochodzenia wzrasta również ryzyko zagrożeń. A im większe i bardziej złożone dochodzenie, tym więcej zasobów będzie potrzebnych.

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

2.1 Identyfikowanie rodzajów zagrożeń

ZASADA „NIE SZKODZIĆ", ZAGROŻENIA I PLANOWANIE DOCHODZENIA

Należy zapewnić, aby osoby pokrzywdzone, rozmówcy, osoby będące przedmiotem skargi i zespół prowadzący dochodzenie zostały poinformowane o potencjalnych zagrożeniach i środkach bezpieczeństwa, jakie należy uwzględnić.

Osoby pokrzywdzone, rozmówcy oraz osoby będące przedmiotem skargi powinny znajdować się w bezpiecznym, prywatnym i neutralnym miejscu, odpowiednim pod względem kulturowym i łatwo dostępnym.

Należy chronić tożsamość osób pokrzywdzonych, rozmówców i osób będących przedmiotem skargi.

W ramach zasady poufności i bezpieczeństwa należy poinformować osoby pokrzywdzone, rozmówców, osoby będące przedmiotem skargi oraz osoby uczestniczące w gromadzeniu dowodów o konieczności zachowania poufności oraz znaczeniu tej zasady.

2.1.1 ZAGROŻENIA DLA OSÓB

Pierwszą kategorią zagrożeń, którą należy rozważyć i poddać ocenie, są zagrożenia dla osób, ze szczególnym uwzględnieniem zagrożeń dla osób pokrzywdzonych. Zespół prowadzący dochodzenie powinien ustalić, czy istnieje zagrożenie dla osoby pokrzywdzonej, świadków, osoby będącej przedmiotem skargi i zespołu prowadzącego dochodzenie. Stosowanie podejścia zorientowanego na potrzeby osób pokrzywdzonych wymaga skupienia się na bezpieczeństwie, przy czym najwyższym priorytetem powinien być dobrostan fizyczny, psychospołeczny, psychiczny i emocjonalny osoby pokrzywdzonej. Pomocne może być podzielenie zagrożeń na kategorie w celu zapewnienia kompleksowej oceny obejmującej spektrum zagrożeń dla ludzi.

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

2.1 Identyfikowanie rodzajów zagrożeń

2.1.1.1 Zagrożenia dla osób pokrzywdzonych i świadków

- **Bezpieczeństwo, ochrona i ryzyko odwetu:** Działania odwetowe to wszelkie działania dyskryminacyjne, represyjne, nękające lub mściwe – bezpośrednie lub pośrednie – podejmowane wobec osoby pokrzywdzonej, zgłaszającej skargę lub ujawniającej informacje (lub ich krewnych lub współpracowników), które zasadnie uważa się za prawdziwe. Odwet może mieć miejsce również wobec świadków uczestniczących w dochodzeniu. Wykorzystując wstępne dostępne informacje, wstępne rozmowy z osobą pokrzywdzoną, świadkami, członkami społeczności oraz informacje zwrotne od osoby kierującej dochodzeniem, osoby prowadzące dochodzenie powinny ustalić stopień zagrożenia odwetem oraz zagrożenia dla bezpieczeństwa i ochrony dla wszystkich osób zaangażowanych w dochodzenie.[16] Działania odwetowe mogą być stosowane wobec osób pokrzywdzonych, w tym wobec ich rodziny i znajomych. Poufność odgrywa kluczową rolę w ograniczaniu ryzyka odwetu, zapewniając, że informacje o dochodzeniu są dostępne tylko na zasadzie wiedzy koniecznej.

- **Zagrożenia dla zdrowia fizycznego:** W niektórych przypadkach osoby pokrzywdzone mogą wymagać pilnej opieki medycznej, która musi mieć pierwszeństwo przed każdą inną procedurą. O ile pilną i natychmiastową opieką medyczną powinna zapewnić osoba kierująca dochodzeniem przed przybyciem osób prowadzących dochodzenie, może zdarzyć się, że zostanie to pominięte lub że osoba pokrzywdzona wymaga stałej opieki medycznej. Należy wprowadzić protokoły przekierowywania do właściwych służb zdrowia, za zgodą osób pokrzywdzonych.

- **Zagrożenia dla zdrowia psychospołecznego, emocjonalnego i psychicznego:** Dobrostan psychospołeczny świadków musi być głównym czynnikiem uwzględnianym przed przystąpieniem do dochodzenia. W przypadku wyzyskiwania, wykorzystywania i nękania seksualnego osoby pokrzywdzone i świadkowie mogą doświadczać traum związanych ze zdarzeniem lub zdarzeniami, dlatego też należy uwzględnić kwestie i plany dotyczące stałego wsparcia zdrowia psychospołecznego i psychicznego świadków oraz zespołu prowadzącego dochodzenie.

Odniesienia: 16 W tym osoby, której dotyczy skargi.

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

2.1 Identyfikowanie rodzajów zagrożeń

- **Zagrożenia społeczne i kulturowe:** Osoby pokrzywdzone mogą być przedmiotem ostracyzmu przez rodzinę lub społeczność w związku z ujawnieniem zdarzenia i udziałem w dochodzeniu. W kontaktach z osobami pokrzywdzonymi (pkt 2.2.8.1) osoby prowadzące dochodzenie powinny wyjaśniać te zagrożenia na etapie opisywania procedury dochodzenia.

- **Zagrożenia prawne:** W zależności od krajowych przepisów ustawowych i wykonawczych dotyczących przemocy seksualnej, napaści i przemocy ze względu na płeć, osoby pokrzywdzone mogą być narażone na zagrożenia prawne w związku z dochodzeniem. Zrozumienie kontekstu jest kluczowe dla osób prowadzących dochodzenie, aby były one w stanie zmierzyć takie zagrożenia. Pomocne może być skontaktowanie się z lokalnym wsparciem prawnym lub pomocą prawną w celu lepszego zrozumienia otoczenia prawnego i KWESTII bezpieczeństwa oraz zagrożeń dla osoby pokrzywdzonej. W niektórych kontekstach mogą istnieć nieformalne systemy i organy, które należy uwzględnić przy określaniu zagrożeń dla osób pokrzywdzonych. Osoby prowadzące dochodzenie powinny konsultować się z lokalnymi organizacjami i ekspertami, aby lepiej zrozumieć, w jaki sposób poruszać się w tych systemach, a także, czy i w jaki sposób można ograniczyć zagrożenia dla osób pokrzywdzonych.[17]

NIEFORMALNE SYSTEMY I ZAGROŻENIA. KLUCZOWE DZIAŁANIA, JAKIE MOGĄ PODJĄĆ OSOBY PROWADZĄCE DOCHODZENIE W CELU OGRANICZENIA ZAGROŻENIA ZWIĄZANEGO Z NIEFORMALNYMI SYSTEMAMI, OBEJMUJĄ:

Zaangażowanie organizacji lokalnych, takich jak organizacje świadczące pomoc prawną i grupy doradcze dotyczące zwalczania przemocy ze względu na płeć, w celu określenia nieformalnych systemów, sposobu ich funkcjonowania i istniejących zagrożeń dla osób pokrzywdzonych.

Upewnienie się, że osoby pokrzywdzone wiedzą o procesie i zagrożeniach występujących w ramach systemów nieformalnych.

Kierowanie osób pokrzywdzonych do lokalnych organizacji pomocy prawnej i organizacji, które mogą zapewnić wsparcie w trakcie dochodzenia.

Odniesienia: 17 UNFPA. (2019). IRC, Inter-Agency Minimum Standards for Gender-Based Violence in Emergencies Programming.

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

2.1 Identyfikowanie rodzajów zagrożeń

2.1.1.2 Zagrożenia dla osób prowadzących dochodzenie[18]

- **Zagrożenia związane z dostępem:** Dostęp do terenu prowadzenia dochodzenia ma kluczowe znaczenie dla osób prowadzących dochodzenie. Ograniczenia w podróżowaniu mogą ograniczać możliwość dotarcia do miejsca incydentu. W takim przypadku osoby prowadzące dochodzenie powinny ustalić, czy przeprowadzenie skutecznego dochodzenia jest możliwe i czy dostępne są alternatywne rozwiązania.

- **Zagrożenia dotyczące bezpieczeństwa:** Osoby prowadzące dochodzenie i członkowie zespołu mogą stanąć w obliczu wielu zagrożeń dla ich bezpieczeństwa, ze strony grup zbrojnych i w sytuacji konfliktów zbrojnych, aż po ryzyko porwania. Dogłębne zrozumienie środowiska działania ma dla zespołu prowadzącego dochodzenie kluczowe znaczenie dla radzenia sobie z zagrożeniami dla bezpieczeństwa. Konieczne może być również zatrudnienie dodatkowego personelu, który pomoże ograniczyć wszelkie zagrożenia dla bezpieczeństwa, uwzględniając, że gdy w dochodzenie zaangażowanych jest więcej osób, mogą pojawiać się nowe zagrożenia. Jeżeli osoby prowadzące dochodzenie ustalą, że muszą zaangażować personel do ochrony na potrzeby prowadzenia działań w ramach dochodzenia, w świetle konieczności zatrudnienia takich dodatkowych osób należy rozważyć zagrożenia dla poufności.

Odniesienia: 18 FCDO. (2016). Materiały szkoleniowe: International Protocol on the Documentation and Investigation of Sexual Violence in Conflict (Międzynarodowy protokół w sprawie dokumentacji i dochodzeń dotyczących przemocy seksualnej w sytuacji konfliktu).

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

2.1 Identyfikowanie rodzajów zagrożeń

2.1.2 ZAGROŻENIA DLA DZIAŁANIA

Zagrożenia operacyjne to zagrożenia bezpośrednio związane z realizacją i jakością dochodzenia, począwszy od konfliktu interesów i stronniczości po celowe lub przypadkowe ujawnienie informacji, a skończywszy na zagrożeniach związanych z bezpieczeństwem, ochroną, zdrowiem, podróżami i logistyką.

Konflikt interesów i uprzedzenia

- **Konflikt interesów:** Z organizacyjnego punktu widzenia sytuacje konfliktu interesów dotyczą niemożności zachowania bezstronności i obiektywności.[19] Na przykład konflikt interesów może zachodzić w sytuacji, kiedy tłumacz ustny nie ujawnił swojej relacji ze świadkiem lub jeśli osoba kierująca dochodzeniem jest związana relacją z osobą będącą przedmiotem skargi. Jeżeli osoba prowadząca dochodzenie prowadziła już w przeszłości dochodzenie dotyczące osoby będącej przedmiotem skargi, może również stanowić to konflikt interesów.

- **Świadome i nieświadome uprzedzenia:** Uprzedzenia mogą być świadome lub nieświadome i należy dołożyć wszelkich starań, aby ograniczyć potencjalne uprzedzenia. Z uprzedzeniami świadomymi mamy do czynienia, gdy osoba prowadząca dochodzenie jest zainteresowana określonym wynikiem dochodzenia. Przykładami świadomych uprzedzeń mogą być:
  - wyrażanie osobistych opinii na temat dochodzenia i jego wyniku;
  - niepoinformowanie osoby będącej przedmiotem skargi we właściwym czasie lub brak umożliwienia takiej osobie udzielenia odpowiedzi lub przedstawienia dowodów uniewinniających; oraz
  - niezachowanie obiektywizmu i bezstronności przy gromadzeniu dowodów i pomijanie dowodów uniewinniających.

Odniesienia: **19** United Nations Office of Internal Oversight Services (Biuro Służb Nadzoru Wewnętrznego ONZ). (2015). Investigation Manual (Podręcznik do prowadzenia dochodzeń).

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

2.1 Identyfikowanie rodzajów zagrożeń

Nieświadome uprzedzenie ma miejsce, gdy bezstronna osoba obserwuje, jak osoba prowadząca dochodzenie wpływa na dochodzenie, nie zdając sobie z tego sprawy. Nieświadome uprzedzenia często zdarzają się, gdy faworyzowane są osoby o podobnym wyglądzie lub wartościach. Osoba może być pod wpływem osoby o podobnym wykształceniu, pochodzącej z tego samego obszaru lub mającej ten sam kolor skóry czy pochodzenie etniczne. Na przykład:

- osoba prowadząca dochodzenie wydaje się faworyzować zeznania świadka pochodzącego z tego samego regionu;
- osoba prowadząca dochodzenie przykłada większą wagę do zeznań świadka z takim samym wykształceniem co osoba prowadząca dochodzenie; oraz
- osoba prowadząca dochodzenie biernie dyskryminuje osobę będącą przedmiotem skargi lub osobę pokrzywdzoną ze względu na ich kolor skóry, pochodzenie etniczne, narodowość, status prawny, niepełnosprawność, wykształcenie itd.

Nieświadome uprzedzenie lub zauważone nieświadome uprzedzenie może naruszyć integralność dochodzenia oraz podważyć jego ustalenia i wyniki. W toku dochodzenia należy podjąć środki mające na celu rozwiązanie problemu nieświadomego uprzedzenia lub zauważonego nieświadomego uprzedzenia.[20]

Zagrożenia związane z podróżami i przemieszczaniem się

- **Bezpieczeństwo i ochrona:** uszkodzenia ciała, porwania i sytuacje zagrożenia stanowią przykłady zagrożeń dla bezpieczeństwa i ochrony zespołów prowadzących dochodzenie. Takie zagrożenia powinny być identyfikowane i poddawane ocenie we współpracy z zespołem ds. bezpieczeństwa oraz zgodnie z wszelkimi ograniczeniami i/lub protokołami wskazanymi przez organizację zamawiającą.
- **Zdrowie:** Pandemia COVID-19 jest przykładem zagrożenia dla zdrowia, które może mieć wpływ na podróże, ale mogą wystąpić inne choroby, które mogą ograniczyć zdolność osób prowadzących dochodzenie do przemieszczania się pomiędzy lokalizacjami.

Odniesienia: 20 CHS Alliance. (n.d.). SEA Investigation Training (Szkolenie w zakresie prowadzenia dochodzeń w sprawie wyzyskiwania i wykorzystywania seksualnego). Sprawiedliwość proceduralna oraz standard i ciężar dowodu.

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

2.1 Identyfikowanie rodzajów zagrożeń

- **Logistyka:** Niektóre obszary mogą być dla zespołu prowadzącego dochodzenie trudno dostępne lub niedostępne z wielu powodów, takich jak położenie geograficzne, zezwolenie na podróż wydawane przez władze lub dostępność odpowiedniego transportu.

Przypadkowe i celowe ujawnienie informacji: Zespół prowadzący dochodzenie powinien wziąć pod uwagę, że celowe lub przypadkowe ujawnienie informacji stanowi zagrożenie oraz ustanowić mechanizmy ograniczające wszelkie naruszenia poufności. Przypadkowe ujawnienie ma miejsce, gdy szczegóły dotyczące dochodzenia lub zarzutu zostaną ujawnione w sposób niezamierzony. Choć takie zagrożenie wymienia się jako zagrożenie operacyjne, ponieważ może zagrażać integralności dochodzenia, może ono również stanowić zagrożenie dla ludzi.

- **Przypadkowe ujawnienie:** W sposób niezamierzony ujawniono kluczowe szczegóły dotyczące zarzutu i/lub dochodzenia. Może to nastąpić w drodze niezobowiązującej rozmowy lub gdy dokumenty dostaną się „w niewłaściwe ręce".
- **Celowe ujawnienie informacji:** Celowe ujawnienie informacji ma miejsce, gdy osoby zaufane posiadające informacje poufne udostępniają je osobom z pominięciem zasady wiedzy koniecznej, wbrew wszelkim zasadom i przepisom oraz z naruszeniem poufności.[21]

Zagrożenia dotyczące zasobów i zdolności: Dochodzenia wymagają zasobów, zarówno finansowych, jak i ludzkich. W sytuacji idealnej do dyspozycji jest odpowiedni budżet i personel do realizacji dochodzeń w sprawie wyzyskiwania, wykorzystywania i nękania seksualnego, jednak nie zawsze może być to możliwe, zwłaszcza w przypadku organizacji, które nie dysponują specjalnymi jednostkami ds. nadzoru wewnętrznego i dochodzeń. Zagrożenie występuje, gdy istnieją ograniczenia budżetowe i wyzwania związane z dostępem do wykwalifikowanego personelu do prowadzenia dochodzeń.

Odniesienia: 21 CHS Alliance. (2014). Wytyczne dotyczące prowadzenia dochodzenia: Przewodnik dla organizacji humanitarnych dotyczący przyjmowania i prowadzenia dochodzenia w sprawie zarzutów wykorzystywania, wyzyskiwania, nadużyć finansowych lub korupcji ze strony pracowników takich organizacji.

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

2.1 Identyfikowanie rodzajów zagrożeń

- Ryzyko powielania działań w ramach dochodzenia: Jeżeli skarga dotyczy wielu agencji lub organizacji, ważne jest zminimalizowanie powielania działań, szczególnie w odniesieniu do rozmów ze świadkami i osobami pokrzywdzonymi. W takich przypadkach należy wprowadzić mechanizm koordynacji między osobami kierującymi dochodzeniami w organizacjach

2.1.3 OCENA ZAGROŻEŃ I PLANOWANIE UWZGLĘDNIANIA ZAGROŻEŃ

Po zidentyfikowaniu zagrożeń zespół prowadzący dochodzenie powinien określić, które rodzaje zagrożeń stanowią największe niebezpieczeństwo, oraz opracować działania lub strategie reagowania w celu ograniczenia prawdopodobieństwa ich wystąpienia i ich potencjalnego wpływu. Ocena wpływu i prawdopodobieństwa wystąpienia każdego zagrożenia może pomóc zespołowi prowadzącemu dochodzenie w ustaleniu ich priorytetów (zob. rys. nr 2).

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

2.1 Identyfikowanie rodzajów zagrożeń

PRAWDOPODOBIEŃSTWO WYSTĄPIENIA

ODDZIAŁYWANIE

	bardzo mało prawdopodobne	mało prawdopodobne	prawdopodobne	bardzo prawdopodobne
nieznaczny	NISKIE	NISKIE	UMIARKOWANE	UMIARKOWANE
istotny	NISKIE	NISKIE	POWAŻNE	POWAŻNE
poważny	UMIARKOWANE	UMIARKOWANE	POWAŻNE	DUŻE
duży	UMIARKOWANE	UMIARKOWANE	DUŻE	DUŻE

Rysunek nr 2: Ramy analizy zagrożeń

Duże
Zagrożenia te wymagają wyraźnej reakcji i/lub zastosowania środków ograniczających, ponieważ istnieje prawdopodobieństwo lub duże prawdopodobieństwo wystąpienie poważnych lub znaczących konsekwencji dla dochodzenia. Ich oddziaływanie może obejmować pojedyncze lub liczne ofiary śmiertelne, rozprzestrzenienie się choroby i/lub szkody w mieniu/urządzeniach na dużą skalę.

Poważne
W przypadku tej kategorii zagrożeń ich wystąpienie jest prawdopodobne ze znaczącymi lub poważnymi konsekwencjami, lub też bardzo prawdopodobne z poważnymi konsekwencjami. Oddziaływanie może obejmować poważne lub znaczące uszkodzenie ciała lub chorobę, poważne lub znaczące uszkodzenie mienia i/lub sprzętu.

Umiarkowane
W przypadku tej kategorii zagrożeń ich wystąpienie jest mało lub bardzo mało prawdopodobne, ze znaczącymi lub poważnymi konsekwencjami, lub też bardzo prawdopodobne z nieznacznymi konsekwencjami. Nieznaczne oddziaływanie może obejmować niewielkie obrażenia ciała lub choroby, niewielkie uszkodzenia mienia/sprzętu.

Niskie
Wystąpienie tych zagrożeń jest bardzo mało prawdopodobne lub mało prawdopodobne, a ich oddziaływanie na dochodzenie jest nieznaczne.

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

2.1 Identyfikowanie rodzajów zagrożeń

2.1.4 OPRACOWANIE STRATEGII REAGOWANIA NA ZAGROŻENIA

Po dokonaniu oceny zagrożenia kolejnym krokiem jest opracowanie strategii reagowania na każdego zagrożenie w celu zminimalizowania jego oddziaływania lub prawdopodobieństwa oddziaływania na dochodzenie. Strategie reagowania na zagrożenia powinny uwzględniać wszelkie ograniczenia (budżet, polityka, prawo itp.), w których obliczu może stanąć zespół prowadzący dochodzenie, podejmując działania w odpowiedzi na zagrożenie, a także powinny określać osobę odpowiedzialną za podejmowanie działań w celu ograniczenia zagrożenia lub za reagowanie w przypadku jego wystąpienia (zob. tabela nr 5).

Kategoria zagrożenia	Opis zagrożenia	Oddziaływanie	Prawdopodobieństwo wystąpienia	Strategia reagowania	Osoba odpowiedzialna za zagrożenie
Zagrożenie dla dochodzenia (zagrożenia związane z przemieszczaniem się)	Świadkowie znajdują się na obszarze narażonym na niepokoje społeczne i konflikty zbrojne, które mogą stanowić zagrożenie dla osób prowadzących dochodzenie i/lub osoby pokrzywdzonej, świadków i domniemanego sprawcy	poważne	prawdopodobne	Działania w ramach dochodzenia prowadzone zdalnie	Punkt centralny ds. bezpieczeństwa
Zagrożenia dla ludzi (ryzyko odwetu)	Osobie pokrzywdzonej lub jej rodzinie grozi krzywda w związku z wniesieniem skargi i udziałem w dochodzeniu	Duże	prawdopodobne	Relokowanie osoby pokrzywdzonej i/lub jej rodziny Zawieszenie w obowiązkach osoby będącej przedmiotem skargi	Szef misji
Zagrożenia dla ludzi (ryzyko odwetu)	Osobie będącej przedmiotem skargi grozi krzywda	Duże	prawdopodobne	Zawieszenie w obowiązkach osoby będącej przedmiotem skargi	Szef misji

Tabela nr 5: Szablon planu do analizy zagrożeń

W miarę gromadzenia informacji w trakcie dochodzenia lub pojawiania się większej liczby dowodów mogą pojawić się dodatkowe zagrożenia. Zespół prowadzący dochodzenie powinien zatem dokonywać okresowej ponownej oceny zagrożeń przez okres trwania całego dochodzenia.

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

2.1 Identyfikacja zagrożeń

2.1.5 EKSPERCI I ZAGROŻENIA

Eksperci i specjaliści mogą odgrywać kluczową rolę w ograniczaniu zagrożeń i reagowaniu na zagrożenia, a zespół prowadzący dochodzenie i organizacja powinny dopilnować, by w razie potrzeby konsultowano się z ekspertami i specjalistami.[22]
Na przykład, jeżeli istnieje ryzyko traumy psychospołecznej i stresu dla osoby pokrzywdzonej, zespół prowadzący dochodzenie może skierować osobę pokrzywdzoną do doradcy wspierającego w sytuacjach traumatycznych lub eksperta psychospołecznego, który może zapewnić wsparcie i leczenie lub dostarczyć zespołowi prowadzącemu dochodzenie wskazówek dotyczących działań, jakie można podjąć w celu zminimalizowania krzywdy lub narażenia osoby pokrzywdzonej.

2.2 Planowanie dochodzenia

Kompleksowe planowanie jest kluczowym krokiem ułatwiającym skuteczne i ustrukturyzowane dochodzenie. Opracowując wstępny plan, zespół prowadzący dochodzenie musi wziąć pod uwagę istniejące ograniczenia, uwzględnić strategie ograniczające wcześniej zidentyfikowane zagrożenia oraz mieć świadomość, że plan dochodzenia prawdopodobnie ulegnie zmianie w miarę postępów w dochodzeniu. Plan dochodzenia (i wszelkie jego zmiany) musi zostać zatwierdzony przez osobę kierującą dochodzeniem.

Osoby prowadzące dochodzenie powinny mieć na uwadze wszelkie elementy społeczne i kulturowe, które mogą wymagać uwzględnienia w dochodzeniu – na przykład preferencję osoby pokrzywdzonej co do płci osoby prowadzącej rozmowę, poglądy świadków i osób pokrzywdzonych oraz gotowość mówienia o wyzyskiwaniu, wykorzystywaniu i nękaniu seksualnym. Jeśli chodzi o wybór osoby prowadzącej rozmowę i jej płeć, najlepiej dopytać się osoby pokrzywdzonej i świadków o ich preferencje oraz skonsultować się z osobą kierującą dochodzeniem w sprawie wszelkich aspektów społecznych i kulturowych, które mogą wymagać rozważenia lub które mogą mieć wpływ na dochodzenie.

Odniesienia: 22 Humanitarian Accountability Partnership. (2008). Investigation Training Handbook: Training materials on receiving and investigating allegations of exploitation and abuse by humanitarian workers. (Podręcznik szkoleń w zakresie prowadzenia dochodzeń: materiały szkoleniowe dotyczące przyjmowania i badania zarzutów wyzyskiwania i wykorzystywania przez pracowników organizacji humanitarnych.)

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

2.2 Planowanie dochodzenia

2.2.1 PLAN DOCHODZENIA

Plany dochodzenia muszą być kompleksowe, elastyczne i możliwe do dostosowania do zmieniającego się kontekstu działania, a także zapewniać wytyczne zespołowi przez cały czas trwania dochodzenia. Plany powinny zawierać następujące elementy[23] (przykładowy plan znajduje się w zestawie narzędzi).

Harmonogram: Harmonogram dochodzenia powinien obejmować wszystkie działania, jakie zespół prowadzący dochodzenie ma obowiązek przeprowadzić, od przeglądu istniejących materiałów po przedłożenie sprawozdania i wszelkie działania po zakończeniu dochodzenia. Plan musi określać ramy czasowe dla każdego etapu dochodzenia, aby zapewnić jak najszybsze zakończenie dochodzenia (bez uszczerbku dla jego jakości). W miarę postępu dochodzenia harmonogram będzie wymagał zmian w miarę pojawiania się nowych informacji i powinien uwzględniać:

- elementy podróży lub logistyki (szacowane z zapasem, raczej niż niedoszacowane, zwłaszcza przy korzystaniu z usług tłumacza);
- dni wolne od pracy i zwyczaje związane z dostępnością potencjalnych świadków;
- miejsca dogodne dla świadków, a nie dla zespołu prowadzącego dochodzenie.

Wymagane zasoby: Zasoby mogą obejmować sprzęt i zasoby ludzkie. Dochodzenia mogą wymagać pewnych urządzeń lub personelu, a plan musi zapewniać ich dostępność w razie takiej potrzeby.

Odniesienia: 23 Interaction. (2012). Management of Investigations Workshop: Participant Manual., United Nations Office of Internal Oversight Services. (Warsztaty z zarządzania

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

2.2 Planowanie dochodzenia

- **Rozmowy:** Rozmowy i kolejność prowadzenia rozmów ze świadkami stanowi istotną część zakresu dochodzenia. Kolejność rozmów ze świadkami jest ważna i powinna być następująca: osoba, która dokonała zgłoszenia (jeżeli nie jest to osoba pokrzywdzona), osoba pokrzywdzona, świadkowie i wreszcie osoba będąca przedmiotem skargi. Planowanie dotyczące świadków powinno również uwzględniać listę dowodów, jakich mogą dostarczyć świadkowie oraz wszelkie relacje między świadkami (co może mieć wpływ na kolejność rozmów ze świadkami). Osoba, która dokonała zgłoszenia to osoba, która złożyła skargę w sprawie wyzyskiwania, wykorzystywania i nękania seksualnego i która nie jest osobą pokrzywdzoną. W takim przypadku należy najpierw przeprowadzić rozmowę z osobą, która dokonała zgłoszenia.

- **Logistyka i podróże:** Plan powinien uwzględniać wszystkie podróże lub przemieszczanie się wymagane od zespołu prowadzącego dochodzenie do zakończenia czynności w ramach dochodzenia (w tym wizy, wymagane szczepienia, podróże krajowe, wymogi bezpieczeństwa, zakwaterowanie/transport itp.).

- **Dokumentacja:** Plany uzyskania dokumentacji (ze źródeł wewnętrznych lub zewnętrznych) powinny uwzględniać jej przetwarzanie i przechowywanie, a także wszelkie środki bezpieczeństwa danych niezbędne do zapewnienia, że dostęp do takich informacji odbywa się za zgodą odpowiednich osób. Pomoże to chronić tożsamość osób pokrzywdzonych, świadków i osoby będącej przedmiotem skargi.

- **Gromadzenie, dokumentowanie i przechowywanie dowodów:** Wszelkie plany dotyczące gromadzenia, dokumentowania, ochrony i przechowywania dowodów oraz przeprowadzania analiz.
  Osoby prowadzące dochodzenie powinny również rozważyć wszelkie kwestie kontekstowe związane z lokalnymi przepisami prawa pracy, polityką zatrudnienia, przepisami formalnymi i nieformalnymi dotyczącymi przemocy ze względu na płeć i wyzyskiwania, wykorzystywania i nękania seksualnego, ograniczeniami wynikającymi z tych przepisów i polityk oraz ich wpływ na sposób prowadzenia dochodzenia.[24]

Odniesienia: 24 CHS Alliance. (2014). Op. cit.

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

2.2 Planowanie dochodzenia

2.2.2 IDENTYFIKACJA OGRANICZEŃ

Oprócz kompleksowej oceny zagrożeń zespół prowadzący dochodzenie powinien również być świadomy wszelkich ograniczeń, jakie zachodzą w kontekście dochodzenia. Ograniczenie to istniejące ograniczenie definiowane w ten sposób. Na etapie planowania zespół prowadzący dochodzenie musi opracować plan, który sprawdzi się w ramach tych ograniczeń i być świadomy ich wpływu na dochodzenie.

- **Ograniczenia prawne:** Na sposób prowadzenia dochodzenia mogą mieć wpływ przepisy krajowe dotyczące przemocy ze względu na płeć, wyzyskiwania, wykorzystywania i nękania seksualnego i prawo pracy, a także polityka organizacji. Na przykład prawo pracy może przewidywać, że osoba będąca przedmiotem skargi ma prawo zostać poinformowana, że dochodzenie jest prowadzone w chwili jego rozpoczęcia. Istotne jest zatem, aby zespół prowadzący dochodzenie dokonał oceny kontekstu prawnego w celu podjęcia decyzji o terminie poinformowania osoby będącej przedmiotem skargi.[25]

- **Ograniczenia organizacyjne:** Organizacje powinny przyznać osobom prowadzącym dochodzenie prawo do rozpoczynania i prowadzenia dochodzeń w imieniu organizacji w ramach zakresu zadań dla dochodzeń. Przed rozpoczęciem dochodzenia osoba prowadząca dochodzenie powinna jednak dokonać przeglądu zakresu zadań z osobą kierującą dochodzeniem, aby określić zakres uprawnień do przeprowadzenia dochodzenia w danym przypadku.

- **Ograniczenia możliwości:** Opracowując plan dochodzenia, należy uwzględnić budżet, harmonogram i ograniczenia w zasobach. Należy ocenić wszelkie zagrożenia związane z ograniczeniami możliwości i wprowadzić strategie w odpowiedzi na takie ograniczenia.

Odniesienia: 25 Ibid.

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

2.2 Planowanie dochodzenia

2.2.3 OKREŚLENIE ZAKRESU

Osoby prowadzące dochodzenie mogą rozpocząć definiowanie zakresu dochodzenia poprzez przegląd wstępnych informacji zgromadzonych przez osobę kierującą dochodzeniem i organizację oraz poprzez mapowanie zadań i działań, które należy wykonać w oparciu o taką wstępną ocenę.

Ważne jest, aby zespół prowadzący dochodzenie przed przeprowadzeniem rozmów zabezpieczył materiał dowodowy w celu ograniczenia ryzyka manipulacji lub zniszczenia materiału dowodowego oraz aby w stosownych przypadkach móc pokazać świadkowi materiał dowodowy podczas rozmowy. Im bliżej świadek jest związany z osobą będącą przedmiotem skargi, tym później w ramach harmonogramu należy przeprowadzić z nim rozmowę, aby zmniejszyć wpływ lub prawdopodobieństwo kontaktu świadka z osobą będącą przedmiotem skargi i ryzyko ujawnienia informacji.

Osoby prowadzące dochodzenie powinny również określić kluczowe źródła dowodów oraz sposób, w jaki zamierzają uzyskać dostęp do tych dowodów i z nich korzystać, biorąc pod uwagę wszelkie ograniczenia prawne, polityczne lub innego rodzaju. Aby zapewnić dostęp do dowodów, osoby prowadzące dochodzenie powinny powiadomić odpowiednie osoby, jak można uzyskać dowody i polecić im, aby nie niszczyli ich ani nie manipulowali nimi.[26]

W miarę postępu dochodzenia mogą pojawić się nowe informacje, które wymagają aktualizacji planu. Przykładowo podczas rozmowy świadek może wymienić osobę, która nie została wstępnie zidentyfikowana przez osoby prowadzące dochodzenie. Sytuacje te wymagają, w miarę możliwości, aktualizacji i zatwierdzenia planu dochodzenia przez osobę kierującą dochodzeniem.

Odniesienia: 26 Cross-Cultural Investigations (Dochodzenia prowadzone w kontekście międzykulturowym). (2021). SCCE.

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

2.2 Planowanie dochodzenia

2.2.4 PLANOWANIE ROZMÓW

2.2.4.1 Plan rozmowy

Planując rozmowy, potrzebne informacje będą się różnić w zależności od kategorii świadków. Niemniej jednak osoby prowadzące dochodzenie powinny najpierw uzyskać i rozważyć:

- informacje o świadku;
- informacje o zgłaszanym incydencie; oraz
- informacje istotne dla dochodzenia.

Informacje o świadku

Należy wziąć pod uwagę wiek świadka, jego rasę, płeć, kulturę i język ojczysty. Na przykład świadkiem może być dziecko i w takim przypadku do przeprowadzenia rozmowy potrzebna jest osoba wspierająca lub specjalista. Na opis wydarzeń przedstawiony przez świadka mogą mieć również wpływ jego zwyczaje i przekonania. Świadkowie mogą również potrzebować tłumacza lub preferować rozmowę z osobą tej samej płci. Informacje te należy uzyskać jak najszybciej w toku dochodzenia.

Należy również rozważyć, czy świadek ma jakieś szczególne potrzeby lub czy może potrzebować wsparcia i zachęt do udziału w rozmowie. Szczególne potrzeby zostały opisane w pkt 2.2.4.2.

Informacje o zgłaszanym incydencie

Aby zaplanować i przygotować się do rozmowy, osoba prowadząca rozmowę powinna znać wszystkie szczegóły zgłaszanego incydentu, w tym:

- charakter incydentu;
- kiedy i gdzie incydent miał miejsce;
- kto zgłosił incydent, kiedy i w jaki sposób.

Informacje istotne dla dochodzenia

Chociaż uzyskanie opisu zgłoszonego incydentu ma zasadnicze znaczenie, podczas rozmowy należy często zbadać inne kwestie istotne dla dochodzenia, aby uzyskać pełny obraz wszystkich ważnych kwestii i przeprowadzić kompleksowe dochodzenie.[27]

Referencje: 27 Brytyjskie Ministerstwo Sprawiedliwości. (2011). Achieving Best Evidence in Criminal Proceedings (Uzyskiwanie najlepszych dowodów w postępowaniu karnym). Rząd Zjednoczonego Królestwa, s. 46-63.

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

2.2 Planowanie dochodzenia

Ilość informacji istotnych dla dochodzenia, jakie osoba prowadząca rozmowę posiada przed rozmową, zależy od informacji dostępnych na temat świadka, w tym:

- co świadek rzekomo widział lub wie;
- co powiedzieli inni świadkowie; oraz
- jakie inne dostępne dowody potwierdzają te informacje lub ich nie potwierdzają.

Wszystkie te informacje należy wprowadzić do rejestru dowodów (którego wzór podano w punkcie 3.2.1.1 niniejszego materiału), który jest stale aktualizowany w toku dochodzenia i do którego odsyła się przy planowaniu każdej rozmowy.

Na etapie planowania osoba prowadząca rozmowę powinna również sprawdzić, czy w dochodzeniu nie brakuje ważnych dowodów lub czy dowody są spójne, oraz ustalić, czy świadkowie, z którymi ma zostać przeprowadzona rozmowa, mogą dostarczyć dowodów lub wyjaśnić niespójności.

Należy jednak zachować ostrożność w celu uniknięcia zanieczyszczenia procesu rozmowy taką wiedzą oraz w celu uniknięcia zadawania pytań świadkowi w oparciu o odpowiedzi udzielone przez poprzedniego świadka, aby nie wpływać na zeznania świadka.[28]

Plan rozmowy powinien zawsze zawierać:

- krótki opis zgłoszonego incydentu;
- odwołanie do odpowiedniej polityki, którą incydent narusza;
- dowody wymagane do udowodnienia naruszenia polityki;
- wszelkie szczególne potrzeby;
- cele rozmowy;
- w jaki sposób rozmowa będzie przeprowadzana w ramach modelu PEACE;
- sposób rejestrowania rozmowy;
- kto powinien przeprowadzić rozmowę i kto będzie przy niej obecny;
- miejsce rozmowy;
- czas rozmowy;
- prawdopodobny czas trwania rozmowy (w tym przerwy);
- wszelkie działania, które należy podjąć po rozmowie.

Odniesienia: 28 Ibid.

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

2.2 Planowanie dochodzenia

Plan dochodzenia musi zawierać szczegółowe informacje dotyczące każdej z przeprowadzonych rozmów oraz sekwencję rozmów. Kwestie, o których należy pamiętać przy opracowywaniu harmonogramu obejmują dostępność rozmówców, kolejność zeznań oraz ewentualne dodatkowe potrzeby rozmówców (konsultanci, osoby wspierające, tłumacze)[29], a także lokalizację/podróż i to, czy rozmowa będzie odbywała się osobiście czy zdalnie (patrz tabela nr 6).

Imię i nazwisko	Wewnętrzne lub zewnętrzne w stosunku do organizacji	Rola w zgłoszeni	Wiek	Płeć	Język	Tłumacz potrzebny	Lokalizacja	Priorytet

Tabela nr 6: Przegląd rozmów

Ogólna zasada kolejności rozmów ze świadkami jest następująca:

1. Osoba, która dokonała zgłoszenia (osoba zgłaszająca incydent, która nie jest osobą pokrzywdzoną)
2. Osoba pokrzywdzona
3. Dodatkowe osoby pokrzywdzone (jeżeli są osoby pokrzywdzone inne niż pierwotna osoba pokrzywdzona/osoba, która dokonała zgłoszenia)
4. Świadkowie
5. Osoba będąca przedmiotem skargi

W miarę możliwości osoby prowadzące dochodzenie powinny zminimalizować liczbę rozmów ze świadkami, aby zmniejszyć ryzyko dalszej traumatyzacji. Choć w niektórych przypadkach jest to nieuniknione (na przykład po rozmowie z innymi świadkami pojawiają się nowe informacje), planowanie może zapewnić ustrukturyzowane podejście, które ograniczy ryzyko wielokrotnych rozmów z tym samym świadkiem.

Odniesienia: 29 United Nations Office of Internal Oversight Services (Biuro Służb Nadzoru Wewnętrznego ONZ). (2015). Investigation Manual (Podręcznik do prowadzenia dochodzeń).

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

2.2 Planowanie dochodzenia

2.2.4.2 Planowanie dotyczące osób o szczególnych potrzebach Rozmowy ze świadkami o szczególnych potrzebach powinny być prowadzone przez osoby specjalnie przeszkolone w tym zakresie. Specjaliści ci powinni zostać zatrudnieni jak najwcześniej na etapie planowania, aby mogli udzielać wskazówek dotyczących podejścia do rozmów.[30]

Przykładami świadków o szczególnych potrzebach, które należy uwzględnić w planie rozmowy, są:

- **Osoby, które obawiają się dominujących postaci:** Jeśli osoba pokrzywdzona lub świadek obawia się dominujących postaci, mogą potrzebować wsparcia zaufanych osób, aby skutecznie uczestniczyć w rozmowie. Osoby obawiające się dominujących postaci mogą również mieć trudności z przedstawieniem swojej perspektywy i opisu wydarzeń, ale raczej udzielają odpowiedzi mających na celu spełnienie oczekiwań osoby prowadzącej rozmowę lub odpowiedzi, którą ich zdaniem osoby prowadzące rozmowę chcą usłyszeć.
- **Osoby z trudnościami w nauce lub niepełnosprawnością intelektualną:** Osoby pokrzywdzone i świadkowie z trudnościami w nauce lub niepełnosprawnością intelektualną mogą potrzebować różnego rodzaju wsparcia przed rozmowami, w ich trakcie i po rozmowach. Wymagana jest wczesna ocena ich potrzeb oraz, w miarę możliwości, profesjonalne doradztwo.
- **Osoby z niepełnosprawnością fizyczną:** Należy rozważyć dostęp do miejsca rozmowy, jeżeli świadkowie mają niepełnosprawność fizyczną. Ponadto jeżeli świadkowie mają upośledzenie mowy lub słuchu, do przeprowadzenia rozmowy potrzebny będzie prawdopodobnie tłumacz ustny lub pośrednik.

Referencje: 30 Brytyjskie Ministerstwo Sprawiedliwości. (2011). Achieving Best Evidence in Criminal Proceedings (Uzyskiwanie najlepszych dowodów w postępowaniu karnym). Rząd Zjednoczonego Królestwa, s. 9.

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

2.2 Planowanie dochodzenia

Rozmówcy będący dziećmi: Z reguły nie przeprowadza się rozmów z dziećmi, chyba że jest to absolutnie konieczne, na przykład w przypadkach, gdy to one zostały pokrzywdzone. W miarę możliwości lepszym rozwiązaniem jest przeprowadzenie rozmów z małymi dziećmi przez eksperta, jeżeli jednak ekspert nie jest dostępny, a przeprowadzenie rozmów z dziećmi jest niezbędne, osoby prowadzące dochodzenie powinny:

- zapewnić podczas rozmowy obecność rodzica/opiekuna/osoby udzielającej wsparcia wybranej przez dziecko;
- przestrzegać głównych zasad ochrony dzieci wymienionych w tabeli nr 7.[31] Więcej informacji na temat standardów ochrony dzieci można znaleźć tutaj.

Zasada przewodnia	Wyjaśnianie
Zasada „nie szkodzić”	Rozmowa z dzieckiem i udział dziecka w dochodzeniu nie mogą narażać go na dalszą krzywdę.
Nadawanie priorytetu najlepszym interesom dziecka	Zgodnie z art. 3 Konwencji ONZ o prawach dziecka, w procesie dochodzenia i rozmowy pierwszoplanowej znaczenie ma bezpieczeństwo emocjonalne i fizyczne dziecka oraz jego dobre samopoczucie.
Niedyskryminacja	Dzieci nie mogą być dyskryminowane ze względu na płeć, wiek, rasę, religię, pochodzenie etniczne, niepełnosprawność lub jakąkolwiek inną cechę czy też przynależność do jakiejkolwiek grupy.
Przestrzeganie standardów etycznych	Należy przestrzegać kodeksów postępowania i polityk dotyczących ochrony dzieci w ramach organizacji.
Uzyskanie świadomej zgody i świadomej zgody dziecka	Dzieci i ich rodzice/opiekunowie muszą wyrazić dobrowolną świadomą zgodę i świadomą zgodę dziecka na udział w dochodzeniu i rozmowie.

Tabela nr 7: Zasady

Odniesienia: 31 Globalna Grupa Robocza ds. Ochrony Dzieci. (2014). Inter Agency Guidelines for Case Management and Child Protection (Wytyczne międzyagencyjne dotyczące zarządzanie sprawami i ochrony dzieci).

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

2.2 Planowanie dochodzenia

2.2.5 SZACOWANIE BUDŻETU I ZASOBÓW

Na podstawie określonego zakresu osoby prowadzące dochodzenie powinny oszacować budżet i zasoby niezbędne do przeprowadzenia dochodzenia. Osoby prowadzące dochodzenie powinny być świadome wszelkich ograniczeń budżetowych i pracować w ramach tych ograniczeń w miarę swoich możliwości.

Wszelkie zasoby ludzkie powinny zostać zidentyfikowane tak wcześnie, jak to możliwe, aby proces rekrutacji i szkolenia wdrożeniowego mógł zostać przeprowadzony jak najefektywniej. Wszelkie zasoby związane z podróżami lub logistyką muszą zostać również uwzględnione w budżecie/zasobach. Na przykład w budżecie należy uwzględnić pojazdy i kierowców w celu umożliwienia podróży do i z miejsca, w którym doszło do incydentu.

2.2.6 PLANOWANIE UZYSKANIA DOKUMENTACJI

Istnieje ryzyko związane z uzyskaniem dokumentacji – zapisy mogą zostać utracone, uszkodzone, zmienione, zmodyfikowane, przesunięte lub zniszczone w inny sposób. Osoby prowadzące dochodzenie powinny wcześnie zidentyfikować dokumentację potrzebną do przeprowadzenia dochodzenia i analizy w celu utrzymania integralności i autentyczności dokumentacji, zarówno cyfrowej, jak i w formie papierowej. Ponadto uzyskanie dokumentacji, w szczególności dokumentacji zewnętrznej, może zająć dużo czasu i musi zostać uwzględnione w planie prac w ramach dochodzenia.

Ponieważ dokumentacja może być dowodem, plan pracy powinien przewidywać zastosowanie wymogów dotyczących „łańcucha dowodowego”: obejmie to jednoznaczne udokumentowanie miejsca pozyskania dokumentacji oraz osób, które miały z nią kontakt (np. kto je otrzymał od kogo, gdzie i kiedy).[32] Należy również rozważyć, jakie oryginalne dowody muszą zostać uzyskane przez osoby prowadzące dochodzenie, oraz w jaki sposób dowody te będą transportowane (np. w bagażu podręcznym w samolocie, a nie w bagażu rejestrowanym); lub jakie dowody można po prostu zeskanować lub skopiować.

Odniesienia: 32 Interaction. (2012). Management of Investigations Workshop: Participant Manual. (Warsztaty z zarządzania dochodzeniami: Podręcznik dla uczestników).

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

2.2 Planowanie dochodzenia

2.2.7 PLANOWANIE ZABEZPIECZENIA MATERIAŁU DOWODOWEGO

Analizę kryminalistyczną należy przeprowadzić jak najszybciej po wykryciu przedmiotu, który ma być poddany analizie, w celu uniknięcia degradacji, uszkodzenia lub utraty próbek lub informacji. Należy skonsultować się z ekspertami i zaangażować ich we wszelkie gromadzenie dowodów kryminalistycznych (IT) oraz plany badania dysków twardych komputerów, serwery z plikami i należy rozważyć urządzenia do komunikacji, które przechowują dane elektronicznie w ocenie potrzeby zabezpieczenia dowodów.[33]

Planując zabezpieczenie dowodów, należy uwzględnić poufność. Tutaj ważną rolę odgrywa ocena zagrożeń. Na przykład po złożeniu wniosku o przedstawienie dowodów do osoby spoza zespołu prowadzącego dochodzenie istnieje ryzyko naruszenia poufności. Może również istnieć ryzyko, że dowody mogą być poddane manipulacji lub zostać zniszczone, więc w miarę postępów w planowaniu należy stale aktualizować ocenę zagrożeń.

2.2.8 PLANOWANIE KOMUNIKACJI I SPRAWIEDLIWOŚCI PROCEDURALNEJ

Osoby prowadzące dochodzenie powinny zaplanować komunikację ze wszystkimi osobami, z którymi mają być przeprowadzane rozmowy. W planie komunikacji należy uwzględnić takie czynniki jak lokalizacja, logistyka, daty, godziny i okres powiadomienia. Osoby prowadzące dochodzenie powinny również ustalić, czy konieczni są tłumacze, osoby udzielające wsparcia lub specjaliści i uzgodnić z nimi harmonogram rozmów.

Odniesienia: 33 United Nations Office of Internal Oversight Services (Biuro Służb Nadzoru Wewnętrznego ONZ). (2015). Investigation Manual (Podręcznik do prowadzenia dochodzeń).

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

2.2 Planowanie dochodzenia

2.2.8.1 Komunikacja z osobą pokrzywdzoną

Jeżeli osoba pokrzywdzona jest znana (nie jest anonimową osobą składającą skargę lub zgłaszającą incydent), osoby prowadzące dochodzenie powinny skontaktować się z nią w pierwszej kolejności. Podczas takiej wstępnej rozmowy osoby prowadzące dochodzenie powinny szczegółowo wyjaśnić przebieg dochodzenia, objaśnić oczekiwania co do potencjalnych wyników dochodzenia, oraz uzyskać świadomą zgodę osoby pokrzywdzonej na kontynuowanie dochodzenia. Osoby prowadzące dochodzenie powinny również zadbać o regularne informowanie osób pokrzywdzonych o postępach w dochodzeniu. Osoby prowadzące dochodzenie powinny rozważyć, czy incydent będący przedmiotem dochodzenia mógł spowodować traumę lub stres u osób pokrzywdzonych i podchodzić do wszelkich kontaktów z osobami pokrzywdzonymi z wykorzystaniem zasad zorientowanych na potrzeby osób pokrzywdzonych (zob. pkt 1.5.2).

Świadoma zgoda: Po kompleksowym i przejrzystym wyjaśnieniu procesu i możliwych konsekwencji, osoba prowadząca dochodzenie powinna poprosić osobę pokrzywdzoną o wyraźną pisemną zgodę na przeprowadzenie dochodzenia. W przypadkach, w których zgoda nie została udzielona lub udzielona, a następnie wycofana, osoba prowadząca dochodzenie powinna ocenić sytuację i podjąć decyzję o zamknięciu lub kontynuowaniu dochodzenia w oparciu o najlepszy interes osoby pokrzywdzonej oraz dokładną ocenę zagrożeń, w szczególności w odniesieniu do bezpieczeństwa i poufności. Wszelkie powody przedstawione przez osobę pokrzywdzoną uzasadniające brak zgody (lub wycofanie zgody) na dochodzenie powinny zostać udokumentowane, wraz z przyczynami zamknięcia lub kontynuowania dochodzenia.

Wycofanie zgody: Jeżeli osoba pokrzywdzona wycofa zgodę w trakcie dochodzenia, zazwyczaj osoba kierująca dochodzeniem musi zamknąć dochodzenie. W zależności od sytuacji mogą jednak wystąpić wyjątki. Na przykład, jeżeli osoba będąca przedmiotem skargi nie przebywa już w kraju i istnieją wystarczające dowody niewymagające jej udziału, dochodzenie może być kontynuowane.

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

2.2 Planowanie dochodzenia

Podczas takiej pierwszej komunikacji osoby prowadzące dochodzenie powinny rozmawiać z osobą pokrzywdzoną o wszelkich problemach lub potrzebach związanych z ochroną, zdrowiem lub wsparciem psychospołecznym i skierować je do odpowiednich usług. Osoba pokrzywdzona może chcieć, aby podczas komunikacji i rozmów była obecna osoba wspierająca, co należy uwzględnić.

Jeżeli skarga została złożona przez osobę dokonującą zgłoszenia, a nie osobę pokrzywdzoną, należy w pierwszej kolejności skontaktować się z osobą, która dokonała zgłoszenia, tak aby osoby prowadzące dochodzenie posiadały potrzebne informacje na temat incydentu i mogły odpowiednio zaplanować kontakt i komunikację z osobą pokrzywdzoną.

2.2.8.2 Komunikacja ze świadkami

Po zidentyfikowaniu świadków osoby prowadzące dochodzenie powinny zdecydować o odpowiedniej kolejności przeprowadzania rozmów z nimi. Im bliżej świadek jest związany z osobą będącą przedmiotem skargi, tym później w ramach harmonogramu należy przeprowadzić z nim rozmowę, aby zmniejszyć ryzyko celowego lub przypadkowego ujawnienia informacji osobie będącej przedmiotem skargi.

2.2.8.3 Komunikacja z osobą będącą przedmiotem skargi i sprawiedliwość proceduralna

Sprawiedliwość proceduralna wymaga, aby osoba będąca przedmiotem skargi została pisemnie powiadomiona o dochodzeniu. W takim zawiadomieniu informuje się osobę będącą przedmiotem skargi o:

- zarzucanych uchybieniach (w sposób ogólny);
- potencjalnych środkach dyscyplinujących;
- możliwości lub wymogu udzielenia odpowiedzi – np. udział w rozmowie oraz data, godzina, miejsce takiej rozmowy;
- wszelkich prawach do obecności innej osoby podczas rozmowy;
- wszelkich zmodyfikowanych zwyczajach lub zezwoleniach administracyjnych zastosowanych podczas dochodzenia.

2.2 Planowanie dochodzenia

Chociaż nie ma ustalonej liczby dni ani standardowego terminu na przekazanie takiego powiadomienia, osoby prowadzące dochodzenie powinny zapewnić osobie będącej przedmiotem skargi wystarczająco dużo czasu na przygotowanie wszelkich informacji lub dowodów, które taka osoba chciałaby przedstawić w trakcie rozmowy (z uwzględnieniem innych czynników, takich jak rozmowy z innymi świadkami i zbieranie dowodów przed powiadomieniem osoby będącej przedmiotem skargi w celu przeciwdziałania niszczeniu dowodów i/lub ingerencji świadków). Na etapie planowania należy zaplanować moment wysłania powiadomienia z uwzględnieniem zagrożeń oraz wszelkich wymogów wynikających z lokalnych przepisów prawa pracy, polityki lub procedur organizacyjnych.

Przed przeprowadzeniem rozmowy z osobą będącą przedmiotem skargi należy ustalić wymagania organizacji dotyczące współpracy w ramach dochodzenia względem osoby będącej przedmiotem skargi (np. udzielanie odpowiedzi na pytania w trakcie rozmowy oraz konsekwencje braku współpracy w ramach dochodzenia lub nie udzielanie odpowiedzi na pytania). Po ustaleniu takich wymogów, w ramach planu rozmowy z osobą będącą przedmiotem skargi należy opracować odpowiednie ostrzeżenie i przedstawić je osobie będącej przedmiotem skargi na początku rozmowy (i fakt ten odnotować).

Takie ostrzeżenie powinno zasadniczo zawierać:

- datę, godzinę i miejsce rozmowy;
- fakt prowadzenia oficjalnego dochodzenia administracyjnego;
- imiona i nazwiska osób prowadzących dochodzenie uczestniczących w rozmowie oraz organizację, w której pracują;
- charakter dochodzenia wraz z odpowiednimi szczegółami zarzucanego zachowania;
- jakikolwiek organizacyjny wymóg udzielenia odpowiedzi na pytania w toku dochodzenia administracyjnego i konsekwencje niezastosowania się do tego wymogu lub, w przypadku braku takiego wymogu, fakt, że osoba będąca przedmiotem skargi nie jest zobowiązana do udzielenia odpowiedzi na pytania;
- czy rozmowa jest rejestrowana;
- wskazanie, że rozmowa nie może być wykorzystana w żadnym postępowaniu karnym.

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

2.3 Planowanie dochodzeń w praktyce

Chociaż staranna ocena zagrożeń i planowanie mają kluczowe znaczenie dla skutecznego dochodzenia, zawsze mogą zdarzyć się przypadki i konteksty stanowiące wyzwania i bariery dla tych planów.

2.3.1 CO SIĘ STANIE, JEŚLI OSOBA POKRZYWDZONA NIE WYRAZI ZGODY NA DALSZE PROWADZENIE DOCHODZENIA?

W niektórych organizacjach zespół prowadzący dochodzenie może podjąć decyzję o rozpoczęciu dochodzenia lub innych działań niezależnie od tego, czy osoba pokrzywdzona wyraziła świadomą zgodę na dochodzenie. Może to obejmować badanie lub tematyczny przegląd polityki dotyczącej ochrony przed wyzyskiwaniem, wykorzystywaniem i nękaniem seksualnym w organizacji, w celu uzyskania wglądu w potencjalne istniejące luki i określenie, jak je naprawić. Jednak zgodnie z wytycznymi Stałego Komitetu Międzyagencyjnego (IASC) dotyczącymi podejścia zorientowanego na potrzeby osoby pokrzywdzonej, świadoma zgoda osób pokrzywdzonych jest kluczowym aspektem decydującym o tym, czy dochodzenie może być dalej prowadzone. W takich przypadkach należy sprawdzić politykę organizacji i wszelkie krajowe prawne wytyczne.

Należy rozważyć zestawianie i przeanalizowanie wszelkich innych raportów dotyczących przypadków wyzyskiwania, wykorzystywania i nękania seksualnego będących w posiadaniu organizacji (oprócz aktualnej skargi) w celu przeprowadzenia przeglądu i zidentyfikowania czynników, które mogą być sprzyjać przypadkom wyzyskiwania, wykorzystywania i nękania seksualnego lub braku środków, które mogłyby temu zapobiec, oraz w celu sformułowania zaleceń dotyczących uwzględnienia tych czynników w sprawozdaniu z zaleceniami dla kierownictwa (zgodnie z opisem w pkt 6.2).

W odniesieniu do dobrych praktyk w zakresie zapobiegania wyzyskiwaniu, wykorzystywaniu i nękaniu seksualnemu oraz tego, co zespół prowadzący dochodzenie może poddać przeglądowi, użytecznym narzędziem zapobiegającym wyzyskiwaniu, wykorzystywaniu i nękaniu seksualnemu jest samoocena dla organizacji pozarządowych z Podręcznika szkoleniowego Community of Cooperation's (KoGE).

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

2.3 Planowanie dochodzeń w praktyce

2.3.2 CO JEŚLI LOKALNE PRZEPISY PRAWA MOGŁYBY ZASZKODZIĆ OSOBIE POKRZYWDZONEJ, OSOBIE BĘDĄCEJ PRZEDMIOTEM SKARGI LUB INNYM ŚWIADKOM?

Jeżeli istnieje możliwość wyrządzenia szkody osobie pokrzywdzonej, świadkowi lub osobie będącej przedmiotem skargi, prawdopodobieństwo i oddziaływanie takiego zagrożenia wymaga dokładnego rozważenia oraz podjęcie decyzji, czy dana skarga powinna być przedmiotem dochodzenia karnego. Zespół prowadzący dochodzenie powinien w razie potrzeby rozważyć konsultacje z osobami posiadającymi wiedzę fachową z organizacji lub spoza niej.

Jeżeli zespół prowadzący dochodzenie uzna, że podjęcie dochodzenia stanowi niedopuszczalne zagrożenie lub zagrożenia, należy to udokumentować w aktach sprawy i poinformować o tym osobę pokrzywdzoną. Zagrożenie to powinno być monitorowane, a w przypadku jakichkolwiek zmian należy dokonać ponownej oceny decyzji. Również w tym przypadku zespół prowadzący dochodzenie powinien rozważyć, jakie inne działania mogą zostać przeprowadzone.

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

03

BADANIE MATERIAŁÓW DOTYCZĄCYCH KONTEKSTU I GROMADZENIE DOWODÓW

3.1 Badanie materiałów dotyczących kontekstu
- 3.1.1 Skarga i naruszenia polityki
- 3.1.2 Lokalne zasady, przepisy prawa, kultura, zwyczaje i język
- 3.1.3 Informacje o osobie będącej przedmiotem skargi
- 3.1.4 Informacje o osobach pokrzywdzonych

3.2 Gromadzenie dowodów
- 3.2.1 Wprowadzenie do dowodów
- 3.2.2 Wizyty lokalne
- 3.2.3 Rozmowy

3. Badanie materiałów dotyczących kontekstu i gromadzenie dowodów

Po zakończeniu wstępnej oceny zagrożeń i sporządzeniu planu zespół prowadzący dochodzenie może przejść do zbadania istniejących materiałów dotyczących kontekstu i do gromadzenia dowodów. Podobnie jak etap oceny zagrożeń i planowania, ten etap dochodzenia nie musi przebiegać liniowo, a raczej jest procesem iteracyjnym, który wymaga elastyczności i zdolności adaptacyjnych. Na tym etapie angażowana jest większa liczba członków zespołu, takich jak eksperci czy specjaliści.

W ramach procesu planowania osoby prowadzące dochodzenie powinny opisać personel i zasoby niezbędne do zakończenia dochodzenia. Przed rozpoczęciem tego etapu zespół prowadzący dochodzenie powinien sprawdzić postępy w rekrutacji personelu i pozyskaniu zasobów, upewniając się, że będą one dostępne w razie potrzeby. Ponadto przed zebraniem dowodów plan dochodzenia musi zostać zweryfikowany i zatwierdzony przez osobę kierującą dochodzeniem.

3.1 Badanie materiałów dotyczących kontekstu

Osoby prowadzące dochodzenie powinny mieć dogłębną wiedzę na temat kontekstu, w którym prowadzone jest dochodzenie. Badanie materiałów dotyczących kontekstu dostarcza osobom prowadzącym dochodzenie kluczowych informacji niezbędnych do przeprowadzenia skutecznego dochodzenia. Należy zauważyć, że etapy dochodzenia niekoniecznie następują po sobie, ale mogą się pokrywać.

Przykładem sytuacji, w której poszczególne etapy prawdopodobnie będą się pokrywać, jest ustalenie, jakie dowody są dostępne oraz muszą zostać uzyskane i przeanalizowane. Planując dochodzenie, zespół powinien określić, co jest potrzebne, kiedy, w jaki sposób i jaki jest przewidywany termin uzyskania tych informacji.
W niektórych przypadkach konieczny będzie wstępny przegląd materiałów w celu skutecznego ustalenia dowodów, jakie należy zebrać.

3.1.1 SKARGA I NARUSZENIA POLITYKI

Pierwszym działaniem zespołu prowadzącego dochodzenie jest wyjaśnienie skargi i konkretnego incydentu lub incydentów, na których będzie się koncentrować dochodzenie. Informacje o skardze powinny być dostępne u osoby kierującej dochodzeniem wraz ze wszystkimi zgromadzonymi wstępnymi dowodami i informacjami, w tym co najmniej następującymi informacjami (zob. tabela nr 8):

- Skarga i szczegółowe informacje
- Osoba pokrzywdzona
- Osoba dokonująca zgłoszenia (jeżeli inna niż osoba pokrzywdzona)
- Osoba będąca przedmiotem skargi
- Daty i miejsce złożenia skargi
- Naruszona polityka/kodeks postępowania/Biuletynu Sekretarza Generalnego ONZ
- Wymagany standard dowodowy

3.1 Badanie materiałów dotyczących kontekstu

Osoba kierująca dochodzeniem powinna również zapewnić kodeksy postępowania i polityki organizacji związane z wyzyskiwaniem, wykorzystywaniem i nękaniem seksualnym, które osoby prowadzące dochodzenie powinny na tym etapie poddać przeglądowi. Oprócz wyniku dochodzenia zgodnego ze standardem dowodowym i dowodów, zalecenia dotyczące udoskonaleń w politykach, kodeksach postępowania i mechanizmach zgłaszania przypadków wyzyskiwania, wykorzystywania i nękania seksualnego w organizacji mogą być zawarte w sprawozdaniu z zaleceniami dla kierownictwa (zob. pkt 6.2).

Data złożenia skargi lub skarg:					
Osoba pokrzywdzona:	Imię i nazwisko	Wiek	Płeć	Przynależność etniczna	Niepełnosprawność
Osoba dokonująca zgłoszenia (jeżeli inna niż osoba pokrzywdzona):	Imię i nazwisko	Wiek	Płeć	Przynależność etniczna	Niepełnosprawność
Kiedy pierwotnie dokonano zgłoszenia:					
Osoba dokonująca zgłoszenia do organizacji (jeżeli inna niż osoba dokonująca pierwszego zgłoszenia)					
Kiedy dokonano zgłoszenia do organizacji					
Osoba lub osoby będące przedmiotem skargi:					
Zidentyfikowani świadkowie:					
Skarga					
Data/godzina/lokalizacja skargi (podać możliwie jak najdokładniej)					
Odpowiedni kodeks postępowania lub polityka					
Wymagany standard dowodu					

Tabela nr 8: Informacje dotyczące skargi

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

3.1 Badanie materiałów dotyczących kontekstu

3.1.2 LOKALNE ZASADY, PRAWA, KULTURA, ZWYCZAJE I JĘZYK

Kluczowe aspekty, które należy uwzględnić na tym etapie, to aspekty związane z kontekstem lokalnym, takie jak normy społeczne, kultura, zwyczaje i język, a także lokalne zasady, regulacje i przepisy prawa. Chociaż normy społeczne, kultura, zwyczaje i religia nie mają wpływu na to, czy naruszono politykę i kodeksy postępowania organizacji, osoby prowadzące dochodzenie powinny wiedzieć, w jaki sposób te czynniki kontekstowe mogą mieć wpływ na dochodzenie.

W zależności od charakteru skargi konieczne może być powiadomienie władz lokalnych – za zgodą osoby pokrzywdzonej – oraz przeprowadzenie ich własnego dochodzenia. Jednakże przed powiadomieniem władz lokalnych należy przeprowadzić kompleksową ocenę zagrożeń dla osób pokrzywdzonych i ich rodzin w ramach podejścia zorientowanego na potrzeby osoby pokrzywdzonej i zasadę „nie szkodzić”. W niektórych kontekstach dochodzenie karne może stanowić istotne zagrożenie dla osób pokrzywdzonych, a w niektórych przypadkach nawet skutkować krzywdą. Konsultacje z lokalnymi organizacjami specjalizującymi się w udzielaniu wsparcia pomocy prawnej osobom, które doświadczyły przemocy ze względu na płeć, mogą być cenną pomocą w zrozumieniu konsekwencji zgłaszania takich incydentów władzom lokalnym. Kierownictwo organizacji i osoba kierująca dochodzeniem, wraz z doradcą prawnym lub przedstawicielami, decydują, czy i kiedy zawiadomić władze lokalne o skardze.

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

3.1 Badanie materiałów dotyczących kontekstu

3.1.3 INFORMACJA O OSOBIE BĘDĄCEJ PRZEDMIOTEM SKARGI

Gromadzenie i przegląd informacji dotyczących osoby będącej przedmiotem skargi wymaga od prowadzących dochodzenie dostępu do informacji administracyjnych. Dokumentacja administracyjna udostępniona do przeglądu powinna zawierać następujące elementy:

- informacje o umowie i zatrudnieniu;
- informacje osobowe (akta kadrowe);
- okresy urlopów i nieobecności;
- poprzednie funkcje lub stanowiska.

Zapoznanie się z aktami administracyjnymi i informacjami na temat osoby będącej przedmiotem skargi może dostarczyć kluczowych informacji obciążających lub uniewinniających istotnych dla dochodzenia. Przykładowo, jeżeli w momencie złożenia skargi osoba będąca przedmiotem skargi znajdowała się poza terytorium kraju, osoby prowadzące dochodzenie powinny podjąć dalsze kroki i zweryfikować daty wskazane w skardze oraz terminy podróży osoby będącej przedmiotem skargi.[34]

Akta administracyjne mogą również zawierać informacje na temat wcześniejszych zachowań i skarg, co może wskazywać na schemat postępowania. Wcześniejsze skargi i incydenty powinny być odnotowane w ewidencji administracyjnej osoby będącej przedmiotem skargi i mogą stanowić kluczowe informacje i wymagać zebrania dodatkowych dowodów. Osoby prowadzące dochodzenie powinny mieć na uwadze, że żądanie takich informacji i dokumentacji zwróci uwagę niektórych osób na fakt prowadzenia dochodzenia, co ma istotne znaczenie dla oceny zagrożeń związanych z ujawnieniem informacji.

Odniesienia: 34 Interaction. (2012). Management of Investigations Workshop: Participant Manual. (Warsztaty z zarządzania dochodzeniami: Podręcznik dla uczestników).

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

3.1 Badanie materiałów dotyczącyc

3.1.4 INFORMACJE O OSOBACH POKRZYWDZONYCH

Jeżeli dostępne są jakiekolwiek informacje lub dokumenty dotyczące osoby pokrzywdzonej (jeżeli osoba pokrzywdzona jest znana), istotne jest, aby osoby prowadzące dochodzenie dokonały ich dogłębnego przeglądu przed zgromadzeniem dowodów. Tak jak osoby prowadzące dochodzenie uzyskują informacje ogólne na temat osoby będącej przedmiotem skargi, będą również musiały uzyskać podstawowe informacje na temat osoby pokrzywdzonej (jeżeli są dostępne, a skarga nie została złożona anonimowo).

Podczas wstępnego gromadzenia informacji dotyczących kontekstu osoby prowadzące dochodzenie mogą zgromadzić informacje podstawowe na temat osób pokrzywdzonych dotyczące kilku kluczowych tematów, w uzupełnieniu standardowych informacji, takich jak imię i nazwisko, płeć, wiek, pochodzenie etniczne, język, informacje o rodzinie i miejsce zamieszkania.[35]

Ocena potrzeb w zakresie szczególnego traktowania

Osoby prowadzące dochodzenie powinny na tym etapie ocenić, czy osoby pokrzywdzone wymagają jakiegokolwiek szczególnego traktowania oraz, w wyniku tej oceny, odpowiednio zaktualizować ocenę zagrożeń i zapewnić przekierowania do usług wsparcia, do których osoba pokrzywdzona może mieć dostęp, jeżeli zdecyduje się z nich skorzystać. Ocena potrzeb w zakresie szczególnego traktowania powinna obejmować:

- dobrostan psychiczny, emocjonalny i psychospołeczny;
- zdrowie fizyczne;
- obawy przed odwetem;
- niepełnosprawność.

Referencje: 35 Ibid

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

3.1 Badanie materiałów dotyczących kontekstu

Dowód w postaci pierwszej skargi

Na tym etapie dochodzenia lub podczas rozmów z osobą pokrzywdzoną lub świadkami osoby prowadzące dochodzenie mogą uzyskać informacje na temat „dowodu w postaci pierwszej skargi". Dowód w postaci pierwszej skargi ma miejsce, gdy osoba pokrzywdzona omówi incydent z inną osobą bezpośrednio po jego wystąpieniu. Zasadniczo osoba pokrzywdzona przekazała w taki sposób informacje o incydencie innej osobie lub osobom. Jeżeli opisy incydentu są zgodne, można je wykorzystać jako część materiału dowodowego w dochodzeniu. Dowody w postaci pierwszej skargi nie mogą same w sobie służyć uzasadnieniu roszczenia, lecz raczej przyczyniają się do wiarygodności opisu incydentu. Dlatego też ważne jest dopytanie się osoby pokrzywdzonej, czy powiedziała komuś o incydencie, a jeśli tak – komu oraz co im powiedziała i kiedy. Ważne jest również uzyskanie zgody osoby pokrzywdzonej na rozmowę z tą osobą.

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

3.2 Gromadzenie dowodów

GROMADZENIE DOWODÓW

1. **Planowanie dochodzenia**
2. **Badanie materiałów dotyczących kontekstu i gromadzenie dowodów**
3. **Aktualizacja planu dochodzenia**
4. **Przeprowadzanie rozmów**

3.2 GROMADZENIE DOWODÓW

Gromadzenie dowodów stanowi istotną część każdego dochodzenia i jest czynnością prowadzoną przez większą część dochodzenia. Podczas gdy gromadzenie dowodów jest procesem ciągłym ,proces ten odbywa się po zapoznaniu się przez osoby prowadzące dochodzenie z kontekstem i zagrożeniami oraz po przygotowaniu wstępnego planu do realizacji.

Gromadzenie dowodów musi odbywać się w staranny, systematyczny, sekwencyjny i udokumentowany sposób, przy zastosowaniu spójnych procesów, których przestrzegają wszyscy członkowie zespołu w celu zachowania integralności dowodów. Zgodnie z systemowym podejściem, dowody muszą być gromadzone przez osoby przeszkolone w tym zakresie. Poniższa część opisuje rodzaje dowodów, jednak warto zauważyć, że do zebrania konkretnych rodzajów dowodów niezbędni są eksperci. Na przykład eksperci IT są konieczni do uzyskania pewnych form dowodów cyfrowych.

3.2.1 WPROWADZENIE DO DOWODÓW

Dowody mogą obejmować zarówno dokumenty w formie papierowej, jak i dowody elektroniczne, a także zeznania uzyskane podczas rozmów. Osoby prowadzące dochodzenie powinny pamiętać, że zgromadzone dowody powinny być istotne w świetle skargi, co oznacza, że powinny przyczynić się do poparcia (dowody obciążające) lub oddalenia (dowody uniewinniające) skargi. Dowody mogą być bezpośrednie lub pośrednie (poszlaki), a w dochodzeniach zazwyczaj stosuje się połączenie obu tych rodzajów dowodów. Aby zachować obiektywność i niezależność, prowadzący dochodzenie powinni gromadzić i oceniać dowody z obu perspektyw, zadając pytanie: czy dowody potwierdzają skargę? Czy dowody przeczą skardze?

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

3.2 Gromadzenie dowodów

Osoby prowadzące dochodzenie powinny dążyć do zgodnego z prawem gromadzenia różnych dowodów, w ramach ewentualnych ograniczeń. Na przykład jeżeli budżet jest ograniczony i potrzebny jest ekspert IT, osoby prowadzące dochodzenie powinny znaleźć alternatywne rozwiązanie, takie jak pozyskanie lokalnego eksperta IT, lub też ocenić, jak krytyczne są dane dowody dla dochodzenia. W przypadku planów awaryjnych należy zawsze uwzględnić zagrożenia, które powinny podlegać regularnej ponownej ocenie w trakcie całego dochodzenia lub w przypadku wprowadzenia zmiany. Lub jeżeli lokalizacja skargi nie jest dostępna dla osoby prowadzącej dochodzenie ze względów bezpieczeństwa lub zdrowia, nie będzie ona mogła przeprowadzać wizyt na miejscu i musi skorzystać z lokalnego punktu kontaktowego.

Osoby prowadzące dochodzenie powinny również rozważyć, kiedy zebrać dowody. Na przykład konieczne może być zgromadzenie dowodów na wczesnym etapie dochodzenia, aby zapobiec manipulowaniu nimi lub ich niszczeniu. Przykładem jest zapis z kamer CCTV, który może być dostępny przez krótki czas lub dokumenty/dowody elektroniczne, do których może mieć dostęp osoba będąca przedmiotem skargi i które mogą zostać zniszczone lub zmienione.

W trakcie całego dochodzenia należy prowadzić matrycę oceny dowodów, zawierającą ustalenia, dowody, źródła dowodów i inne informacje. Przy jej właściwym stosowaniu jasno określa ona logikę zastosowaną do wyciągnięcia wniosków i przestawia ją innym osobom. Jest to cenne narzędzie rozwiązywania kwestii sprzecznych dowodów. Stanowi ona również zapis analizy zastosowanej do zbadania stanu faktycznego w celu zapewnienia ważności i powtarzalności śledzenia wszystkich faktów poprzez analizę w celu wyciągnięcia wniosków, a także jest przydatna przy pisaniu sprawozdania z dochodzenia. Tabela nr 9 przedstawia przykładową matrycę oceny dowodów.[36]

Odniesienia: 36 Dostosowane na podstawie: brytyjskie Biuro Spraw Zagranicznych, Wspólnoty Narodów i Rozwoju. (Wydanie drugie: marzec 2017 r.). International Protocol on the Documentation and Investigation of Sexual Violence in Conflict (Międzynarodowy protokół w sprawie dokumentacji i dochodzeń dotyczących przemocy seksualnej w sytuacji konfliktu)

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

3.2 Gromadzenie dowodów

Skarga	Dowody			
	Zeznania	Dokumenty	Fizyczne	Cyfrowe
1. Osoba będąca przedmiotem skargi zagroziła wstrzymaniem pomocy, jeżeli osoba pokrzywdzona nie wyrazi zgody na czynności seksualne z osobą będącą przedmiotem skargi.	Osoba pokrzywdzona: „W X tygodniu lipca 202X roku podszedł do mnie, kiedy czekałam w kolejce po bony żywnościowe. Odciągnął mnie na bok i powiedział mi, że dopilnuje, abym nie otrzymała bonów, chyba że będę uprawiać z nim seks.”	Dokumentacja i zdjęcia z miejsca dystrybucji pomocy potwierdzają, że zarówno osoba pokrzywdzona, jak i osoba będąca przedmiotem skargi znajdowały się w miejscu dystrybucji pomocy w dniu X lipca 202X r.	Brak	Osoba pokrzywdzona przekazała wiadomości SMS wymieniane pomiędzy osobą pokrzywdzoną a osobą będącą przedmiotem skargi. Wiadomość brzmiała: Osoba będąca przedmiotem skargi: „Czy zastanawiałaś się nad tym, o czym wczoraj rozmawialiśmy?” Osoba pokrzywdzona: „Więcej się ze mną nie kontaktuj”.
	Świadek nr 3: „Widziałem, jak osoba pokrzywdzona (bez podawania nazwisk i imion – poufność) rozmawiała w miejscu dystrybucji pomocy. Zastanawiałam się, dlaczego odciągnął na bok tylko osobę pokrzywdzoną”.			

Tabela nr 9: Matryca oceny dowodów

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

3.2 Gromadzenie dowodów

3.2.1.1 Podstawowe pojęcia dotyczące gromadzenia dowodów

Dowody obciążające i uniewinniające
Jako obiektywni i niezależni specjaliści, osoby prowadzące dochodzenie powinny zbadać zarówno dowody obciążające, jak i uniewinniające. Dowody obciążające potwierdzają skargę na zachowanie osoby będącej przedmiotem skargi, natomiast dowody uniewinniające nie potwierdzają skargi na zachowanie osoby będącej przedmiotem skargi.

Dowody bezpośrednie i poszlakowe (pośrednie)
Bezpośrednie dowody bezpośrednio potwierdzają fakt w dochodzeniu. Na przykład zapis kamer CCTV może świadczyć o tym, że osoba będąca przedmiotem skargi znajdowała się w określonym miejscu z osobą pokrzywdzoną w określonym dniu i określonym czasie, lub zeznania świadka zawierające bezpośrednie doświadczenie w zakresie tego, co świadek zobaczył lub słyszał. Chociaż bezpośrednie dowody mogą być korzystne dla potwierdzenia lub odrzucenia skargi, osoby prowadzące dochodzenie powinny opierać się na kombinacji dowodów bezpośrednich i pośrednich. Osoby prowadzące dochodzenie powinny pamiętać, że bezpośrednie dowody mogą być niedokładne, w związku z czym wymagane jest połączenie i różnorodność dowodów.

Dowody pośrednie lub poszlakowe przemawiają za wnioskiem o fakcie. Tego rodzaju dowody mogą być pomocne w potwierdzeniu bezpośrednich dowodów lub okoliczności faktycznych i mogą być odciążające lub uniewinniające. Na przykład osoby prowadzące dochodzenie mogą odkryć dziennik pojazdu stwierdzający, że osoba będąca przedmiotem skargi znajdowała się w innej miejscowości w dniu i czasie wskazanych w skardze (byłby to dowód uniewinniający). Chociaż same te dowody nie przesądzają o brak uzasadnienia dla skargi, to jednak pozwalają wnioskować, że osoba będąca przedmiotem skargi znajdowała się w innym miejscu. Kolejnym przykładem poszlaki jest stwierdzenie przez świadka, że w dniu incydentu widział on osobę będącą przedmiotem skargi w tym miejscu (byłby to dowód obciążający). Samo w sobie nie stanowi to bezpośredniego dowodu potwierdzającego okoliczność faktyczną, lecz uprawnia wniosek dotyczący faktu przemawiającego za prawdziwością skargi.

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

3.2 Gromadzenie dowodów

Łańcuch dowodowy i rejestr dowodów
„Łańcuch dowodowy" jest kluczowym elementem rejestrowania i śledzenia dowodów, gdy przechodzą one przez kolejne ręce lub są przekazywane przez ich pierwotnego posiadacza zespołowi prowadzącemu dochodzenie. Dokumentacja łańcucha dowodowego musi zawierać kompleksowy i jasny opis przedmiotu, z uwzględnieniem kluczowych czynników identyfikacyjnych, takich jak typy modeli i kolory, numery dokumentów i numery seryjne. Dokumentacja musi również wskazywać osobę, od której otrzymano przedmioty, kto otrzymał przedmioty (z podpisami obu stron), datę ich uzyskania oraz numer dochodzenia. Za każdym razem, gdy przedmiot jest przekazywany nowej osobie, należy dokonać wpisu. Kopię potwierdzenia odbioru należy przechowywać w aktach dochodzenia, a drugą przekazać odpowiedniej osobie w urzędzie, w którym znaleziono dowody. Rysunek nr 3 przedstawia przykładowy formularz i zapis dotyczący łańcucha dowodowego na potrzeby dochodzenia.

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

Opis przedmiotu: (model, numer seryjny, rodzaj i nazwa dokumentu)		
Uzyskano od: (imię i nazwisko, stanowisko, biuro, lokalizacja)		
Imię i nazwisko osoby prowadzącej dochodzenie (drukowanymi literami):	**Podpis osoby prowadzącej dochodzenie:**	**Data uzyskania:**
Numer sprawy:		
Tymczasowe rozporządzanie przedmiotami: (jeżeli są przechowywane)		
Wydany przez: (imię i nazwisko drukowanymi literami oraz podpis)	Wydany następującej osobie: (imię i nazwisko drukowanymi literami oraz podpis)	Data:
Tymczasowe rozporządzanie przedmiotami: (jeżeli są przechowywane)		
Wydany przez: (imię i nazwisko drukowanymi literami oraz podpis)	Wydany następującej osobie: (imię i nazwisko drukowanymi literami oraz podpis)	Data:
Tymczasowe rozporządzanie przedmiotami: (jeżeli są przechowywane)		
Wydany przez: (imię i nazwisko drukowanymi literami oraz podpis)	Wydany następującej osobie: (imię i nazwisko drukowanymi literami oraz podpis)	Data: [37]

Rysunek nr 3: Szablon łańcucha dowodowego

Odniesienia: 37 Dostosowane na podstawie szablonów UNHCR i World Vision International.

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

3.2 Gromadzenie dowodów

Osoby prowadzące dochodzenie powinny dokumentować i prowadzić ogólny rejestr dowodów zawierający szczegółowe informacje na temat każdego materiału dowodowego i jego znaczenia dla sprawy, jego aktualnej lokalizacji itp. Rejestr **dowodów** (zob. przykład na rysunku nr 4) różni się od matrycy oceny dowodów tym, że rejestr dowodów jest rejestrem wszystkich uzyskanych dowodów, z informacjami na temat tego kiedy, gdzie i od kogo je uzyskano. Matryca oceny dowodów zawiera szczegóły dotyczące dowodów i ich wartości dla dochodzenia, a także wynikające z nich konsekwencje.

Rejestr dowodów							
Zebrane dane	Imię i nazwisko osoby gromadzącej dowody	Imię i nazwisko osoby wprowadzające j dowód do rejestru	Opis dowodu	Uwagi (gdzie uzyskano dowody i od kogo)	Numer identyfikacyj ny dowodu	Podpisano przez (wymagany podpis)	Data podpisania w

Rysunek nr 4: Wzór rejestru dowodów

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

3.2 Gromadzenie dowodów

3.2.1.2 Rodzaje dowodów

Dowody w postaci dokumentu to wszelkie informacje istotne z punktu widzenia skargi, które są zapisane w formie fizycznej (elektronicznej lub papierowej).[38] Przykładami tego typu dowodów są pliki, dokumenty, e-maile, zdjęcia, rachunki i wiadomości telefoniczne.

OGRANICZANIE RYZYKA MANIPULOWANIA DOWODAMI CYFROWYMI

Aby ograniczyć ryzyko manipulowania dowodami cyfrowymi, osoby prowadzące dochodzenie powinny jak najszybciej zabezpieczyć dowody cyfrowe w ramach dochodzenia. Najlepsze praktyki w zakresie zapobiegania manipulowaniu przy gromadzeniu dowodów cyfrowych obejmują:

- zabezpieczenie komputera osoby będącej przedmiotem skargi, jej służbowego telefonu komórkowego, tabletu roboczego oraz wszelkich innych urządzeń organizacyjnych, do których dostęp miała osoba będąca przedmiotem skargi;
- utworzenie kopii zapasowej dysku twardego na komputerze osoby będącej przedmiotem skargi;
- uzyskanie wszelkich wykorzystywanych urządzeń do przechowywania danych, w tym (między innymi) USB i zewnętrznych dysków twardych;
- uzyskanie nazw użytkownika i haseł do całego oprogramowania związanego z pracą, usług w chmurze i platform;
- uzyskanie kopii rejestrów połączeń telefonów komórkowych i zapisów z komunikatorów, o ile to możliwe.

Należy pamiętać, że dochodzenie ma charakter administracyjny, a nie karny, dlatego osoby prowadzące dochodzenie mogą nie mieć dostępu do osobistych przedmiotów, takich jak komputery czy telefony komórkowe.

Osoby prowadzące dochodzenie powinny również zapewnić systematyczny proces przeglądu dowodów cyfrowych i dokumentować daty i godziny uzyskania dostępu do informacji, plików, oraz ścieżki takiego dostępu. Dobrą praktyką jest również obecność dwóch członków zespołu prowadzącego dochodzenie podczas uzyskiwania dostępu do dowodów cyfrowych.

Odniesienia: 38 Wytyczne ICVA dotyczące bezpieczeństwa.

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

3.2 Gromadzenie dowodów

Rysunek nr 5: Przykładowe dowody w postaci dokumentów

Dowody w postaci dokumentów są zazwyczaj dowodami poszlakowymi, ale mogą odgrywać ważną rolę w potwierdzaniu innych dowodów w toku dochodzenia i dostarczaniu informacji kluczowych dla osób prowadzących dochodzenie. Dowody w postaci dokumentów powinny zostać poddane przeglądowi na miejscu, jeśli to możliwe. Jeżeli przeglądy na miejscu nie są możliwe, osoby prowadzące dochodzenie mogą zabrać dokumenty z danej lokalizacji lub osoba kierująca dochodzeniem powinna wyznaczyć zaufanego pracownika do uzyskania, skopiowania i przesłania dokumentów osobom prowadzącym dochodzeniem. Łańcuch dowodowy musi zostać zarejestrowany, jeżeli jakiekolwiek dokumenty zostaną usunięte z ich pierwotnych miejsc przechowywania.

Dowody cyfrowe: Tego rodzaju dowody mogą obejmować wiadomości e-mail, dane na dysku twardym, transakcje, dokumenty przechowywane w chmurze, GPS, informacje przechowywane w ramach oprogramowania, historię przeglądarki internetowej, cyfrowe pliki wideo i audio, media społecznościowe, wiadomości w komunikatorach i urządzenia elektroniczne do śledzenia czynności, takie jak karty dostępu.[39]

Dowody fizyczne: Dowody fizyczne obejmują wszelkie towary, sprzęt, przedmioty i obiekty. Zbierając dowody fizyczne, osoby prowadzące dochodzenie powinny udokumentować dowody jak najszybciej po rozpoczęciu dochodzenia, robiąc zdjęcia lub kserokopie dowodów oraz odnotowując ich opis, lokalizację, stan i wszelkie inne istotne informacje w „notatce do akt" (jak pokazano na rysunku nr 6).[40]

Odniesienia: 39 United Nations Office of Internal Oversight Services (Biuro Służb Nadzoru Wewnętrznego ONZ). (2015). Investigation Manual (Podręcznik do prowadzenia dochodzeń). 40 Humanitarian Accountability Partnership. (2008). Op. cit.

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

3.2 Gromadzenie dowodów

Nr sprawy:		**Data:**	
Powód notatki			
Osoba lub osoby prowadzące dochodzenie			
Zaangażowane osoby, ich funkcja i Organizacja			
Dane kontaktowe			
Lokalizacja			

Dowody medyczne: W rzadkich przypadkach na potrzeby dochodzenia administracyjnego osoby prowadzące dochodzenie będą musiały zgromadzić dowody medyczne. Jeżeli wymagane są dowody medyczne (i przed zebraniem takich dowodów), osoby prowadzące dochodzenie powinny sprawdzić, czy zebranie takich dowodów na potrzeby dochodzenia administracyjnego jest zgodne z prawem. Częściej zdarza się, że osoba jako pierwsza kontaktująca się z osobą pokrzywdzoną zwraca uwagę na oczywiste fizyczne oznaki wykorzystywania. Wszelkie dowody medyczne powinny zostać szczegółowo odnotowane w aktach sprawy. Jeżeli dowody medyczne są istotne w danej sprawie i jeżeli osoba pokrzywdzona zgłosiła się wcześniej w celu uzyskania leczenia, osoby prowadzące dochodzenie powinny uzyskać zgodę osoby pokrzywdzonej przed rozmowami z personelem medycznym.[41]

Odniesienia: 41 Ibid.

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

3.2 Gromadzenie dowodów

3.2.2 WIZYTY W TERENIE

Po dokonaniu oceny i ograniczeniu zagrożeń dla bezpieczeństwa i ochrony, osoby prowadzące dochodzenie mogą w miarę możliwości rozważyć przeprowadzenie wizyty w terenie, gdzie miał miejsce rzekomy incydent. Wizyty w terenie mogą dostarczyć cennych ogólnych informacji osobom prowadzącym dochodzeniem i pomóc im ustalić, czy podejrzewany incydent był możliwy i czy informacje zawarte w zarzucie/skardze mogły mieć miejsce w danej lokalizacji. Osoby prowadzące dochodzenie mogą podczas wizyt w terenie gromadzić również dowody i przeprowadzać rozmowy, ale powinny najpierw sprawdzić zakres zadań w ramach dochodzenia, aby upewnić się, że są do tego uprawnione.[42]

Osoby prowadzące dochodzenie powinny uwzględnić w planie dochodzenia datę i godzinę każdej wizyty w terenie oraz odbywać takie wizyty w towarzystwie drugiej osoby z zespołu. Po wizycie należy sporządzić notatkę do akt, odnotowując, kto był obecny, w jakim stanie zastano teren, jakie przedmioty (jeśli dotyczy) zostały zgromadzone oraz datę i godzinę wizyty. W miarę możliwości należy załączyć zdjęcia terenu lub istotnych przedmiotów.[43]

Niektóre pytania, jakie należy rozważyć podczas przeprowadzania wizyt w terenie, mogą być następujące:

- Czy lokalizacja odpowiada okolicznościom skargi?
- Czy można to otoczenie uczynić bezpieczniejszym dla innych?
- Czy rzekomy incydent mógł mieć tam miejsce?
- Czy oświadczenia złożone przez osobę składającą skargę mają sens w świetle dowodów i obserwacji?

Odniesienia: 42 Interaction. (2012). Management of Investigations Workshop: Participant Manual. (Warsztaty z zarządzania dochodzeniami: Podręcznik dla uczestników). 43 Humanitarian Accountability Partnership. (2008). Op. cit.

3.2 Gromadzenie dowodów

3.2.3 ROZMOWY

Rozmowy odgrywają kluczową rolę w dochodzeniach w sprawie wyzyskiwania, wykorzystywania i nękania seksualnego i muszą być systematycznie przeprowadzane przy zastosowaniu podejścia zorientowanego na potrzeby osób pokrzywdzonych. Ważne jest, aby prowadzący dochodzenie przeprowadzili rozmowy ze świadkami jak najszybciej po otrzymaniu skargi w celu zachowania zeznań, ponieważ wspomnienia mogą się zacierać lub mogą mieć na nie wpływ zewnętrzne czynniki.

W przypadku wezwania tłumaczy lub osoby udzielającej wsparcia, przed rozmową będą musieli oni podpisać przyrzeczenie poufności (zob. np. zestaw narzędzi).

Plan rozmowy z każdym rozmówcą powinien zostać opracowany na etapie planowania dochodzenia i zawierać szczegółowe informacje na temat dowodów, jakie należy uzyskać od każdego rozmówcy, oraz potwierdzenie wszelkich kontaktów z innymi świadkami wspomnianych przez rozmówców.

Ważne jest również, aby rozmówcy otrzymali oficjalne powiadomienie o rozmowie zawierające kluczowe informacje, takie jak data, godzina, powód przeprowadzenia rozmowy, informacje o przysługujących im prawach i prawo do świadomej zgody. Powiadomienia powinny być dostarczane w formie papierowej, chyba że zachodzą okoliczności wymagające dostarczenia ich w formie cyfrowej. W zestawie narzędzi znajduje się przykładowe zawiadomienia świadka.

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

04

AKTUALIZACJA PLANU DOCHODZENIA

4.1 Aktualizacja planu dochodzenia
4.2 Przygotowanie do rozmów

4.1 Aktualizacja planu dochodzenia

Plany dochodzenia nie są dokumentami statycznymi. Ich celem jest zapewnienie praktycznych wskazówek zespołowi prowadzącemu dochodzenie. W miarę pojawiania się nowych informacji i dowodów należy plan dochodzenia dostosować. Osoby prowadzące dochodzenie mogą podczas rozmowy zidentyfikować nowych świadków, a dobrą praktyką jest aktualizowanie planów dochodzenia po każdej rozmowie. Ponadto należy zaktualizować plany dochodzenia wraz z odkryciem dodatkowych dowodów. Osoby prowadzące dochodzenie powinny uwzględnić czas i zasoby potrzebne do zebrania i przeanalizowania tych dowodów w zmienionym planie.

W przypadku gdy plany dochodzenia są zmieniane lub modyfikowane, osoba kierująca dochodzeniem powinna w miarę możliwości zatwierdzić zaktualizowany plan. Ponadto osoby prowadzące dochodzenie powinny opracować zestandaryzowane konwencje nazywania plików, w tym z podaniem daty, w celu kontroli wersji dokumentów.

Ocena zagrożeń musi być również regularnie aktualizowana i weryfikowana w przypadku jakichkolwiek zmian lub pojawienia się nowych informacji.

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

4.2 Przygotowania do rozmów

Rozmowy mają kluczowe znaczenie dla dochodzeń w sprawie wyzyskiwania, wykorzystywania i nękania seksualnego i wymagają przemyślanego przygotowania, w tym uprzedniego sformułowania pytań w formie planu rozmowy. Aby zmaksymalizować skuteczność i efektywność rozmów oraz uzyskać jak najwięcej informacji, osoby prowadzące dochodzenie powinny odpowiednio wcześnie przygotować pytania i szczegółowo zapoznać się z formatem tego typu rozmowy. W niniejszych wytycznych zalecany jest model prowadzenia rozmów PEACE, który omówiono szczegółowo w pkt 5.3.

Kluczowe kwestie, na które należy zwrócić uwagę przy przygotowywaniu się do rozmów:

- W miarę możliwości osoby prowadzące dochodzenie powinny ograniczyć liczbę rozmów ze świadkami, aby zmniejszyć ryzyko dalszej traumatyzacji. Dobre przygotowanie jest tu kluczowym czynnikiem ograniczania tego ryzyka. W niektórych przypadkach nie można uniknąć wielokrotnych rozmów, pomimo dobrego przygotowania ich przez osoby prowadzące dochodzenie. Wiek, niepełnosprawność, poziom traumy, rozwój funkcji poznawczych i język oraz potencjalna potrzeba korzystania z tłumacza mają wpływ na długość i tempo rozmowy. Zawsze należy dostosować się do tempa rozmówcy.
- Osoby prowadzące dochodzenie powinny zachować równowagę pomiędzy dążeniem do przeprowadzenia rozmowy a komfortem i zdolnościami świadka, a także odpowiednio przygotować się do każdej rozmowy. Na przykład jeżeli osoby prowadzące dochodzenie przygotowują się do rozmowy z dzieckiem, powinny odpowiednio dostosować format i pytania, mając na uwadze możliwość utrzymania uwagi i ograniczenia dziecka oraz potrzebę obecności rodzica lub opiekuna.
- Rozmowy z małymi dziećmi powinni prowadzić wyłącznie eksperci/specjaliści.

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

05

PRZEPROWADZANIE ROZMÓW

5. Etap 4: Przeprowadzanie rozmów
5.1 Rozmowy z osobami narażonymi na traumę
5.2 Role i obowiązki związane z rozmowami
5.3 Model PEACE dla prowadzenia rozmów w ramach dochodzenia
5.3.1 Przygotowanie i planowanie
5.3.2 Nawiąż kontakt i wyjaśnij
5.3.3 Opis wydarzeń
5.3.4 Zamknięcie
5.3.5 Ocena (podsumowanie)
5.4 Rodzaje i kolejność pytań
5.4.1 Pytania otwarte
5.4.2 Pytania szczegółowe
5.4.3 Pytania zamknięte
5.4.4 Pytania naprowadzające
5.5 Dokumentowanie rozmów
5.6 Tłumacze i osoby udzielające wsparcia podczas rozmowy
5.6.1 Tłumacze
5.6.2 Osoby udzielające wsparcia
5.7 Przeprowadzanie rozmów z osobami w sposób kluczowy wymagającymi szczególnego traktowania
5.7.1 Kwestie związane z przeprowadzaniem rozmów z dziećmi
5.7.2 Osoby z niepełnosprawnościami
5.8 Rozmowy z osobą będącą przedmiotem skargi
5.9 Przeprowadzanie rozmów – praktyka

5 Przeprowadzanie rozmów

Przeprowadzenie rozmów jest kluczowym elementem dochodzenia, i pomaga osobom prowadzącym dochodzenie odpowiedzieć na podstawowe pytania: „Kto?”, „Co?”, „Kiedy?”, „Gdzie?”, „jak?” i „Dlaczego?”. Należy jednak dołożyć starań, aby potwierdzić informacje uzyskane w rozmowie za pomocą innych niezależnych dowodów ustnych lub w postaci dokumentów (potwierdzających).

Słuchaj więcej, mów mniej: Zbyt często osoby prowadzące dochodzenie rozpoczynają rozmowy, zwracając się do osób pokrzywdzonych, osób zgłaszających nieprawidłowości, świadków i osób będących przedmiotem skargi (łącznie zwanych rozmówcami) z prośbą o ich wersję wydarzeń, a następnie przerywają im i to oni mówią przez większość spotkania. W efekcie nie zachęca się rozmówców do sięgnięcia do pamięci i przedstawienia pełnej wersji wydarzeń, co skutkuje uzyskaniem mniejszej ilości informacji.[44]

W tej części często pojawia się termin „świadek”. Świadkami są osoby pokrzywdzone, osoby dokonujące zgłoszenia i inne osoby, które składają zeznania dotyczące skargi. Osoby prowadzące dochodzenie powinny opracować plany rozmów i sformułować pytania przed przystąpieniem do rozmów. Chociaż przygotowanie ma kluczowe znaczenie, istnieją dodatkowe kwestie, które osoby prowadzące dochodzenie powinny wziąć pod uwagę w kontekście rozmów.

Świadkowie mogą podczas rozmowy wyrażać szereg emocji. Nie musi to wskazywać na wiarygodność ich zeznań, ale może wynikać z wielu czynników, w tym sposobu, w jaki czują się, kiedy mówią na dany temat lub o swoich traumatycznych przeżyciach. Mogą one odczuwać takie emocje jak lęk, żenowanie, wstyd, nerwowość, gniew, a nawet pobudzenie, a osoby prowadzące dochodzenie powinny posiadać emocjonalną inteligencję, aby rozpoznać te emocje i odpowiednio dostosować swoje podejście.[45]

Odniesienia: 44 Carson, E, Milne, E, Pakes, E. (2007). Applying Psychology to Criminal Justice (Zastosowanie psychologii do spraw karnych). John Wiley & Sons. 45 Stały Komitet Międzyagencyjny Grupa zadaniowa ds. ochrony przed wyzyskiwaniem i wykorzystywaniem seksualnym (Inter-Agency Standing Committee Task Force on Protection from Sexual Exploitation and Abuse) (2004). Wzory skarg i procedur w ramach dochodzeń związanych z wyzyskiwaniem i wykorzystywaniem seksualnym.

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

5 Przeprowadzanie rozmów

- Obawy przed odwetem mogą mieć wpływ na zeznania świadków. Osoby prowadzące rozmowę powinny delikatnie wybadać, czy świadek obawia się odwetu ze strony osoby będącej przedmiotem skargi lub innych osób. Jeżeli świadek wskaże, że obawia się odwetu, osoby prowadzące dochodzenie powinny pomóc w zapewnieniu środków ochronnych, takich jak objaśnienie procedur i poufności. Osoby prowadzące dochodzenie powinny zawsze być świadome ograniczeń poufności. Mogą wystąpić przypadki, w których sprawy będą kierowane do organów ścigania lub inne scenariusze wymagające ujawnienia informacji. Osoby prowadzące dochodzenie powinny wyraźnie przedstawić te ograniczenia, przy jednoczesnym zapewnieniu poufności w najszerszym możliwym zakresie.

- Osoby prowadzące rozmowy mogą być postrzegane jako osoby posiadające władzę, co może stanowić wyzwanie w rozmowach z niektórymi świadkami. Na przykład świadkowie wrażliwi na dynamikę władzy mogą próbować mówić to, co według nich osoby prowadzące dochodzenie chcą usłyszeć, a nie przedstawiać własny opis wydarzeń. Również gdy osoby prowadzące rozmowę, postrzegane jako posiadające władzę, nieprawidłowo zinterpretują zeznania świadka, świadek może się z nimi zgodzić, nawet jeśli ta interpretacja jest nieprawidłowa.

- Otoczenie prawne może również mieć wpływ na rozmowy i gotowość rozmówców do udziału w nich. W niektórych kontekstach przepisy dotyczące przemocy ze względu na płeć i wyzyskiwania, wykorzystywania i nękania seksualnego mogą hamować zdolność lub chęć osób pokrzywdzonych do zaangażowania się w dochodzenie. Może to wynikać z nieufności instytucjonalnej (korupcja, brak zaufania do policji lub sądów), bariery w zakresie opieki prawnej oraz braku zrozumienia lokalnych przepisów ustawowych i wykonawczych.[46] Podczas gdy dochodzenia prowadzone w sprawach wyzyskiwania, wykorzystywania i nękania seksualnego mają charakter administracyjny, osoby pokrzywdzone mogą podjąć decyzję o nieangażowaniu się ze względu na ich rozumienie (i postrzeganie) środowiska prawnego.

Odniesienia: 46. UNFPA. (2019). IRC, Inter-Agency Minimum Standards for Gender-Based Violence in Emergencies Programming.

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

5 Przeprowadzanie rozmów

- Mogą istnieć aspekty społeczne lub kulturowe, które wpływają na zdolność świadków do jasnego wyrażania ich doświadczenia i perspektywy. Osoby prowadzące dochodzenie powinny uwzględniać niuanse kulturowe, takie jak poziom komfortu przy używaniu konkretnych słów lub dynamika władzy, która może mieć wpływ na zachowanie i reakcje rozmówców. Z perspektywy społecznej osoby prowadzące dochodzenie powinny uwzględniać każdą istniejącą dynamikę władzy w społeczności, która może mieć wpływ na poziom komfortu osoby pokrzywdzonej lub jej zdolność do wyrażenia zgody lub udziału w dochodzeniu.
- Innymi czynnikami, które należy wziąć pod uwagę, są język i słownictwo. Przykładowo, jeżeli rozmowa przeprowadzana jest w języku angielskim, który jest drugim lub trzecim językiem rozmówcy, taka osoba może nie być w stanie jasno przedstawić swojego punktu widzenia. Należy zapewnić usługi tłumacza, aby pomóc ograniczyć ryzyko związane z barierami językowymi. Słownictwo może stanowić wyzwanie dla dzieci i dorosłych wymagających szczególnego traktowania, w których to przypadkach podczas rozmów należy posługiwać się prostym i bezpośrednim słownictwem. Ponadto osoby prowadzące rozmowy powinny pamiętać o możliwej niechęci do posługiwania się określoną terminologią, której używanie może stanowić tabu kulturowe lub nie być powszechne. Jeżeli osoba prowadząca rozmowę widzi, że stanowi to problem, może powiedzieć osobie pokrzywdzonej: „Być może nauczono cię, że błędem jest wypowiadania pewnych słów. Nie martw się, podczas tej rozmowy możesz posługiwać się takimi słowami, jakimi chcesz. Słyszeliśmy już te słowa. Wszyscy mają prawo ich używać”. Osoba przeprowadzająca rozmowę nie powinna zakładać, że określone wyrażenia, zwłaszcza dotyczące seksu, mają dla niej takie samo znaczenie co dla rozmówcy. Osoby przeprowadzające rozmowę powinny dostosować się do tempa rozmówcy i powstrzymać od wywierania presji w przypadku pojawienia się wyzwań związanych ze słownictwem i językiem.[47]

Odniesienia: 47. 45 Stały Komitet Międzyagencyjny Grupa zadaniowa ds. ochrony przed wyzyskiwaniem i wykorzystywaniem seksualnym (Inter-Agency Standing Committee Task Force on Protection from Sexual Exploitation and Abuse) (2004) Op. cit.

5.1 Rozmowy z osobami narażonymi na traumę

Świadkowie, którzy doświadczyli traumy, często w wyjątkowy sposób reagują na swoje doświadczenia. Osoby przeprowadzające rozmowy powinny być świadome czynników ograniczających lub zwiększających traumę, ponieważ narażenie na traumę może ograniczać zdolność lub gotowość świadka do przedstawienia informacji. Osoby prowadzące dochodzenie powinny również wziąć pod uwagę:

- Pamięć świadków może być ograniczona, ze szczególnym naciskiem na informacje centralne, a nie peryferyjne.
- Próba zmuszenia do ujawnienia informacji lub kontynuowania rozmowy w sytuacji silnego stresu świadka może spowodować jego ponowną wiktymizację lub traumatyzację.
- Świadkowie, którzy wykazują duże problemy emocjonalne, mogą potrzebować dodatkowego wsparcia i wielokrotnych, niepowielających się rozmów lub może być konieczne całkowite odwołanie rozmowy.
- Świadkowie mogą chcieć obecności osoby wspierającej, która ma pomóc im czuć się bardziej komfortowo i zapewnić wsparcie podczas rozmowy.

ALTERNATYWNE SCENARIUSZE ROZMÓW ZE STRAUMATYZOWANYMI ŚWIADKAMI

W niektórych przypadkach straumatyzowani świadkowie mogą nie czuć się komfortowo w sytuacji bezpośrednich rozmów z osobą prowadzącą dochodzenie lub nie być w stanie w nich uczestniczyć. W takich przypadkach osoby prowadzące dochodzenie powinny rozważyć alternatywne rozwiązania, w tym:

- rozmowy z osobą prowadzącą daną sprawę przemocy ze względu na płeć;
- pisemne oświadczenia świadka;
- rozmowy zdalne.

5.2 Role i obowiązki związane z rozmowami

Rozmowy powinny być prowadzone przez dwie osoby z zespołu, jedną prowadzącą rozmowę i drugą, która obserwuje, robi notatki i w razie potrzeby zadaje dodatkowe pytania. Idealnym rozwiązaniem w przypadku rozmowy z osobą pokrzywdzoną jest, gdy jedna z osób prowadzących rozmowę jest tej samej płci co osoba pokrzywdzona. Rozmowy powinny być prowadzone w preferowanym przez rozmówcę języku, w razie potrzeby z wykorzystaniem tłumacza.[48]

Przed rozpoczęciem rozmowy osoby prowadzące rozmowę powinny upewnić się, że wszyscy obecni tłumacze, osoby zapewniające kontakt i osoby udzielające wsparcia podpisały przyrzeczenie poufności (osoby udzielające wsparcia i tłumacze) lub rozumieją znaczenie zachowania poufności wszystkich informacji i tematów omówionych w rozmowie.

Ponadto należy uzyskać świadomą zgodę na cyfrowe rejestrowanie rozmów. Zadaniem drugiej osoby prowadzącej rozmowę jest robienie notatek i zapewnianie pomocy, poprzez uwzględnienie wszystkich punktów, pytań i tematów oraz dokumentowanie wszystkich aspektów rozmowy.

Odniesienia: 48. Ibid.

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

ZAWSZE	NIGDY
✓ Bądź profesjonalny, obiektywny i uprzejmy w kontaktach z świadkami i osobą będącą przedmiotem skargi.	✗ Nie używaj języka, który jest złożony lub niejasny, żargonu, akronimów lub eufemizmów.
✓ Stosuj jak najprostsze sformułowania i pytania.	✗ Nie zadawaj pytań, które są długie, naprowadzające lub złożone.
✓ W rozmowach aktywnie słuchaj świadków i osoby będącej przedmiotem skargi.	✗ Nie udzielaj informacji zwrotnych na temat zeznań świadka, nawet w sposób niezamierzony, poprzez odpowiedzi („to dobrze”), wyraz twarzy, język ciała lub intonację.
✓ Pozwól świadkowi na przerwy i prowadź rozmowę w jego tempie.	✗ Nie formułuj osądów moralnych ani prawnych.
✓ Zadawaj pytania i proś świadków o wyjaśnienie niejasnych lub mało szczegółowych informacji.	✗ Nie zobowiązuj się do działań pozostających poza twoją kontrolą lub zdolnościami ani nie składaj obietnic, których nie możesz
✓ Zachowaj cierpliwość wobec świadków i daj im czas na zastanowienie się nad pytaniami i udzielenie odpowiedzi.	✗ Nie nagrywaj rozmów w tajemnicy ani bez wyraźnej zgody rozmówcy.
✓ Miej świadomość roli, jaką trauma i emocje mogą odgrywać w zachowaniu świadka i jego zdolności do udzielania informacji.	
✓ Zarejestruj cyfrowo rozmowę po uzyskaniu zgody świadka i poproś drugą osobę z zespołu lub obserwatora o zrobienie szczegółowych notatek.	

Tabela nr 10: Co robić i czego nie robić podczas przeprowadzania rozmów

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

5.3

Model PEACE dla prowadzenia rozmów w ramach dochodzenia

Model PEACE dla prowadzenia rozmów w ramach dochodzenia umożliwia rozmówcom nieprzerwane opowiadanie ich historii, a następnie dopytywanie o jakiekolwiek niespójności lub sprzeczności między ich opisem wydarzeń a innymi dowodami.[50]

Model PEACE składa się z pięciu elementów i jest techniką pomagającą osobom przeprowadzającym rozmowę prowadzić rozmowy w złożonych kontekstach.[51]

1. **P** – Przygotowanie i planowanie (ang. Preparation and planning)
2. **E** – Nawiąż kontakt i objaśnij (ang. Engage and explain)
3. **A** – Opis wydarzeń (wyjaśnienie i zakwestionowanie) (ang. Account)
4. **C** – Zamknięcie (ang. Closure)
5. **E** – Ocena (ang. Evaluation)

Ilość czasu spędzonego na każdym etapie będzie zależeć od świadka. Przygotowanie rozmów ma zasadnicze znaczenie dla skutecznego ich przeprowadzenia. Świadkowie będą się różnić, a osoby prowadzące dochodzenie powinny poświęcić czas na przygotowanie się do rozmów, aby zachować elastyczność w trakcie rozmowy oraz wykorzystywać zdobytą na szkoleniach wiedzę i doświadczenie do wprowadzania korekt w czasie rzeczywistym.

Referencje: 50 Orlando, J. (2014). Interrogation Techniques (Techniki prowadzenia przesłuchań) (s. 6-7). Hartford: Connecticut General Assembly, Office of Legislative Research. [online] Dostęp: https://www.cga. ct.gov. 51 Brytyjskie Biuro Spraw Zagranicznych, Wspólnoty Narodów i Rozwoju. (Wydanie drugie: marzec 2017 r.). International Protocol on the Documentation and Investigation of Sexual Violence in Conflict (Międzynarodowy protokół w sprawie dokumentacji i dochodzeń dotyczących przemocy seksualnej w sytuacji konfliktu)

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

5.3

Model PEACE dla prowadzenia rozmów w ramach dochodzenia

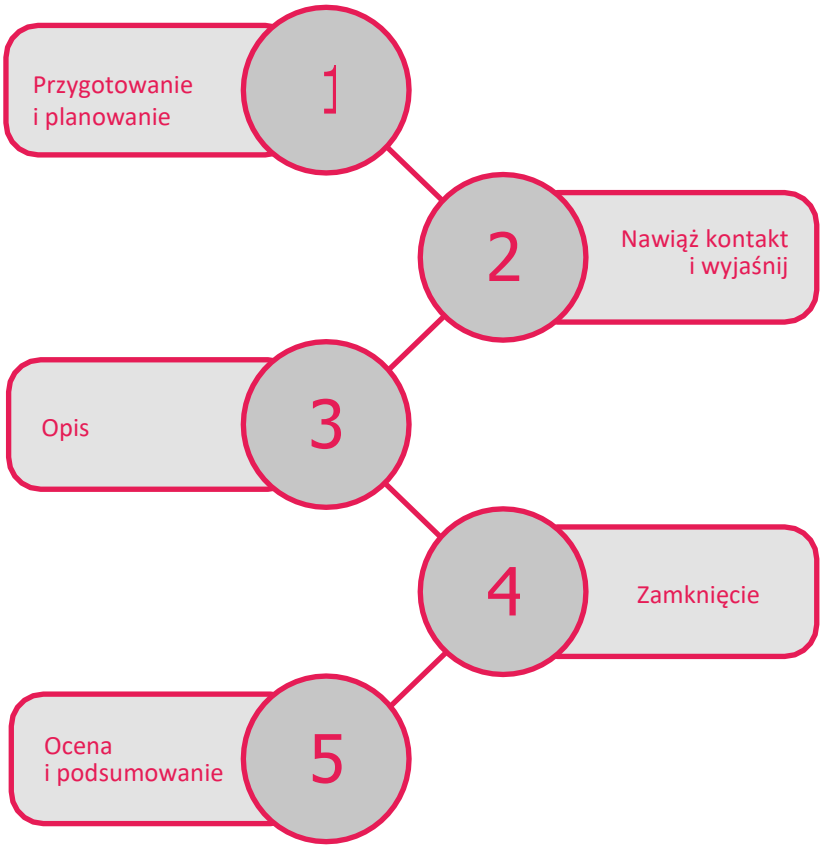

Model PEACE ma charakter mniej konfrontacyjny niż inne modele stosowane do prowadzenia rozmów[52] i może być wykorzystywany we wszystkich rodzajach rozmów oraz dostosowany do konkretnych sytuacji,[53] w tym do sytuacji, w których rozmówcy są niechętni współpracy.[54] W związku z tym szeroko stosowany model PEACE dobrze nadaje się do przeprowadzania rozmów z osobą pokrzywdzoną, świadkami i osobami będącymi przedmiotem skargi w trakcie dochodzeń w sprawie wyzyskiwania, wykorzystywania i nękania seksualnego.

Odniesienia: 52 Ibid. 53 Neal, C. (2019). An Evaluation of Police Interviewing Methods: A Psychological Perspective (Ocena metod prowadzenia rozmów w kontekście policyjnym: perspektywa psychologiczna) University of Nebraska (Uniwersytet w Stanie Nebraska), Lincoln. 54 Metropolitan Police Service Directorate of Training and Development. (2009). Interviewing Witnesses 2 - Using the PEACE model (Rozmowy ze świadkami 2 – Z wykorzystaniem modelu PEACE (s. 3). Metropolitan Police Authority.

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

5.3

Model PEACE dla prowadzenia rozmów w ramach dochodzenia

5.3.1 PRZYGOTOWANIE I PLANOWANIE

Jest to jeden z najważniejszych etapów skutecznej rozmowy. Przede wszystkim upewnij się, że dobrze znasz sprawę, w tym wszystkie dowody i informacje zgromadzone do tej pory w ramach innych rozmów. Należy również wziąć pod uwagę:

- dlaczego należy przeprowadzić rozmowę z daną osobą/jaki jest cel lub cele tej rozmowy?
- tematy do omówienia;
- fakty już ustalone i fakty do ustalenia;
- wszelkie istotne dowody fizyczne lub elektroniczne, które należy przedstawić podczas rozmowy;
- informacje kontekstowe i historię rozmówcy;
- wrażliwe kwestie związane z płcią, normami społecznymi i kulturowymi;
- sekcję lub sekcje kodeksu postępowania, polityki, procedur lub wytycznych, co do których domniemywa się, że zostały naruszone;
- zasoby i logistykę: lokalizację, termin, obecność tłumacza lub osoby udzielającej wsparcia, kserokopie dokumentów, które należy przedstawić rozmówcy, sposób dokumentowania rozmowy.

Przykładowy plan rozmowy jest dostępny w zestawie narzędzi.

Na podstawie rozmowy należy opracować notatki w postaci punktów wskazujących na obszary, które należy uwzględnić w trakcie rozmowy. Zapoznaj się z kontekstem/historią rozmówcy:

- jego wiekiem, płcią, religią, przekonaniami kulturowymi, sytuacją rodzinną;
- historią pracy;
- wszelkimi wcześniejszymi kwestiami problematycznymi.

Informacje takie można uzyskać z dokumentacji wydziału kadr, informacji podanych w pierwotnej skardze oraz informacji dostępnych powszechnie poprzez przeszukiwanie stron internetowych za pomocą Google, LinkedIn i stron organizacji.

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

5.3

Model PEACE dla prowadzenia rozmów w ramach dochodzenia

5.3.2 NAWIĄŻ KONTAKT I WYJAŚNIJ

Celem tego etapu jest stworzenie właściwej atmosfery oraz wyjaśnienie celu rozmowy i procedury poprzez:

- traktowanie rozmówcy z godnością i szacunkiem;
- przedstawienie się i stworzenie dobrego porozumienia i atmosfery;
- wyjaśnianie roli i przyczyny rozmowy;
- wyjaśnienie procedury i formatu rozmowy;
- wyjaśnienie, że rozmówca powinien podać jak najwięcej szczegółów i pokazanie, że zrozumiałe jest, iż może to być dla niego trudne;
- wyjaśnienie, że jeśli pytanie nie jest zrozumiałe, rozmówca może natychmiast o tym poinformować i uzyskać objaśnienie;
- korzystanie z aktywnego słuchania i odpowiadanie na wszelkie pytania.

5.3.3 OPIS WYDARZEŃ

Na tym etapie osoby przeprowadzające rozmowę mogą uzyskać jak najpełniejszy opis wydarzeń, jaki może przedstawić rozmówca poprzez:

- uzyskanie nieprzerywanej wypowiedzi, w której rozmówca przedstawi opis wydarzeń;
- unikanie sugerowania lub przerywania rozmówcy;
- uważne wsłuchiwanie się i odnotowywanie wszelkich kwestii, do których będziesz chciał wrócić przy uszczegółowieniu/objaśnianiu opisu;
- korzystanie z otwartych pytań;
- nieśpieszenie się, robienie przerw pomiędzy pytaniami i cierpliwe czekanie na odpowiedź;
- nie zabieranie głosu przed przetworzeniem tego, co zostało powiedziane;
- proszenie rozmówcy o uszczegółowienie i wyjaśnienie jego opisu wydarzeń;
- przedstawianie jakichkolwiek niespójności lub sprzeczności między ich opisem wydarzeń a innymi dowodami;
- wyjaśnienie, że rozmówca może w dowolnym momencie powiedzieć, że potrzebuje przerwy.

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

5.3

Model PEACE dla prowadzenia rozmów w ramach dochodzenia

Po przedstawieniu przez rozmówcę własnego opisu lub wersji wydarzeń podczas kroku 3 w ramach modelu PEACE (Opis wydarzeń) osoba przeprowadzająca rozmowę zadaje następnie pytania, aby umożliwić rozmówcy dalsze uszczegółowienie lub wyjaśnienie tego, co zostało powiedziane w ramach opisu wydarzeń.

Po przedstawieniu przez rozmówcę opisu wydarzeń lub wyjaśnień oraz po upewnieniu się, że każde wiarygodne alternatywne wyjaśnienie zostało omówione lub zestawione z opisem wydarzeń rozmówcy, osoba przeprowadzająca rozmowę powinna następnie podsumować opis wydarzeń rozmówcy i umożliwić mu skorygowanie wszelkich nieporozumień lub błędnych interpretacji.

Po tych etapach osoba przeprowadzająca rozmowę może w sposób strategiczny przedstawić dowody potwierdzające wersję wydarzeń rozmówcy i odpowiedzi na pytania uzupełniające lub dowody im zaprzeczające. Należy zauważyć, że przy przedstawianiu dowodów osoba przeprowadzająca rozmowę musi być przygotowana, z zastrzeżeniem wszelkich wymogów dotyczących poufności, do ujawnienia kiedy i w jaki sposób uzyskano dowody, umożliwiając rozmówcy rzetelną ocenę wiarygodności dowodów.

Dowody są przedstawiane poprzez pytanie lub oświadczenie, na przykład: „Czy dobrze rozumiem, że nigdy nie wysłałeś e-maila z sugestiami dotyczącymi seksu do współpracownika, pani K.?”. Jeżeli rozmówca potwierdzi poprawność tego stwierdzenia, zostaje mu przedstawiony dowód w postaci dokumentu lub elektronicznego potwierdzenia wiadomości e-mail z sugestiami dotyczącymi seksu przesłany przez rozmówcę do pani K. z prośbą o wyjaśnienie.

Można również przedstawić dowody potwierdzające opis wydarzeń rozmówcy lub jej odpowiedzi na pytania uzupełniające. Na przykład: „Czy dobrze rozumiem, że wysłałeś e-maila z sugestiami dotyczącymi seksu do współpracownika, pani K., po tym, jak ona pierwsza wysłała e-mail z takimi sugestiami do ciebie?”. Jeżeli rozmówca potwierdzi poprawność tego stwierdzenia, zostaje mu przedstawiony dowód w postaci dokumentu lub elektronicznego potwierdzenia wiadomości e-mail z sugestiami dotyczącymi seksu przesłany przez panią K. do rozmówcy z prośbą o komentarz.

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

5.3

Model PEACE dla prowadzenia rozmów w ramach dochodzenia

Należy zauważyć, że oryginalne dokumenty nie powinny być przekazywane rozmówcy, lecz należy uprzednio sporządzić ich kserokopie.

Dowody, które należy przedstawić podczas rozmów, powinny zostać uprzednio wprowadzone do matrycy oceny dowodów i opatrzone odpowiednim numerem. Odpowiedni dokument musi być jasno i w pełni opisany przez osobę przeprowadzającą rozmowę podczas rozmowy, na przykład:

„Obecnie pokazuję państwu kopię wiadomości e-mail. E-mail ma numer referencyjny w ramach dochodzenia 003 wpisany w prawym górnym rogu. Czy możesz potwierdzić ten numer?”.

Następnie należy zadać rozmówcy pytanie: „Co możesz mi powiedzieć o tym e-mailu?”. To dla rozmówcy sposobność, aby powiedział to, co wie o dokumencie z własnych obserwacji (odczytu dokumentu) lub wiedzy. Następnie osoba przeprowadzająca rozmowę może zadać dodatkowe pytania, na przykład: „Zgodnie z tym e-mailem został on wysłany z adresu e-mail XXX na adres e-mail XXX w dniu (dzień/data) o (godzina). Czy zgadzasz się z tym?”.

Osoba przeprowadzająca rozmowę powinna również poprosić rozmówcę o odczytanie wiadomości e-mail na głos na potrzeby nagrania cyfrowego. Po odczytaniu na głos treści e-maila należy zapytać rozmówcę, czy ma jakieś uwagi na temat tego dokumentu. Jeżeli rozmówca nie umie czytać lub nie zna języka, w którym napisano e-mail, lub nie jest w stanie go przeczytać, należy zapewnić tłumaczy lub osoby udzielające pomocy.

Pamiętaj, aby poprosić rozmówcę o parafowanie i opatrzenie datą każdego skserowanego dokumentu przedstawionego podczas rozmowy w celu wykazania, że dokument ten został rzeczywiście przedstawiony rozmówcy podczas rozmowy.

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

5.3

Model PEACE dla prowadzenia rozmów w ramach dochodzenia

5.3.4 ZAMKNIĘCIE

Na tym etapie zakańcza się rozmowę i utrzymuje zaufanie rozmówcy poprzez:

- podsumowanie głównych punktów dla rozmówcy;
- zapytanie, czy rozmówca chce coś jeszcze powiedzieć;
- wyjaśnianie kolejnych kroków;
- rozważenie, czy rozmówca potrzebuje wsparcia;
- udzielanie odpowiedzi na wszelkie pytania (bez naruszania poufności) i zapewnianie możliwości udzielania dalszych informacji;
- poproszenie o wszelkie istotne dokumenty lub dowody, jakie rozmówca chciałby przedstawić.

5.3.5 OCENA (PODSUMOWANIE)

Na tym etapie analizujesz swoją pracę i przydatność rozmowy poprzez:

- przegląd otrzymanych informacji i w razie potrzeby aktualizację planu dochodzenia;
- zbadanie, czy cel i założenia rozmowy zostały osiągnięte;
- przegląd dochodzenia i w razie potrzeby aktualizację planu dochodzenia;
- rozważenie wyciągniętych wniosków (co poszło dobrze, co nie działało dobrze, jakie są obszary do poprawy).

5.4 Rodzaje i kolejność pytań

Przygotowując się do rozmów, osoby prowadzące dochodzenie powinny rozważyć kolejność zadawania pytań. Zwykle osoby prowadzące dochodzenie będą chciały zacząć od pytań otwartych, dając świadkom pierwszą możliwość złożenia zeznań z niewielkimi wskazówkami lub w ogóle bez nich. Osoby prowadzące dochodzenie mogą następnie skupić się na konkretnych i zamkniętych pytaniach, zaś pytania naprowadzające stanowią ostateczną alternatywę.

5.4.1 PYTANIA OTWARTE

Pytania otwarte zadaje się w sposób umożliwiający świadkowi udzielenie nieograniczonej odpowiedzi i kontrolę przepływu informacji. Tego rodzaju pytanie jest cenne, ponieważ minimalizuje ryzyko, że osoby prowadzące dochodzenie wpłyną na świadka lub narzucą mu swoją opinię na temat tego, co się wydarzyło w związku z domniemanym incydentem. W większości przypadków tego rodzaju pytanie zachęca do udzielania dłuższych odpowiedzi i jest wiarygodnym sposobem na uzyskanie dokładnych dowodów. Wyjątek od tej zasady dotyczy małych dzieci i świadków wymagających szczególnego traktowania – w takich przypadkach konkretne pytania mogą być bardziej wskazane i właściwe dla uzyskania dokładnych informacji. Niektóre przykłady pytań otwartych:

- „Co się stało dalej?” (zamiast zadawać pytanie – „Czy po tym zdarzeniu dzwoniłaś do siostry?”)
- „Gdzie to się wydarzyło?” (zamiast zadawać pytanie – „Czy to się wydarzyło w jego domu?”)
- Powiedz mi, co pamiętasz o…
- „Powiedz mi, co się stało po jej powrocie z kościoła”.

Rekomendowane jest zadawanie pytań, które zachęcają do:

- Opowiedzenia swojej wersji wydarzeń
- Wyjaśnienia
- Opisania

Pytania te są wykorzystywane do gromadzenia informacji przed zadawaniem ewentualnych pytań uściślających.

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

5.4 Rodzaje i kolejność pytań

5.4.2 PYTANIA UŚCIŚLAJĄCE

Pytania uściślające pomagają wyjaśnić lub rozszerzyć zakres informacji przekazanych przez świadka, koncentrując się na bardziej szczegółowych i ukierunkowanych informacjach. Pytania uściślające to pytania, które rozpoczynają się od takich słów jak: „co", „gdzie", „kiedy", „kto", a także od „jak" i zwykle zapraszają do przedstawienia wyjaśnień przez rozmówców. Osoby prowadzące dochodzenie powinny zachować ostrożność, posługując się pytaniami „dlaczego", które mogą być interpretowane przez świadka jako sugerujące winę. Zaleca się również używanie wyrażenia „w jaki sposób" zamiast „dlaczego" przy rozmowach z dziećmi i innymi świadkami wymagającymi szczególnego traktowania, ponieważ ma ono charakter mniej oskarżający.

Jeżeli odpowiedź na konkretne pytanie jest ograniczona, niejasna lub myląca, osoby prowadzące dochodzenie powinny przeformułować to pytanie, a nie powtarzać je w tej samej formie. Jeżeli prowadzący dochodzenie powtarzają pytanie w tej samej formie, świadkowie mogą interpretować to w następujący sposób:

- że początkowo udzielili odpowiedzi „nieprawidłowej";
- że osoba prowadząca dochodzenie jest krytyczna lub ocenia ich pierwszą odpowiedź;
- muszą zmienić odpowiedź, aby zadowolić osobę prowadzącą dochodzenie i przekazać jej to, co ona chce usłyszeć.

Przeprowadzając rozmowy z dziećmi lub osobami dorosłymi wymagającymi szczególnego traktowania, osoby prowadzące dochodzenie powinny mieć na uwadze, że małe dzieci zwykle najlepiej odpowiadają na konkretne pytania. Niektóre przykłady konkretnych pytań to:

- „Proszę powiedz, jak wyglądała ta osoba."
- „Czy ta osoba coś powiedziała?" „Co powiedziała?"
- „Kto to widział?"

5.4 Rodzaje i kolejność pytań

5.4.3 PYTANIA ZAMKNIĘTE

Pytania zamknięte przedstawiają świadkowi konkretne alternatywy, spośród których świadek ma obowiązek wybrać. Tego rodzaju pytania są pomocne w uzyskaniu konkretnych danych od świadka, zwłaszcza gdy odnoszą się do dowodów przedstawionych już w zeznaniach świadka. Przykłady pytań zamkniętych:

- „Czy to się zdarzyło w sypialni czy w salonie?”
- „Jak ma na imię ta osoba?”
- „Czy byłaś naocznym świadkiem tych wydarzeń?”
- „Czy ktoś inny to widział?”
- „Czy masz te polecenia na piśmie?”

5.4.4 PYTANIA NAPROWADZAJĄCE

Pytania naprowadzające to pytania sugerujące konkretną odpowiedź lub reakcję. Pytania naprowadzające są ryzykowne, ponieważ mogą mieć wpływ na odpowiedź świadka, skłaniając go do udzielenia konkretnej odpowiedzi, a w konsekwencji do niedokładnych zeznań. Pytania naprowadzające należy wykorzystywać jedynie w ostateczności, w przypadku gdy wszystkie inne strategie zadawania pytań zawiodły. Oprócz sytuacji, gdy nie ma absolutnie żadnej innej alternatywy, prowadzący dochodzenie nigdy nie powinien jako pierwszy sugerować świadkowi, że konkretne wydarzenie miało miejsce lub że dana osoba była za nie odpowiedzialna. Przykłady pytań naprowadzających:

- „A następnie uprawiał z tobą seks, tak?” (zamiast „Co się stało dalej?” lub „Czy uprawiał tobą seks?”)
- „Byłaś w samochodzie w tym czasie?” (zamiast „Gdzie byłaś w tym czasie?”)
- „Czy do domu pana M. przychodzą kobiety?” (zamiast „Kto przychodzi do domu pana M?”)
- „Czy poprosił cię o ich odebranie o godzinie 8:20?” (zamiast „O której godzinie miałaś ich odebrać?”)

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

5.5 Dokumentowanie rozmów

Wszystkie rozmowy powinny być prowadzone z udziałem dwóch osób z zespołu prowadzącego dochodzenie i rejestrowane cyfrowo, jeżeli zezwolą na to rozmówcy.

Nagrania cyfrowe są najbardziej kompletnym i dokładnym sposobem udokumentowania rozmowy[55], a badania pokazują, że nagranie rozmów ze świadkami pozwala na dokładniejszą i pełniejszą rekonstrukcję rozmów, nawet jeśli dostępne są notatki z rozmów.[56]
W systematycznym porównywaniu nagranych rozmów z dziećmi z zapisem rozmów w postaci protokołu stwierdzono, że „w protokole z rozmowy nie odnotowano ponad połowy (57%) wypowiedzi rozmówców oraz 25% szczegółów dotyczących zdarzenia". Wyniki te podkreślają wyższą skuteczność zapisu elektronicznego dla zachowania treści i struktury rozmów w ramach dochodzenia.[57]

Ważne kwestie, o których należy pamiętać:

- Nagrywanie musi odbywać się jawnie (urządzenie musi być widoczne) i za zgodą rozmówcy.
- Zgoda powinna zostać uzyskana przed rozpoczęciem rozmowy i potwierdzona przez rozmówcę w momencie rozpoczęcia nagrywania rozmowy (zawarta w nagranej rozmowie).
- Niezależnie od nagrywania rozmowy jedna osób z zespołu prowadzącego dochodzenie powinna również sporządzać notatki zawierające punkty do uzupełnienia po przedstawieniu przez rozmówcę jego wersji wydarzeń.
- Należy zapewnić jak najmniejszy hałas w tle.
- Pozostałe zakłócenia powinny być ograniczone do minimum.
- Należy włożyć nowe baterie do urządzenia nagrywającego, mieć przy sobie zapasowe baterie (lub urządzenie jest w pełni naładowane) i przetestować urządzenie bezpośrednio przed rozmową.
- Osoby przeprowadzające rozmowę powinny być świadome wszelkich lokalnych przepisów dotyczących prywatności danych, które mogą mieć zastosowanie do nagrań.

Odniesienia: 55 Cauchi, R, Powell, M. (2009). An Examination of Police Officers' Notes of Interviews with Alleged Child Abuse Victims (Analiza notatek funkcjonariuszy policji z rozmów z dziećmi, które doświadczyły wykorzystywania). International Journal of Police Science & Management. [online] Dostęp: https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1350/ i jps.2009.11.4.147 (Save the Children and able child Africa). 56 A. Gregory. (2009).
Investigative Interviewing and Memory: How Accurate Are Interviewers' Recollections of Investigative Interviews? (Rozmowy w ramach dochodzenia i pamięć: jak dokładne są wspomnienia rozmów wśród osób przeprowadzających rozmowy w ramach dochodzenia?) Międzynarodowy Uniwersytet Florydy. 57 Lamb, M, Orbach, Y, Sternberg, K, Hershkowitz, I, Horowitz, D. (2000). Accuracy of investigators' verbatim notes of their forensic interviews with alleged child abuse victims (Dokładność protokołów osób prowadzących dochodzenie z rozmów przeprowadzonych z dzieci, które doświadczyły przemocy) Law And Human Behavior. 24(6), 699-708. [online]. Dostępny pod adresem: https://doi.org/10.1023/a:1005556404636.

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

5.6 Tłumacze i osoby udzielające wsparcia podczas rozmowy

5.6.1 TŁUMACZE

Na etapie przygotowania i planowania należy ustalić, czy rozmówca potrzebuje tłumacza lub osoby wspierającej podczas rozmowy oraz w kontekście dokumentów, które zostaną przedstawione podczas rozmowy. Jeżeli na tym etapie jeszcze tego nie wiadomo, można to ustalić w trakcie kontaktu z rozmówcą w celu zorganizowania rozmowy poprzez dopytanie się o jej język ojczysty, inne języki, którymi się posługuje (oraz jak dobrze je zna), a także język, którego używanie podczas rozmowy byłoby dla niej najbardziej komfortowe.

Jeżeli podczas rozmowy, z tłumaczem lub bez jego udziału, okaże się, że rozmówca ma trudności ze zrozumieniem pytań, należy przerwać rozmowę i zamówić usługi tłumacza, który może w kompetentny sposób tłumaczyć wypowiedzi obu stron rozmowy. Należy wziąć pod uwagę możliwość, że w przypadku stresu lub braku komfortu rozmówca może być mniej kompetentny w danym języku niż zwykle.

Jeżeli wymagane są usługi tłumacza, należy dołożyć starań, aby w miarę możliwości zaangażować akredytowanego tłumacza za pośrednictwem renomowanego organu lub organizacji.

Czas i data rozmowy nie powinny być ustalane, dopóki nie potwierdzona zostanie dostępność tłumacza, z uwzględnieniem potrzebnego czasu na rozmowę.

Rolą tłumacza jest wypełnienie luki komunikacyjnej między dwiema stronami lub większą liczbą stron, które nie posługują się tym samym językiem. Tłumacz musi być bezstronny i zachować w poufności wszystko, co zostało powiedziane i przetłumaczone.[58]

Tłumacz nie może:

- niczego dodawać ani pomijać, tłumacząc wypowiedź, tłumacząc jedynie to, co zostało powiedziane;
- udzielać porad, opinii ani wszelkiej innej pomocy;
- włączać się w dyskusję na temat przyczyn rozmowy lub przedstawić uwagi na temat jej rzetelności.

Referencje: 58 Wydział Sprawiedliwości NSW. Rola tłumacza ustnego. Rząd Nowej południowej Walii, Australia.

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

5.6 Tłumacze i osoby udzielające wsparcia podczas rozmowy

TEMPO ROZMOWY I TŁUMACZE

Osoby przeprowadzające rozmowę powinny pamiętać o długości odpowiedzi świadka i zdolności tłumaczy do nadążania z tłumaczeniem podczas rozmowy. W niektórych przypadkach odpowiedzi mogą być dość długie, zwłaszcza na pytania otwarte. Choć osoby przeprowadzające rozmowę nie powinny zakłócać odpowiedzi świadka, należy podkreślić, że świadek powinien próbować mówić wolno i pozwolić tłumaczowi na zgłoszenie sytuacji, w której tłumacz nie nadąża z tłumaczeniem wypowiedzi świadka. Pomoże to zapewnić dokładność tłumaczenia odpowiedzi.

Przed rozmową tłumacz powinien otrzymać ogólne informacje, między innymi o tym, że:

- rozmowa będzie rejestrowana (w stosownych przypadkach);
- ma tłumaczyć słowa rozmówcy i osoby przeprowadzającego rozmowę w sposób dosłowny. Nie może redagować ani rozszerzać pytań ani odpowiedzi;
- nie może udzielać odpowiedzi w imieniu rozmówcy ani brać udziału w innych rozmowach;
- nie może przerywać osobie przeprowadzającej rozmowę ani rozmówcy i powinien zabierać głos dopiero po zadaniu pytania lub po udzieleniu odpowiedzi na to pytanie.

Przed rozpoczęciem rozmowy osoba przeprowadzająca rozmowę musi upewnić się, że tłumacz rozumie zasady i swoją rolę. Po rozpoczęciu rozmowy, na etapie „nawiąż kontakt i objaśnij”, konieczne jest przedstawienie tłumacza rozmówcy wraz z wyjaśnieniem jego obecności przy rozmowie.

W trakcie rozmowy osoba przeprowadzająca rozmowę musi przemawiać bezpośrednio do rozmówcy w „pierwszej osobie” i nie powinna zadawać tłumaczowi takich pytań jak: „Czy może pan/pani zadawać pytanie o nazwisko?”. Osoba przeprowadzająca rozmowę powinna również ograniczyć pytania do minimum i unikać wyrażeń slangowych czy kolokwializmów, które mogą być niezrozumiałe dla tłumacza lub mogą zostać opatrznie zinterpretowane.

5.6.2 OSOBY UDZIELAJĄCE WSPARCIA

Obecność osoby udzielającej wsparcia (określanej czasami jako odpowiedzialna osoba dorosła lub osoba trzecia) jest zawsze dobrą praktyką, a często również wymogiem prawnym przy rozmowach z:

- osobami poniżej 18 roku życia, niezależnie od tego, czy są to osoby pokrzywdzone, świadkowie, czy też osoby będące przedmiotem skargi;
- osobami w każdym wieku z zaburzeniem funkcji poznawczych;
- osobami pokrzywdzonymi lub świadkami w dowolnym wieku potrzebującymi wsparcia emocjonalnego.

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

5.7 Przeprowadzanie rozmów z osobami w sposób kluczowy wymagającymi szczególnego traktowania

Osoby prowadzące dochodzenie powinny w sposób szczególnie uważny prowadzić rozmowy z osobami w kluczowy sposób wymagającymi szczególnego traktowania, wśród których mogą być dzieci, osoby z niepełnosprawnościami oraz osoby narażone na zaburzenia emocjonalne i traumę.

Ujawnianie informacji

Ujawnianie informacji stanowi pewne kontinuum i może obejmować odmowę udzielenia informacji oraz nieujawnienie informacji, a także niechętne ujawnienie informacji lub przedstawienie pełnych informacji na temat incydentu. Niektóre osoby pokrzywdzone ujawniają informacje w sposób mniej bezpośredni, przez dłuższy okres czasu i poprzez różnorodne zachowania i działania, w tym dyskusje i niewerbalne wskazówki.

Osoby pokrzywdzone, które ujawniają informacje, często nie odtwarzają w pełni swoich doświadczeń i mogą z czasem dostarczać dodatkowych informacji. Aż 60-80% osób pokrzywdzonych i nastolatków ujawnia informacje o incydencie dopiero w wieku dorosłym.

Czynniki, które pomagają wyjaśnić niechęć osoby pokrzywdzonej do ujawnienia informacji, to:

- wiek;
- związek z domniemanym sprawcą;
- brak wsparcia ze strony rodziców;
- płeć;
- obawa przed konsekwencjami ujawniania informacji i obawa przed tym, że inni nie uwierzą w dany opis wydarzeń.

5.7.1 KWESTIE ZWIĄZANE Z PRZEPROWADZANIEM ROZMÓW Z DZIEĆMI

W miarę możliwości rozmowy z dziećmi, które doświadczyły wyzyskiwania lub wykorzystywania seksualnego, powinny być prowadzone przez osobę przeszkoloną w przeprowadzaniu rozmów z małoletnimi. Rozmowy z małymi dziećmi powinni zawsze prowadzić eksperci lub specjaliści. Zasadnicze znaczenie ma uwzględnienie wieku i etapu rozwoju dziecka, ponieważ czynniki te wpływają na postrzeganie przez nie swojego doświadczenia i ilości informacji, jakie dziecko może przechowywać w pamięci długoterminowej.

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

5.7

Przeprowadzanie rozmów z osobami w sposób kluczowy podatnymi na zagrożenia

Jeżeli osoby prowadzące dochodzenie ustalą, że w ramach dochodzenia w sprawie wyzyskiwania, wykorzystywania i nękania seksualnego należy przeprowadzić rozmowę z dzieckiem, należy najpierw przeprowadzić ocenę zagrożeń w celu rozważenia zagrożeń i skutków dla ochrony oraz ewentualnych informacji, które można uzyskać w ramach rozmowy.[59]
Ważne jest również przeprowadzenie oceny potrzeb dzieci w zakresie szczególnego traktowania. Podobnie jak świadkowie wymagający szczególnego traktowania, dzieci pokrzywdzone i dzieci będące świadkami mogą potrzebować skierowania do odpowiednich usług, aby zaspokoić ich potrzeby w zakresie ochrony.[60] Więcej informacji można znaleźć w zestawie narzędzi i przykładowym formularzu oceny dotyczącej dzieci pokrzywdzonych w związku z wykorzystywaniem seksualnym oraz w Przewodniku dotyczącym oceny zagrożeń zawartym w Wytycznych międzyagencyjnych dotyczących zarządzanie sprawami i ochrony dzieci.[61]

Dzieciom zawsze powinna towarzyszyć zaufana osoba dorosła – najczęściej rodzic lub opiekun. Ocena zagrożeń powinna uwzględniać obecność zaufanej osoby dorosłej przy rozmowie – w odniesieniu do ryzyka związanego z zachowaniem poufności i ryzyka związanego z osobą dorosłą, jeżeli jej obecność uniemożliwia dziecku pełne ujawnienie informacji.[62]

Wiele czynników wpływa na doświadczenie dziecka w zakresie nadużyć oraz na jego zdolność do przekazywania tych informacji. Różnice kulturowe mogą stwarzać wyzwania w zakresie komunikacji, co może prowadzić do nieporozumień (zob. tabela nr 11). W związku z tym osoby przeprowadzające rozmowę i osoby prowadzące dochodzenie powinny wziąć pod uwagę to, jak kultura wpływa na swobodę dziecka w kontekście rozmowy z obcymi osobami w formalnym otoczeniu oraz powinny uwzględnić znaczenie lojalności wobec rodziny i prywatności.

Odniesienia: 59 CHS Alliance. (2014). Wytyczne dotyczące prowadzenia dochodzenia: Przewodnik dla organizacji humanitarnych dotyczący przyjmowania i prowadzenia dochodzenia w sprawie zarzutów wykorzystywania, wyzyskiwania, nadużyć finansowych lub korupcji ze strony pracowników takich organizacji. 60 Globalna Grupa Robocza ds. Ochrony Dzieci. (2014). Wytyczne międzyagencyjne dotyczące zarządzanie sprawami i ochrony dzieci 61 Ibidem. 62 CHS Alliance. (2014). Wytyczne dotyczące prowadzenia dochodzenia: Przewodnik dla organizacji humanitarnych dotyczący przyjmowania i prowadzenia dochodzenia w sprawie zarzutów wykorzystywania, wyzyskiwania, nadużyć finansowych lub korupcji ze strony pracowników takich organizacji.

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

5.7 Przeprowadzanie rozmów z osobami w sposób kluczowy wymagającymi szczególnego traktowania

Grupa wiekowa	Charakterystyka
Bardzo małe dzieci	• Trudno im skupić uwagę i skutecznie sięgać do pamięci podczas rozmowy. • Mogą po prostu odpowiadać na znane im słowa lub proste wyrażenia bez zastanawiania się nad całością pytania. • Choć mogą pamiętać doświadczenie, mogą nie być w stanie opisać go innym. • Mogą używać słów, których znaczenia nie rozumieją. • Mogą nadal mylić nawet proste pojęcia, takie jak „jutro”, „dużo” czy „długi czas”.
Małe dzieci	• Nie zawsze są zdolne do zrozumienia sensu nieznanych im doświadczeń. • Mają bardziej ograniczone słownictwo. • Są mniej przyzwyczajone do udziału w rozmowach na temat przeszłych doświadczeń niż starsze dzieci.
Nastolatkowie	• Znacznie się różnią pod względem umiejętności werbalnych i poznawczych. • Osoby przeprowadzające rozmowę mogą mieć trudność z ustanowieniem z nimi relacji, przedstawieniem zasad rozmowy lub upewnieniem się, czy rozumieją pytania. • Mogą niechętnie zwracać się o pomoc.

Tabela nr 11: Charakterystyka wieku i etapu rozwoju

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

5.7

Przeprowadzanie rozmów z osobami w sposób kluczowy wymagającymi szczególnego traktowania

5.7.2 OSOBY Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI

Osoby pokrzywdzone z niepełnosprawnościami są potencjalnie bardziej narażone na nadużycia i zaniedbania niż osoby bez niepełnosprawności. Ponadto osoby z niepełnosprawnościami często napotykają na różne bariery w zgłaszaniu przypadków wyzyskiwania, wykorzystywania i nękania seksualnego, w tym bariery społeczne, fizyczne i instytucjonalne. Do pomyślnego przeprowadzenia rozmów z osobami pokrzywdzonymi często konieczna jest współpraca, a osoby przeprowadzające rozmowy powinny korzystać z zasobów lokalnych – w tym specjalistów ds. niepełnosprawności lub innych specjalistów pracujących z osobami z niepełnosprawnościami i ich głównych opiekunów, aby zapoznać się z funkcjonowaniem osób pokrzywdzonych i ich specjalnymi potrzebami.

ZASADY SAFEGUARDINGU UWZGLĘDNIAJĄCEGO POTRZEBY OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI

Włączenie społeczne i niedyskryminacja: Przy opracowywaniu planów należy zastosować perspektywę umożliwiającą włączenie osób z niepełnosprawnościami w proces i ich aktywny udział, jeżeli wyrażą takie życzenie.

Dostępność: Należy zapewnić osobom z niepełnosprawnościami dostęp do usług i fizyczny dostęp do obiektów i budynków, w tym urządzeń sanitarnych.

Równość płci: Kobiety i dziewczęta z niepełnosprawnościami są bardziej narażone na wyzyskiwanie, wykorzystywanie i nękanie seksualne. Współpracując z osobami z niepełnosprawnościami, należy dążyć do zróżnicowanej reprezentacji, z udziałem kobiet, dziewcząt i nastolatków z niepełnosprawnościami, a także przedstawicieli różnych grup osób z niepełnosprawnościami.

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

5.7

Przeprowadzanie rozmów z osobami w sposób kluczowy wymagającymi szczególnego

ZASADY SAFEGUARDING UWZGLĘDNIAJĄCE POTRZEBY DZIECI Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI

Szacunek: Należy używać odpowiedniego języka i przemawiać bezpośrednio do dziecka. Nie należy dotykać dziecka ani jego urządzenia wspomagającego, ani też nie wskazywać na jego niepełnosprawność.

Komunikacja: Należy uwzględnić różne wymogi w zakresie komunikacji, tak aby dziecko mogło wykorzystać swój preferowany sposób ujawnienia wszelkich informacji.

Słuchanie: Rodzice i opiekunowie mogą (nieświadomie) przemawiać w imieniu dzieci z niepełnosprawnościami. Nie rób żadnych założeń i upewnij się, że dziecko potrafi samodzielnie odpowiedzieć na pytania.

Poufność: Upewnij się, że dziecko rozumie poziom poufności, a do sprawozdania mają dostęp tylko te niezbędne osoby.

Oczekiwania: Upewnij się, że dziecko rozumie procedurę dochodzenia, w tym jej ramy czasowe, potencjalne wyniki i ograniczenia. Pomoże to zarządzać oczekiwaniami, jeżeli dziecko obawia się zgłoszenia incydentu lub udziału w dochodzeniu oraz utraty świadczeń lub usług wsparcia w związku z takim udziałem.

Źródło: Save the Children and able child Africa. (2021). Disability-inclusive safeguarding guidelines, Part 2: Guidance for Practitioners (Wytyczne dotyczące ochrony safeguardinu uwzględniającego potrzeby osób z niepełnosprawnościami, część 2: Wytyczne dla profesjonalistów) Pobrano ze strony: https://resourcecentre.savethechildren.net/node/19086/pdf/disability_inclusive_child_safeguarding_guidelines_able_child_africa_save_the_children_2021_-practitioner_summary.pdf

5.8 Rozmowy z osobą będącą przedmiotem skargi

Rozmowę z osobą będącą przedmiotem skargi najlepiej przeprowadzić po odbyciu rozmów z wszystkimi osobami pokrzywdzonymi oraz świadkami. Osoby będące przedmiotem skargi powinny zostać powiadomione o zarzucie w rozsądnym terminie przed rozmową, tak aby mogły zgromadzić i przekazać osobie prowadzącej dochodzeniem informacje i dowody uniewinniające.

Należy zauważyć, że celem rozmowy z osobą będącą przedmiotem skargi nie jest koniecznie doprowadzenie do jej przyznania się do winy, lecz raczej ustalenie, czy naruszone zostały zasady lub polityki dotyczące wyzyskiwania, wykorzystywania i nękania seksualnego. W celu zapewnienia sprawiedliwego i przejrzystego procesu, osoby przeprowadzające rozmowę i organizacja powinny:

- powiadomić osobę będącą przedmiotem skargi o tym, dlaczego będzie z nią prowadzona rozmowa, w tym o możliwych działaniach, jakie mogą zostać podjęte w wyniku ustaleń dochodzenia;
- upewnić się, że osoba będąca przedmiotem skargi rozumie, iż oczekuje się od niej współpracy w ramach dochodzenia i rozmowy;
- poinformować osobę będącą przedmiotem skargi o oczekiwaniach co do poufności oraz o tym, że kontakty lub nękanie osób pokrzywdzonych i świadków mogą prowadzić do wszczęcia postępowania dyscyplinarnego;
- uzyskać zgodę na nagrywanie rozmów i poinformować rozmówcę, że w trakcie rozmowy sporządzane będą notatki.[63]

Odniesienia: 63 Stały Komitet Międzyagencyjny Grupa zadaniowa ds. ochrony przed wyzyskiwaniem i wykorzystywaniem seksualnym (Inter-Agency Standing Committee Task Force on Protection from Sexual Exploitation and Abuse) (2004). Op. cit.

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

5.9 Przeprowadzanie rozmów – praktyka

Co jeżeli świadek nie podejmuje współpracy lub nie wyraża zgody na rozmowę?

Osoby prowadzące dochodzenie powinny mieć na uwadze, że świadkowie będący członkami personelu są zazwyczaj zobowiązani do współpracy w ramach dochodzeń w sprawie wyzyskiwania, wykorzystywania i nękania seksualnego. Pojęcie „współpracy" jest jednak szerokie i może być różnie interpretowane. Na przykład świadek będący członkiem personelu może wziąć udział w rozmowie, ale może odmówić ujawnienia czegokolwiek w trakcie rozmowy.

Świadkowie niebędący pracownikami nie są zobowiązani do udziału w dochodzeniu, jednak osoby prowadzące dochodzenie powinny podkreślać znaczenie ich udziału i, nie wywierając na nich presji, przekazać im wszelkie istotne informacje (bez naruszenia poufności), aby pomóc im zrozumieć procedurę i związane z nią zagrożenia.[64]

W trakcie dochodzeń mogą się pojawić świadkowie niechętni zaangażowaniu się w dochodzenie (świadkowie niechętni procedurze) lub świadkowie, którzy są przeciwni procedurze (świadkowie nastawieni wrogo do procedury).

Referencje: 64 CHS Alliance. (2014). Wytyczne dotyczące prowadzenia dochodzenia: Przewodnik dla organizacji humanitarnych dotyczący przyjmowania i prowadzenia dochodzenia w sprawie zarzutów wykorzystywania, wyzyskiwania, nadużyć finansowych lub korupcji ze strony pracowników takich organizacji. 65 Brytyjskie Ministerstwo Sprawiedliwości, 2011 r.. Achieving Best Evidence in Criminal Proceedings (Uzyskiwanie najlepszych dowodów w postępowaniu karnym). Rząd Zjednoczonego Królestwa, s. 45.

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

5.8 Rozmowy z osobą będącą przedmiotem skargi

Co jeśli świadkowie są niechętni?

Istnieje wiele powodów, dla których świadek może być niechętny rozmowie z osobą prowadzącą dochodzenie lub uczestniczeniu w rozmowie. Na przykład: obawiają się osoby będącej przedmiotem skargi; obawiają się, jak będzie ich postrzegać ich społeczność; nie chcą wyjawić swojej tożsamości; lub nie są pewni co do procedury dochodzenia.

Osoby przeprowadzające rozmowy powinny starać się budować porozumienie z niechętnymi świadkami i reagować na ich obawy przed rozmową. Niechętnym świadkom należy przedstawić zarys incydentu będącego przedmiotem dochodzenia i poinformować ich, że mogą posiadać istotne informacje na ten temat. Szczegółowe informacje na temat incydentu nie powinny być omawiane podczas rozmowy mającej na celu zbudowanie porozumienia.

Niechętny świadek nie powinien być naciskany na pomoc w dochodzeniu. Rola osoby prowadzącej dochodzenie polega na udzielaniu informacji i umożliwieniu potencjalnemu świadkowi dokonania świadomego wyboru.[65]

Należy sporządzić notatki z takich rozmów i przechowywać je w aktach dochodzenia. Należy również poinformować o tym osobę kierującą dochodzeniem.

Odniesienia: 65 Brytyjskie Ministerstwo Sprawiedliwości, 2011 r. Achieving Best Evidence in Criminal Proceedings (Uzyskiwanie najlepszych dowodów w postępowaniu karnym). Rząd Zjednoczonego Królestwa, s. 45.

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

5.9 Przeprowadzanie rozmów – praktyka

Co w przypadku świadków wrogo nastawionych do dochodzenia?

Powody, dla których potencjalny świadek może być wrogo nastawiony (tj. niechętny zaangażowaniu się w dochodzenie), obejmują bliską relację z osobą będącą przedmiotem skargi, nieufność wobec władzy lub obawy, że one same staną się przedmiotem dochodzenia. Świadkowie wrogo nastawieni mogą odmówić współpracy lub dostarczyć fałszywych informacji na poparcie opisu wydarzeń przedstawionego przez osobę będącą przedmiotem skargi. Jeżeli świadek wrogo nastawiony wyrazi zgodę na rozmowę, należy przeprowadzić rozmowę, zapewniając, by została ona nagrana (chyba że świadek się temu sprzeciwi).[66]

W przypadku gdy osoba będąca przedmiotem skargi zachowuje milczenie lub udziela odpowiedzi „bez komentarza", osoby prowadzące dochodzenie nadal mają obowiązek zadawać jej pytania i umożliwić jej udzielenie odpowiedzi, w związku z czym należy zadać wszystkie planowane pytania.

Co w przypadku istotnych rozbieżności w dowodach?

W trakcie rozmowy może być konieczne poproszenie świadka o wyjaśnienie znacznej rozbieżności między tym, co powiedział podczas rozmowy a innymi informacjami zebranymi podczas dochodzenia. Na przykład zeznania innych świadków lub inne dowody mogą być sprzeczne z oświadczeniami świadka.

Odniesienia: 66 Ibid, s. 46.

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

5.9 Przeprowadzanie rozmów – praktyka

Niespójności te wynikają z kilku przyczyn: wiele z nich to prawdziwe błędy świadka lub innych osób, ale zdarza się, że świadek składa fałszywe zeznania. Niezależnie od przyczyny konieczne będzie poproszenie świadka o wyjaśnienie niespójności przy zastosowaniu następujących zasad:

- O wyjaśnienia należy prosić jedynie w przypadkach, gdy rozbieżności są znaczące.
- O wyjaśnienia należy prosić dopiero po uznaniu, że nie ma oczywistego wyjaśnienia tych rozbieżności.
- O wyjaśnienia należy prosić wyłącznie na końcu rozmowy, po poznaniu pełnych zeznań świadka.
- Celem poproszenia świadka o wyjaśnienie niespójności jest dążenie do poznania prawdy, a nie wywieranie nacisku na świadka, aby zmienił swoje zeznania.
- Wyjaśnienia powinny uwzględniać stopień, w jakim świadek może być podatny na sugestie, przestrzeganie zasad lub przyzwolenie.
- Pytania mające na celu wyjaśnienie braku spójności w dowodach powinny być sformułowane w sposób delikatny i niekonfrontacyjny.[67]

Odniesienia: 67 Ibid. s. 51-52.

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

5.9 Przeprowadzanie rozmów – praktyka

Co w przypadku istotnych braków w dowodach?

W trakcie rozmowy może być konieczne zapytanie świadka o istotne informacje, o których nie wspominał w swoim opisie wydarzeń. W takiej sytuacji może zaistnieć konieczność zapytania, czy świadek posiada takie informacje. Należy o to zapytać dopiero po zakończeniu rozmowy, po tym, jak świadek przedstawił swój opis wydarzeń.

Planując takie pytanie, osoba przeprowadzająca rozmowę powinna rozważyć, czy informacje pominięte przez świadka są na tyle ważne, aby do nich wracać, czy świadek jest podatny na sugestię, przestrzeganie zasad lub przyzwolenie, oraz w jaki sposób zadać pytanie, aby uzyskać odpowiedź, ale jednocześnie nie wpływać negatywnie na odpowiedź (na przykład poprzez pytanie naprowadzające – pytanie sugerujące odpowiedź).

Przydatnym punktem wyjścia jest pytanie: „Co jeszcze możesz mi powiedzieć o incydencie?”. Jeżeli odpowiedź świadka zawiera informacje istotne dla sprawy, ale nie zawiera wystarczających szczegółów, osoba przeprowadzająca rozmowę powinna dodać jeszcze otwarte pytanie, na przykład: „Powiedz mi o .....”. Po przekazaniu szczegółowych informacji świadka należy w sposób taktowny zapytać, dlaczego nie podał informacji w swoim wcześniejszym opisie wydarzeń, chyba że już to sam wyjaśnił.

Osoby prowadzące dochodzenie powinny zadawać pytania w sposób niekonfrontacyjny i mieć świadomość, że świadek po prostu może nie znać lub naprawdę nie pamiętać informacji, których brakuje w ich opisie wydarzeń.[68]

Odniesienia: 68 Ibid, s. 51-52.

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

5.9 Przeprowadzanie rozmów – praktyka

W jaki sposób należy zarejestrować rozmowę?

Dobrą praktyką jest rejestrowanie wszystkich rozmów przy użyciu cyfrowego dyktafonu lub podobnego urządzenia. Należy jednak uzyskać zgodę świadka przed rozpoczęciem nagrywania oraz zgoda na nagrywanie rozmowy powinna zostać potwierdzona przez świadka niezwłocznie po rozpoczęciu nagrywania rozmowy. Jeżeli świadek odmówił zgody na nagrywanie, należy sporządzić notatkę o przyczynach odmowy i udokumentować rozmowę poprzez robienie notatek.

Za nagrywanie rozmowy powinna odpowiadać osoba prowadząca dochodzenie, która nie jest główną osobą przeprowadzającą rozmowę. Zaleca się przetestowanie urządzenia bezpośrednio przed rozmową w celu zapewnienia jego prawidłowego działania i odpowiednich ustawień oraz sprawdzenia, czy zasilanie urządzenia jest odpowiednie do możliwej długości rozmowy. Na wszelki wypadek należy mieć w pogotowiu zapasowe baterie. Urządzenie rejestrujące powinno być widoczne dla świadka, a nie ukryte. Osoba z zespołu obsługująca urządzenie powinna monitorować żywotność baterii i pojemność pamięci urządzenia podczas rozmowy i niezwłocznie powiadomić główną osobę przeprowadzającą rozmowę o wszelkich problemach. W razie wystąpienia jakichkolwiek problemów rozmowa powinna zostać zawieszona, problem rozwiązany, a następnie rozmowę należy wznowić, jeżeli problem można rozwiązać w krótkim czasie. Jeżeli problemu nie można rozwiązać w rozsądnym krótkim czasie, rozmowa powinna zostać udokumentowana w formie odręcznych notatek.

Kto powinien przeprowadzać rozmowę?

Na etapie planowania należy rozważyć, kto posiada najlepsze kwalifikacje do prowadzenia rozmowy. Ta decyzja może zostać podjęta w oparciu o tę samą płeć co płeć rozmówcy, znajomość aspektów kulturowych lub doświadczenie. Główna osoba przeprowadzająca rozmowę musi dobrze znać sprawę.

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

5.9 Przeprowadzanie rozmów – praktyka

Gdzie powinny odbywać się rozmowy?
Na etapie planowania należy rozważyć, gdzie świadek woli odbyć rozmowę. Możliwości mogą być ograniczone, ale należy wziąć pod uwagę:

- **Bezpieczeństwo** świadka, w tym przy przybyciu i opuszczaniu miejsca rozmowy.
- **Prywatność.** Kto może zobaczyć świadka przybywającego na miejsce rozmowy lub opuszczającego miejsce rozmowy? Czy rozmowa może zostać przez kogokolwiek podsłuchana?
- **Wygoda.** Czy miejsce rozmowy jest łatwo dostępne dla świadka? Czy jest ono dostępne w przypadku korzystania z transportu publicznego? Jak długo świadek będzie musiał podróżować? Czy należy zapewnić mu lub zwrócić koszty podróży?
- **Termin.** Czy termin rozmowy jest odpowiedni dla świadka?
- **Komfort.** Czy świadek będzie wymagał dostępu do żywności lub napojów i łazienki? Czy świadek może pokonać schody? Czy miejsce rozmowy jest ogrzewane lub klimatyzowane? Gdzie świadek może spędzić przerwę w czasie rozmowy?

Jeżeli rozmowa ze świadkiem ma miejsce w jego domu, należy pamiętać, aby podczas nagrywania nie podawać jego adresu.

Jak należy przygotować świadka do rozmowy? Świadkowie muszą zostać zawsze przygotowani do rozmowy. Może to nastąpić bezpośrednio przed rozmową albo kilka godzin lub dni przed rozmową.

Przygotowanie powinno zawierać wyjaśnienie celu rozmowy oraz sposobu jej przeprowadzenia oraz informacje o tym, kto będzie obecny podczas rozmowy. Świadek powinien zostać zachęcony do zgłaszania osobie przeprowadzającej rozmowę, czy potrzebuje przerwy, jeżeli nie rozumie pytania i chciałby, aby zostało ono powtórzone, czy osoba przeprowadzająca rozmowę może mówić wolniej, jeśli mówi zbyt szybko lub jeśli ma jakiekolwiek inne obawy lub problemy podczas rozmowy. Świadkowi należy również zapewnić poufność rozmowy, przy czym osoby prowadzące dochodzenie powinny również uczciwie wskazać, kto będzie miał lub może mieć dostęp do rozmowy w przyszłości.

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

5.9 Przeprowadzanie rozmów – praktyka

W jakim terminie należy zaplanować rozmowy?

W czasie rozmowy należy wziąć pod uwagę wymagania dochodzenia, jak również potencjalne skutki traumy lub stresu. Trauma i stres mogą zakłócać wspomnienia, ale należy to ustalić, pytając o to świadka. Niektórzy świadkowie wolą, aby rozmowy odbyły się bez zbędnej zwłoki, podczas gdy inni mogą chcieć, aby rozmowy przeprowadzono po jakimś czasie. Osoby prowadzące dochodzenie powinny jednak pamiętać, że z czasem wspomnienia stają się mniej wyraźne. Należy również wziąć pod uwagę okresy, w których świadek może być zmęczony, takie jak Ramadan, a także inne powody.

Ile powinna trwać rozmowa?

Rozmowy nie powinny być niepotrzebnie długie, czego można uniknąć dzięki uważnemu zaplanowaniu rozmowy i dobrze sformułowanemu planowi. Należy zaplanować regularne przerwy i rozmowę w tempie wygodnym dla świadka.

Zapraszając świadka na rozmowę, osoby prowadzące dochodzenie powinny upewnić się, ile czasu świadek ma na rozmowę, aby nie przyśpieszać rozmowy lub ponownie nie wzywać świadka z powodu niewystarczającej ilości czasu.

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

06

ANALIZA I SPORZĄDZENIE SPRAWOZDANIA Z DOCHODZENIA

6. Analiza i sporządzenie sprawozdania z dochodzenia
6.1 Sprawozdanie z dochodzenia
6.1.1 Treść sprawozdania
6.1.2 Najlepsze praktyki w zakresie sprawozdań
6.2 Sprawozdanie z zaleceniami dla kierownictwa

6 Analiza i sporządzenie sprawozdania z dochodzenia

Sprawozdania z dochodzenia mają zasadnicze znaczenie dla przedstawienia informacji na temat procedury, informacji i wyników dochodzenia odpowiednim zainteresowanym stronom.[69] Sprawozdania powinny być poprawne pod względem faktycznym, bezstronne i obiektywne, opisujące elementy dochodzenia w sposób zwięzły, jasny, kompletny i poprawny gramatycznie. Termin dostarczenia sprawozdania może zależeć od danego dochodzenia i organizacji. Osoby prowadzące dochodzenie powinny korzystać z określonego zakresu zadań dla dochodzenia w celu uzyskania wskazówek dotyczących terminu złożenia sprawozdania.

Sprawozdania są sporządzane wspólnie przez osobę prowadzącą dochodzenie i inne osoby współuczestniczące w tym procesie. Osoba kierująca dochodzeniem zatwierdza sprawozdanie końcowe, zapewnia wiarygodność ustaleń i ich zgodność z dowodami oraz zgodność z wymaganym standardem dowodowym. Po zatwierdzeniu sprawozdania przez osobę kierującą dochodzeniem jest ono przekazywane odpowiedniemu organowi decyzyjnemu.

Odniesienia: 69 United Nations Office of Internal Oversight Services (Biuro Służb Nadzoru Wewnętrznego ONZ). (2015). Investigation Manual (Podręcznik do prowadzenia dochodzeń).

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

6.1 Sprawozdanie z dochodzenia

Celem sprawozdania z dochodzenia jest dokładne udokumentowanie działań podjętych w ramach dochodzenia oraz zgromadzonego materiału dowodowego, a także przedstawienie kierownictwu faktów koniecznych do podjęcia dodatkowych działań, takich jak nałożenie sankcji. Sprawozdania muszą zawierać jedynie ustalenia faktyczne, nie powinny zawierać żadnych ocen, a zawarte w nich zalecenia powinny być dostosowane do wniosków.

Sprawozdanie z dochodzenia powinno zawierać:

- badaną skargę;
- odpowiednią politykę lub standard naruszone zgodnie ze skargą;
- standard dowodowy, na podstawie którego prowadzono dochodzenie, np. „przewaga dowodów”;
- dowody uzyskane w trakcie dochodzenia, w tym dowody potwierdzające lub niepotwierdzające skargę, a także okoliczności obciążające lub łagodzące;
- analizę znaczenia uzyskanego materiału dowodowego;
- wnioski.

Przed sporządzeniem sprawozdania osoby prowadzące dochodzenie powinny przeanalizować informacje i dowody uzyskane w toku dochodzenia i zastosować systematyczny proces oceny dowodów w odniesieniu do skargi. Ocena materiału dowodowego Matryca opisana w pkt 3.2.1 może być pomocna przy ocenie różnych aspektów skargi oraz zgromadzonych i dostępnych dowodów.

Prezentacja informacji i zastosowanie ustrukturyzowanego podejścia ma kluczowe znaczenie dla procesu oceny i ustalenia, czy próg standardu dowodu został spełniony.

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

6.1 Sprawozdanie z dochodzenia

ZACHOWANIE POUFNOŚCI SPRAWOZDAŃ

Sprawozdania z dochodzeń muszą być poufne i ujawniane wyłącznie na zasadzie wiedzy koniecznej w ramach organizacji. Zgodnie z wytycznymi dotyczącymi poufności organizacje powinny podjąć wszelkie środki ostrożności, aby zapewnić, że sprawozdanie nie zostanie ujawnione, oprócz przypadków ujawnienia w sposób upoważniony. Sytuacje, w których może mieć miejsce upoważnione ujawnienie:

- istnieją dowody na popełnienie przestępstwa i sprawa przekazywana jest władzom lokalnym;
- dochodzenie prowadzi do wszczęcia postępowania dyscyplinarnego lub przesłuchania, podczas którego ujawnione zostaje sprawozdanie lub jego treść.

6.1.1 TREŚĆ SPRAWOZDANIA

Streszczenie
Streszczenie powinno przedstawiać bardzo zwięzły przegląd dochodzenia, począwszy od jego rozpoczęcia do sprawozdania końcowego. Streszczenie nie powinno zawierać żadnych informacji, które nie znajdują się w głównej części sprawozdania. Streszczenie nie powinno być sporządzane do czasu sporządzenia wszystkich pozostałych części sprawozdania.[70]

Wprowadzenie
Wprowadzenie zawiera informacje ogólne na temat dochodzenia. Ta część powinna zawierać następujące elementy:

- Nazwa sprawy i numer referencyjny sprawy.
- Datę sprawozdania i daty prowadzenia dochodzenia.
- Oświadczenie o poufności.
- Zakres skarg i odniesienia do norm rzekomo naruszonych, w tym informacje na temat liczby skarg, świadków i osoby będącej przedmiotem skargi.

Metodologia
Część metodologiczna opisuje podejście i procedury w ramach dochodzenia, w tym:

- role i obowiązki osób prowadzących dochodzenie i zespołu prowadzącego dochodzenie;
- w jaki sposób w dochodzeniu uwzględniono podejście zorientowane na potrzeby osób pokrzywdzonych;
- wymagany standard dowodu (np. „przewaga dowodów”) oraz krótki opis tego standardu;
- wszelkie ograniczenia lub problematyczne kwestie, które miały miejsce w trakcie dochodzenia;
- przeprowadzone rozmowy, w tym informacje o tym, że świadkowie odmówili współpracy lub nie chcieli uczestniczyć w rozmowach.

Odniesienia: 70 Stały Komitet Międzyagencyjny Grupa zadaniowa ds. ochrony przed wyzyskiwaniem i wykorzystywaniem seksualnym (Inter-Agency Standing Committee Task Force on Protection from Sexual Exploitation and Abuse) (2004). Op. cit.

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

6.1 Sprawozdanie z dochodzenia

Ustalenia dochodzenia

Część dotycząca ustaleń stanowi główną część sprawozdania, w której szczegółowo przedstawia się zarzuty i dowody na poparcie lub obalenie zarzutu. Ustalenia powinny być formułowane bezstronnie i oparte na faktach, a nie na opinii osoby prowadzące dochodzenie, oraz poparte szczegółowymi dowodami. Jeżeli istnieje wiele zarzutów, każdy z nich należy rozpatrzyć oddzielnie w części dotyczącej ustaleń[71], wraz z wyjaśnieniem dowodów – zarówno obciążających, jak i uniewinniających – w odniesieniu do każdego punktu polityki lub kodeksu postępowania (zob. tabela nr 12).

Skarga		
Odpowiednia polityka lub kodeks postępowania	**Dowody obciążające** (dowody na poparcie skargi)	**Dowody uniewinniające** (dowody niepotwierdzające skargi)
Skarga nr 1		
Skarga nr 2		

Tabela nr 12: Tabela ustaleń

Wnioski i zalecenia

W tej części należy przedstawić podsumowanie wniosków i zaleceń, oddzielnie dla każdego zarzutu.[72] W oparciu o dowody i ustalenia, osoby prowadzące dochodzenie powinny dojść do jednego z następujących wniosków w odniesieniu do każdego zarzutu:

- **Zarzut uzasadniony:** Skarga jest uzasadniona, jeżeli istnieją wystarczające dowody na to, że fakt wystąpienia takiego zachowania jest bardziej prawdopodobny niż nieprawdopodobny.
- **Zarzut nieuzasadniony:** Skarga nie jest uzasadniona, jeżeli dochodzenie nie może uzyskać dowodu potwierdzającego skargę lub jeżeli dochodzenie udowodni, że zachowanie nie miało miejsca.
- **Sytuacja niejednoznaczna:** Skarga jest niejednoznaczna, jeżeli dochodzenie nie jest w stanie ustalić, czy skarga może być uzasadniona.

Odniesienia: 71 Ibid. 72 Humanitarian Accountability Partnership. (2008). Op. cit

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

6.1 Sprawozdanie z dochodzenia

Nie należy formułować zaleceń dotyczących postępowania dyscyplinarnego. Zalecenia dotyczące działań naprawczych muszą odnosić się do wszelkich pierwotnych przyczyn niewłaściwego zachowania. Należy rozważyć szczegółowe określenie zaleceń dotyczących działań naprawczych w sprawozdaniu z zaleceniami dla kierownictwa, po omówieniu ich z kierownictwem.

W tej części należy opisać wszelkie działania odwetowe lub obawy o działania odwetowe wobec osoby pokrzywdzonej lub świadków ze strony osoby będącej przedmiotem skargi lub innych osób (lub wszelkie działania odwetowe lub obawy o działania odwetowe wobec osoby będącej przedmiotem skargi).[73]

Załączniki
Załączniki muszą zawierać wszystkie istotne informacje potwierdzające treść dochodzenia, jak również dowody i ustalenia, i mogą obejmować między innymi:

- harmonogram dochodzenia, zagrożenia i plan pracy;
- podpisane transkrypcje rozmów i notatki;
- notatki do akt;
- rejestr dowodów;
- łańcuchy dowodowy;
- kopie odpowiednich procesów i procedur;
- kserokopie lub zdjęcia zgromadzonego materiału dowodowego.

Odniesienia: 73 Stały Komitet Międzyagencyjny Grupa zadaniowa ds. ochrony przed wyzyskiwaniem i wykorzystywaniem seksualnym (Inter-Agency Standing Committee Task Force on Protection from Sexual Exploitation and Abuse) Op. cit

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

6.1 Sprawozdanie z dochodzenia

6.1.2 NAJLEPSZE PRAKTYKI W ZAKRESIE SPORZĄDZANIA SPRAWOZDAŃ

Sprawozdania z dochodzenia muszą opierać się na faktach, być bezstronne, sprawiedliwe i dokładne oraz przedstawiać odpowiedzi na wszystkie pytania postawione w trakcie dochodzenia. Dobre sprawozdanie jest zrozumiałe, zwięzłe, poprawne i wyczerpujące.[74]

- **Zrozumiałe:** Sprawozdania powinno być napisane jasnym i bezpośrednim językiem, wolne od niejednoznacznych sformułowań lub terminologii oraz, w stosownych przypadkach, opatrzone wykresami, rysunkami i innymi materiałami wizualnymi.
- **Zwięzłe:** Należy stosować stronę czynną oraz krótkie (ale zrozumiałe i dokładne) nagłówki.
- **Poprawne:** Sprawozdania powinny być poprawne pod względem faktycznym i gramatycznym oraz wolne od błędów.
- **Wyczerpujące:** Choć sprawozdania powinny być możliwie zwięzłe, osoby prowadzące dochodzenie powinny zapewnić uwzględnienie wszystkich niezbędnych informacji, dowodów i ustaleń. Ustalenia muszą być poparte dokumentacją i dowodami.

Odniesienia: 74 Ibid.

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

6.2 Sprawozdanie z zaleceniami dla kierownictwa

Oprócz ustaleń i zaleceń zawartych w sprawozdaniu z dochodzenia, prowadzący dochodzenie mogą również sporządzić zalecenia dotyczące polityk, procesów i procedur organizacyjnych związanych z przyjmowaniem skarg dotyczących wyzyskiwania, wykorzystywania i nękania seksualnego. Zalecenia są opisywane w sprawozdaniu z zaleceniami dla kierownictwa i mają na celu pomóc organizacji usprawnić procesy składania skarg i politykę w tym zakresie oraz zapewnić przestrzeganie międzynarodowych standardów i najlepszych praktyk w zakresie ochrony osób przed wyzyskiwaniem, wykorzystywaniem i nękaniem seksualnym.

W sprawozdaniu z zaleceniami dla kierownictwa należy również odnotować wszelkie obawy dotyczące ewentualnych działań odwetowych wobec osób pokrzywdzonych, świadków lub osób będących przedmiotem skargi, ale nie należy w nim umieszczać żadnych informacji identyfikacyjnych, zachowując anonimowość osób pokrzywdzonych, świadków i osób podejrzewanych.

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

07

ZAKOŃCZENIE DOCHODZENIA

7 Zakończenie dochodzenia

Po zatwierdzeniu sprawozdania z dochodzenia przez osobę kierującą dochodzeniem i przedłożeniu go odpowiednim decydentom w celu rozpoczęcia wszelkich dalszych działań osoby prowadzące dochodzenie powinny zamknąć dochodzenie. Kierownictwo i/lub organizacja są odpowiedzialne za podjęcie działań dyscyplinarnych, jeżeli zarzuty są uzasadnione.

Niezależnie od ustaleń dochodzenia osoby prowadzące dochodzenie powinny przeprowadzić wszystkie procedury zamknięcia, które mogą obejmować:

- **Zwrot/przekazanie dowodów:** Wszelkie dowody uzyskane w toku dochodzenia muszą zostać zwrócone lub przekazane osobie lub do miejsca, z którego zostały uzyskane, z uwzględnieniem wszelkich postępowań odwoławczych, do których osoba będąca przedmiotem skargi może być uprawniona na podstawie polityki lub procedur organizacji. Osoby prowadzące dochodzenie powinny przestrzegać zasad ochrony danych w organizacji lub przepisów państwowych dotyczących przechowywania informacji, dokumentacji i danych uzyskanych w trakcie dochodzenia.
- **Podsumowanie informacji dla kierownictwa:** Osoby prowadzące dochodzenie mogą być poproszone o przedstawienie kierownictwu podsumowania przebiegu i wyników dochodzenia.
- **Wyciągnięte wnioski:** Pomocne może okazać się przeprowadzenie przez osoby prowadzące dochodzenie, wraz z osobą kierującą dochodzeniem i zespołem, „sesji dotyczącej wyciągniętych wniosków” w celu ustalenia, co dobrze działało w trakcie dochodzenia i co można poprawić w przyszłych dochodzeniach.[75]

Odniesienia: 75 United Nations Office of Internal Oversight Services (Biuro Służb Nadzoru Wewnętrznego ONZ). (2015). Investigation Manual (Podręcznik do prowadzenia dochodzeń).

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

7 Zakończenie dochodzenia

Przegląd w celu zapewnienia jakości

Przed zatwierdzeniem sprawozdania z dochodzenia osoba prowadząca dochodzenie przeprowadza kontrolę jakości dochodzenia. Przegląd ten obejmuje:

- Sprawdzenie stanu faktycznego i dokładności projektu sprawozdania z dochodzenia w celu upewnienia się, że analiza i ustalenia zawarte w sprawozdaniu są zgodne ze stanem faktycznym oraz oparte na dowodach.
- Weryfikacja przestrzegania prawidłowych procedur w ramach dochodzenia oraz dokładność zakresu zadań i planu dochodzenia.
- Sprawdzenie, czy wszystkie uzyskane dowody, w tym wszystkie dowody, o których mowa w projekcie sprawozdania, zostały prawidłowo odnotowane w dzienniku dowodów, odpowiednio zabezpieczone i dostępne, jeżeli jest to wymagane.
- Sprawdzenie, czy cała dokumentacja z dochodzenia – zakres zadań dochodzenia, plan dochodzenia, powiadomienie osoby będącej przedmiotem skargi, plany rozmów, nagrania rozmów, notatki z rozmów, e-maile, notatki do akt, rejestr dowodów, dowody odbioru/formularze łańcucha dowodowego, notatki osób prowadzących dochodzenie – została należycie złożona do akt.

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

08

PROWADZENIE ZDALNYCH DOCHODZEŃ

8. Prowadzenie zdalnych dochodzeń
8.1 Role i obowiązki w ramach zdalnych dochodzeń
8.2 Planowanie dochodzeń i ocena zagrożeń
8.3 Gromadzenie dowodów w ramach zdalnych dochodzeń
8.4 Przeprowadzanie rozmów zdalnych

8. Prowadzenie zdalnych dochodzeń

W pewnych kontekstach może być wymagane zdalne prowadzenie dochodzenia, chociaż nie jest to sytuacja idealna. Osoby prowadzące dochodzenie powinny stosować ten sam proces w przypadku badań zdalnych, biorąc pod uwagę niezbędne dostosowania planu. Role i obowiązki w ramach zdalnych dochodzeń różnią się od dochodzeń prowadzonych w sposób tradycyjny. Członek lokalnego zespołu ma obowiązek prowadzić wszelkie działania na miejscu, dostarczając dowody i informacje osobom prowadzącym dochodzenie w sposób ciągły przez cały czas trwania dochodzenia.

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

8.1 Role i obowiązki w ramach zdalnych dochodzeń

Zdalne dochodzenia mogą być wymagane w przypadku ograniczeń w podróżowaniu i przemieszczaniu się ze względu na ograniczenia w zakresie zdrowia, bezpieczeństwa i ochrony lub ograniczenia budżetowe. Prowadząc zdalne dochodzenia, zespół prowadzący dochodzenie może potrzebować włączenie lokalnego wsparcia w celu realizacji określonych działań. Zapewnienie jasności w zakresie ról i obowiązków ma kluczowe znaczenie dla skutecznego i wydajnego zdalnego dochodzenia.

Obowiązki osób prowadzących dochodzenie pozostają takie same, niezależnie od tego, czy dochodzenie prowadzone jest osobiście, czy zdalnie. Osoby takie powinny nadzorować cały proces i opracowywać konieczne plany. Konieczne będzie jednak wprowadzenie dostosowań uwzględniających wszelkie ograniczenia związane z prowadzaniem zdalnych dochodzeń. Na przykład członek lub członkowie lokalnego zespołu wsparcia mogą być zobowiązani do:

- gromadzenie lokalnych dowodów zgodnie z ustalonymi standardami, dostarczanie kopii, zdjęć, łańcuchów przechowywania i notatek do przedłożenia osobom prowadzącym dochodzenie;
- koordynowania rozmów z świadkami, osobami pokrzywdzonymi oraz osobą będącą przedmiotem skargi, w celu zapewnienia im odpowiedniego miejsca z dostępem do stabilnego i wystarczającego łącza internetowego przy użyciu uzgodnionej i bezpiecznej aplikacji;
- współpracy z osobami prowadzącymi dochodzenie i osobami kierującymi dochodzeniem, w celu ustalenia, czy istnieje zagrożenie dla ochrony wszystkich osób zaangażowanych w dochodzenie, oraz do pomocy we wdrażaniu strategii reagowania w celu wyeliminowania tego zagrożenia;
- stosowania najlepszych praktyk w zakresie dochodzeń w sprawie wyzyskiwania, wykorzystywania i nękania seksualnego, we wszystkich działaniach prowadzonych w trakcie dochodzenia;
- zapewniania dostępności odpowiednich linii i rodzajów komunikacji z osobami prowadzącymi dochodzenie;
- dopilnowania, by wszelka komunikacja z osobami prowadzącymi dochodzenie była bezpieczna i poufna.

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

8.2 Planowanie dochodzeń i ocena

Planowanie zdalnych dochodzeń
Niektóre kwestie dotyczące planowania zdalnych dochodzeń

- **zasoby ludzkie:** biorąc pod uwagę ograniczenia związane z pobytem na miejscu, osoby prowadzące dochodzenie powinny rozważyć, kto powinien być zaangażowany w dochodzenie na miejscu oraz jakie są powiązane zagrożenia;
- **czas i harmonogram**;
- **poufność**;
- **zagrożenia**

Zagrożenia w ramach dochodzeń prowadzonych zdalnie
Dochodzenia prowadzone zdalnie wymagają kompleksowego zrozumienia, świadomości i strategii przeciwdziałania zagrożeniom związanym z dochodzeniem, w tym w zakresie następujących kwestii:

- **Dostęp i łączność:** W ramach zdalnych dochodzeń rozmowy będą prawdopodobnie prowadzone z wykorzystaniem platformy internetowej, co będzie wymagało dostępu do komputera i Internetu. Często istnieje ryzyko związane z dostępem świadków do stabilnego łącza internetowego oraz zapewnieniem bezpieczeństwa i poufności w tym kontekście.
- **Bezpieczeństwo:** Prowadzenie rozmów online i współpraca z lokalnym punktem kontaktowym w celu zebrania dowodów może stanowić zagrożenie dla bezpieczeństwa. Korzystanie z niezawodnych i bezpiecznych platform do przeprowadzania rozmów zdalnych i przesyłania kopii materiału dowodowego ma kluczowe znaczenie dla ochrony integralności dochodzenia, imion i nazwisk oraz informacji o osobach pokrzywdzonych, świadkach i osobie będącej przedmiotem skargi oraz zgromadzonym materiale dowodowym.
- **Gromadzenie dowodów:** Jako że osoby prowadzące dochodzenie nie są fizycznie obecne podczas zdalnych dochodzeń, w celu zgromadzenia dowodów będą musiały one polegać na członkach lokalnego zespołu. Może to stwarzać zagrożenie związane z przestrzeganiem odpowiednich procedur (tj. łańcuch dowodowy, środki mające na celu ograniczenie zagrożenia manipulowania dowodami itp.).
- **Poufność:** Gdy w dochodzenie zaangażowanych jest dużo osób, a nadzór osobisty nie jest możliwy, może wystąpić zagrożenie dla utrzymania poufności w ramach dochodzenia.

8.3 Gromadzenie dowodów w ramach zdalnych dochodzeń

Gromadzenie dowodów w ramach zdalnych dochodzeń wymaga od osób prowadzących dochodzenie współpracy z członkami lokalnego, zaufanego i przeszkolonego zespołu. Prawdopodobnie większość materiału dowodowego będzie gromadzona przez członka lokalnego zespołu, co wymaga jasnej komunikacji między osobą prowadzącą dochodzenie a członkiem lokalnego zespołu oraz systematycznego planu w zakresie tego jak, kiedy i od kogo gromadzić dowody. Niektóre aspekty, które należy uwzględnić przy gromadzeniu dowodów w ramach zdalnych dochodzeń:

- zapewnienie, aby członkowie lokalnego zespołu dysponowali sprzętem i materiałami niezbędnymi do gromadzenia dowodów. Może to obejmować zabezpieczające przed manipulacją torebki na dowody, szablony do wykorzystania (łańcuch dowodowy, rejestr dowodów) oraz urządzenia rejestrujące lub komputer do przeprowadzania rozmów zdalnych;
- reagowanie na wszelkie ograniczenia związane z gromadzeniem dowodów przez członka lokalnego zespołu;
- ustalenie, kiedy i w jaki sposób dowody zostaną dostarczone osobom prowadzącym dochodzenie, przy zapewnieniu poufności i bezpieczeństwa przy przekazywaniu dowodów z danej lokalizacji do osoby prowadzącej dochodzenie.

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

8.4 Przeprowadzanie rozmów zdalnych

Rozmowy zdalne są wymagane w przypadku ograniczenia możliwości prowadzenia dochodzenia bezpośrednio. W takich przypadkach członkowie lokalnego zespołu będą pełnić funkcję punktu kontaktowego pomiędzy osobami przeprowadzającymi rozmowy a rozmówcami, zapewniając stosowanie odpowiednich najlepszych praktyk i protokołów. Najlepsze praktyki dotyczące przeprowadzania rozmów zdalnych:

- zapewnienie odpowiedniego dostępu do Internetu w celu przeprowadzania rozmów. W miarę możliwości należy zaprosić rozmówców do przybycia do uzgodnionej, neutralnej i bezpiecznej lokalizacji na potrzeby rozmowy. Pomaga to lepiej kontrolować otoczenie, ogranicza zagrożenia związane z poufnością, stanowi wsparcie dla rozmówców w przypadku wszelkich potencjalnych kwestii technologicznych oraz zapewnia bardziej komfortowe środowisko dla rozmówców, dzięki czemu mają oni większą swobodę wypowiedzi.
- umożliwienie rozmówcom korzystania z kamery komputerowej w celu skanowania pomieszczenia, aby nie pojawiły się w nim żadne dodatkowe osoby, które nie wchodzą w skład zespołu prowadzącego dochodzenie ani nie uzgodnione wcześniej osoby udzielające wsparcia/opiekunowie;
- nagrywanie rozmów zdalnych za świadomą zgodą osoby, z którą przeprowadzana jest rozmowę;
- wykorzystanie w miarę możliwości funkcji tłumaczenia symultanicznego na platformie wirtualnej, jeśli wymagane są tłumaczenia.

SPIS TREŚCI POCZĄTEK ROZDZIAŁU

www.chsalliance.org